

Su Gempiya ne Gesuyen nek Sinulat ni San Lucas

Pesi'una

Su Gempiya ne Gesuyen sumala' ni Lucas pi'ita' ne si Jesus suk sinaad neng Menleluwas seg Israel bu' sung Menleluwas se dlaun ne nga getaw. Sinulat ni Lucas ne si Jesus tinawag ne Gispiritu ne Ginu'u sek "peguwit neng Melengas ne Gesuyen tu se ngak pupus," bu' Melengas ne Gesuyen keni mipenu' ne nga dlelaat tu se dlaun ne nga getaw ned duunik pekpengina'enlan. Binegayan ne gimpurtanti suk talu' ne 'dleliyag' ri se dlibru keni labi na suk pegegetaw ni Jesus, bu' ri sek tambinai', suk pedditu ni Jesus se dlangit. Su gesuyan metendeng sek peddugang bu' sek pedlelaup sek pektu'u riin ni Jesus Christ peketubus suk pedditu ni Jesus se dlangit sinulat rema sek sama neng menenulat ri se dlibru se ngak Pimbaal ne nga Gapustulis.

Su keruwa' bu' kegenem neg bahin migasuy se ngak tima neng me'ita' rini seng Melengas ne Gesuyen keni, maa' se nga gesuyan metendeng se kanta ne ngag anghel bu' pegbentaw ne ngang megalung ne nga karniru, si Jesus tu sek templo saanay bata' pa giin, bu' su nga galing metendeng seng Melengas ne Getaw neg buwat sek Samaria bu' sung Mirala' neg Bata'. Ri sek tibuuk neng Melengas ne Gesuyen, binegayan ne gimpurtanti ri se dlibru keni suk pegampu', sug Bala'an ne

Gispiritu Santu, suk terbahu ne nga dlibun riin seng ministiryu ni Jesus, bu' suk pekpasaylu ned Diwata ri se ngak sala'.

Bu' me'ita' niyu suk simbulu () keni, mikpesabut ini ne nda' ini ri sed duma ne nga kesulatan.

Ngang Misulat ri se Dlibru keni

I. Pesi'una 1.1-4

II. Suk Pegegetaw bu' Pekebata' ni Juan neng Membebendyag bu' ni Jesus 1.5—2.52

III. Sung Ministiryu ni Juan neng Membebendyag 3.1-20

IV. Suk Pekpebendyag bu' Pektintal ri ni Jesus 3.21—4.13

V. Suk Pimbaal ni Jesus tu se dlaun ne Getaw se Galilea 4.14—9.50

VI. Buwat se Galilea tampan seg Jerusalem 9.51—19.27

VII. Suk Tambinai' nek Simana megaud seg Jerusalem 19.28—23.56

VIII. Suk Peketubu' puli', ngak Pekpe'ita', bu' Pedditu se dlangit ni Jesus 24.1-53

¹ Seni'a Teofilo:

Meleget na sung miksulat ri seng miksumpat-sumpat ne ngag betang neng mihitabu' ri sek titenga' ta metendeng riin ni Jesus. ² Bu' suk sinulat nilan maa' ra run rema suk tinalu' nu nga getaw neng mikiita' rema mismu se ngak penghitabu' gatad pa se getaran bu' minintulu' seng minsahi ned Diwata. ³ Aas sek pektipet'u run gaid, Uu, tinamed nek Teofilo, dlaun nek penghitabu' keni gatad pa se getaran pigena'ena'u nek sulaten'u seni'a ri seng melengas

nek pekimetang, ⁴ arun mesiguru neng mesuunan mu suk tibuuk ne kemetuuran metendeng se kada neg betang nek tinendu' riin seni'a.

Pisuun na daan suk Pegegetaw ni Juan neng Membebendyag

⁵ ☆ Sek panahun ne si Herodes* pa su gari' ritu sek probinsiya neg Judea, duunik sala nek pari' ne su ngalanen si Zacarias neng migbuwat se gesalan ni Abias ne ngak pari'. Suk sawa ni Zacarias giin si Elisabet neng migbuwat se gesalan sek pamilya ni Aaron ne ngak pari'. ⁶ Bu' gilil duwa' midleketubu' neng metareng ri sek pengenleng ned Diwata. Bu' tinuman nilan gaid su dlaun ne nga Kesugu'an bu' ngak sugu' ne Ginu'u. ⁷ Nda' ilan pegbata' ay ndi' mengembata' si Elisabet ay dlegulang ilan duwa' na.

⁸⁻⁹ Na, sek timpu na nu ngak sakup ni Abias sung mekepengalagad ri sed Diwata ditu sek Templo, migripa su ngak pari' sumala' seng mi-betasan nilan. Bu' si Zacarias, giining miripaan nilan neng meksereng sek pelinaan. Tendeng run itu, sinumeled si Zacarias tu sek Templo ne Ginu'u, ¹⁰ saanay migampu' su ngang meleget ne nga getaw ritu se gawas se guras nek serengen ni Zacarias suk pelinaan ritu. ¹¹ Rayun duunig anghel ne Ginu'u neng migindeg riin sed dapit dlintu neg halaran ne ritu pekserengay suk pelinaan. ¹² Seng mi'ita' giin ni Zacarias, migikmat dun bu' minendek. ¹³ Ma'ad miktalu' sug anghel ri seniin, "Ndi'a mendek, Zacarias, ay mirenggeg

☆ **1:5** 1.5: 1 Nga Cronica 24.10. * **1:5** 1.5 Herodes: Mi'ilala ne giin si Herodes nek Timu'ay Labi.

nud Diwata suk pegampu' mu. Si Elisabet, nek sawa mu mengembata' neg bata' dlai. Bata' keni, ingelanay mu ne si Juan. ¹⁴ Leliyagen'a run gupiya bu' leliyagen rema gupiya sung meleget ne nga getaw seng me'etaw na giin. ¹⁵ ☆ Ay meselaag giin gupiya sek pungenleng ne Ginu'u ri seniin. Ndi' giin mpiya minum neg binu bu' duma pa neng mekebeleng. Seng megegetaw giin, su Gispiritu Santu duma ri seniin buwat sek panahun nek pegegetawen, ¹⁶ bu' pepuli'enen sung melaun ne gesalan ni Israel riin se Ginu'u ned Diwata nilan. ¹⁷ ☆ Meguna giin ri se Ginu'u seng meksama ne ga'em bu' gispiritu neng mi'angken ni propeta Elias. Bu' tendeng ri seniin, peguli'enen puli' su nga gama' bu' gembata'. Bu' su nga getaw ne gendi' mektuman ri sed Diwata megatad sek pegena'ena' ri sek pekemetareng; endamenen su nga getawan ned Diwata ri sek peddatengen."

¹⁸ Tinelu'an ni Zacarias sug anghel, "Laa ke-suun'u run neng metuud suk tinalu' mu? Dlegulang na bu' suk sawau, dlegulang na rema."

¹⁹ ☆ Miksembag sug anghel, "Gaku' si Gabriel neng migindeg ri seng metungenga'an ned Diwata. Bu' sinugu' naun arun tebalan'a ri se gempiya ne gesuyen. ²⁰ Ma'ad nda' mu petuuray suk tinalu'u neng metuman se ginsaktu nek panahun. Tendeng ay nda'a pektu'u, megugel'a; ndi'a mekegabit tampan metuman suk pisuun'u seni'a."

☆ **1:15** 1.15: Ngang Numero 6.1-8. ☆ **1:17** 1.17: Malakias 4.5-6. ☆ **1:19** 1.19: Daniel 8.16; 9.1-25.

²¹ Ri se dlain neg bahin, migelat su nga getaw riin ni Zacarias bu' mitingala ilan gaid ri se kepayaten ri sek Templo. ²² Sek pegawai na ni Zacarias, ndi' na giin mekegabit tu senilan, aas misuunan nilan ned duunik pi'ita' nud Diwata ri seniin tu sek Templo. Tendeng ay mi'ugel na giin, miksinyas ra run tu se nga getaw.

²³ Peketubus sek pengalagad ni Zacarias ri sek Templo, minuli' giin tu seg balay nilan. ²⁴ Minayan suk santa' endaw, migberes si Elisabet, nek sawaan. Sek seled se dlima bulan nda' gawas si Elisabet ri seg balay nilan. ²⁵ “Nandawu pa linelaatan nud Diwata,” laungen, “Inawa'en senaan su kepiiran'u tu se dlaun ne nga getaw tendeng ay ndi'u mengembata'.”

Pisuun na Daan suk Pegegetaw ni Jesus

²⁶ Sek pekegenem bulan nek pegberes ni Elisabet, sinugu' nud Diwata sug anghel ne si Gabriel neng meritu se dlunsud ne giningelanan neng Nazaret nek sakup se Galilea. ²⁷ ✧ Duuning minsahiin tu sed delaga nek pengesuwaan na ni Jose, ne gasal ni Gari' David. Su ngalanan si Maria. ²⁸ Seng minateng sug anghel ritu, miktalu' giin, “Mpiya gendaw riin seni'a. Diin seni'a sud Diwata, Maria, bu' pengumpiyanan'a gupiya niin!”

²⁹ Sek pekerengeg ni Maria run itu, midlibeg run gupiya ri sek tinalu' nug anghel bu' pigena'ena'en landun sakani gulugaan nini. ³⁰ Miktalu' sug anghel ri seniin, “Ndi'a mendek, Maria. Pipiyanan'a nud Diwata. ³¹ ✧ Enlengay

mu, megberes'a bu' megbata'a ne dlai, bu' ingelanay mu giin ne si Jesus. ³² ✧ Meselaag giin bu' tuwagen neg Bata' nu Dlabi neng Mekegega'em ned Diwata. Su Ginu'u ned Diwata megbaal seniin ne gari' maa' ne gepu'aan ne si David. ³³ Medlegari' giin se gasal ni Jacob ne genda'ik tamanen; suk pedlegeri'aan mekpeddayun se genda'i gekteben."

³⁴ Miksaak si Maria tu seg anghel, "Pekendun'u ma pegbata'? Genda'irun pai dlai neng mikepengilabet senaan."

³⁵ Miksembag sug anghel, "Lumusad su Gispiritu Santu seni'a bu' su ga'em ne Dlabi neng Metaas ned Diwata diin rema seni'a. Seng maa' niin ne keterangan, sug bata' neng me'etaw tuwagen neg Bata' ned Diwata. ³⁶ Pegena'ena' mu, su gapen mu ne si Elisabet, dlegulang na ma'ad genem bulan naig beresaan. ³⁷ ✧ Tendeng ay genda'iruni ndi' mbaal ned Diwata."

³⁸ "Sesugu'enu ma'ad nu Ginu'u," miktalu' si Maria; "Metuman sa'wan senaan suk tinalu' mu." Bu' migawa' sug anghel riin seniin.

Mingumbalay si Maria tu ni Elisabet

³⁹ Minayan suk santa' endaw, si Maria miritu sek sala ne dlunsud ditu seg binenturan neg Judea. ⁴⁰ Miritu giin seg balay nilan ni Zacarias bu' mingumusta ri ni Elisabet. ⁴¹ Pekerengeg ni Elisabet sek pengumusta ni Maria, mikuleg sug bata' ri sek tiyanen bu' gine'eman si Elisabet se Gispiritu Santu, ⁴² bu' seng mesekek nek talu',

✧ **1:32** 1.32: Ngak Salmo 82.6; Isaias 9.6-7; Jeremias 23.5.

✧ **1:37** 1.37: Su Getaran se Dlaunan 18.14.

laungen, “Pingumpiyanan'a gupiya ned Diwata sinangkali' sed duma ne dlibun! Pingumpiyanan rema nud Diwata sug bata' nek pe'etaun mu. ⁴³ Tuma ma su gembagel neg betang mihitabu' riin senaan, neng migbentaw ma ri senaan su gina' ne Ginu'uu? ⁴⁴ Ay sek pekerengeg'u sek pengumusta mu, sug bata' sinumindak ri sek tiyan'u se dleliyag. ⁴⁵ Pedleliyagen'a gupiya neng mikpetu'ua ri seng minsahi ne Ginu'u neng metuman riin seni'a!”

Su Kanta ni Maria sek Peksaya'

⁴⁶ Miktalu' si Maria,
 “Siya'en'u su Ginu'u ri sek pusung'u!
⁴⁷ Bu' pidleliyag su gispirituu tendeng ay sud Diwata sung Menleluwas'u,
⁴⁸ ☆ ay nda' naun pedlingaway, isan gaku' gembaba' ra nek sesugu'enen.
 Gatad numuun, mektalu' su dlaun ne getaw nek pingumpiyananu ned Diwata,
⁴⁹ tendeng se ketingelaan ne ngag betang neg binaal nu Ge'eman ned Diwata ri senaan.
 Bala'an su ngalanen;
⁵⁰ gatad se guna ne gesalan tampan tu sek sunud ne gesalan mikpe'ita' giin ne dlelaat tu se dlaun ne nga getaw neng megbasa ri seniin.
⁵¹ Pi'ita'en suk pekege'emaan bu' pibelagbelagen su ngang mekpe-saya'saya' duma se ngak pelanu nilan.

☆ **1:48** 1.48 1 Samuel 1.11.

- 52 ✧ Pibaba'en su ngang melipetaasen neng miledgari'
 bu' pitaasen su nga getaw neng melipebaba'en.
- 53 Pibesug ned Diwata su ngang miperii'an,
 bu' pipe'awa'en su ngang mekeratu', ne nda'iruning me'uwiten.
- 54 ✧ Inebangaan suk sesugu'enen ne si Israel
 bu' linelaataan gusay su nga getawaan.
- 55 ✧✧ Tinumanen suk saad nek sinaaren tu se nga gepu'an ta,
 Nda'en pedlingaway suk pekpe'ita' se dlelaat riin ni Abraham
 bu' tu se dlaun ne gesalaan se genda'i gekteben!"
- 56 Mikengel si Maria ri seg balay nilan ni Elisabet seled sek telu bulan pulu' giin minuli' tu seg balain.

Suk Pegegetaw ni Juan neng Membebendyag

57 Minateng na suk panahun neng me'etawan na si Elisabet, bu' migbata' giin ne dlai. 58 Sek pekerengeg nu ngak sumbalain bu' nga gapenen nek pipiyanan giin gupiya nu Ginu'u, pidleliyag ilan gupiya duma ni Elisabet.

59 ✧ Se kewalu gendaw na sug bata', miritu ilan seg balay nilan ni Zacarias sek pektuli' seg bata'. Bu' liyagan nilan siya nek peksangain ilan nu gama'en ne si Zacarias. 60 Ma'ad si Elisabet

✧ **1:52** 1.52: Job 5.11; 12.19. ✧ **1:54** 1.54: Su Getaran se Dlaunan 32.28. ✧ **1:55** 1.55: Su Getaran se Dlaunan 17.7.
 ✧ **1:55** 1.46-55: 1 Samuel 2.1-10. ✧ **1:59** 1.59: Levitico 12.3.

miktalu' tu senilan, "Ndi' mehimu! Kina'enlan su ngalan neg bata' si Juan."

⁶¹ Miktalu' ilan tu ni Elisabet, "Nda'irun ma gapen mu neng mesangay di ngalan keni!" ⁶² Bu' piksinyasan nilan si Zacarias landun mai dliya-gaan ne ngalan para seg bata'en.

⁶³ Miksinyas si Zacarias neg begayan giin neng mesulatan. Dayun sinulaten, "Su ngalan nug bata' si Juan." Dlaun nilan mitingala!

⁶⁴ Sek panahun ketu, si Zacarias mikegabit puli' bu' migatad giin sek peksaya' ri sed Diwata.

⁶⁵ Minendek su ngak sumbalay nilan, bu' su gesuyan metendeng se ngag betang keni mirepet tu se nga getaw ditu seg binenturan neg Judea.

⁶⁶ Su dlaun ne getaw neng mikerengeg run, migeektemektem bu' miksaak, "Megendun ma sakanig bata' keni bu' mbagel? Ay kelaru ma gupiya su Ginu'u diin seniin."

Suk Pengatuk ni Zacarias

⁶⁷ Su Gispiritu Santu midlega'em riin ni Zacarias, su gama' ni Juan bu' migasuy giin seng minsahi ned Diwata:

⁶⁸ "Siya'en ta su Ginu'u, sud Diwata neg Israel!

Mirini giin arun sek pegabang tu se nga getawaan bu' pekpegawas senilan.

⁶⁹ Binegayaan ita seng Mekegega'em neng Menleluwas,

su gasal nek sesugu'enen ne si David.

⁷⁰ Sinaaren pebiyan seg bala'an ne ngak propetaan nud diin

⁷¹ ne dluwasenen ita buwat ri se nga kuntra ta,

buwat se ga'em se dlaun neng minggemet senita.

72 Mikталu' giin neng mekpe'ita' giin ne dlelaat tu se nga gepu'an ta

bu' nda'en pedlingaway sug bala'an ne keli-
genan.

73-74 Duma sek pekpenumpa' tu se gepu'an ta ne si Abraham

sinaaren ne dluwasen ita buwat ri se nga kuntra ta

bu' mektugut senita sek pekpenibeli ne nda'iruni gendek,

75 arun mbaal ita neg bala'an bu' metareng

ri seng metungenga'aan ri se dlaun ne gendaw se ketubu' ta."

76 ☆ Bu' mikталu' rayun si Zacarias tu seg bata'en,

"Dya'a, bata'u, tuwagen'a nek propeta se Dlabi neng Metaas ned Diwata.

Megunaa ri se Ginu'u

sek pegandam ne ngad dalan neg biyanaan,

77 sek pegasuy tu se nga getawaan neng meluwas ilan

pebiyan sek pekpasaylu riin se ngak sala' nilan.

78 Sud Diwata ta melilelaaten bu' mpiya.

Sinugu'en ri senita sung Menleluwas maa' nek peksebang ne gendaw.

79 ☆ Para senita neng midleketubu' riin se kereleman se kemetain,

kerelaag keni meddelaag

☆ **1:76** 1.76: Malakias 3.1. ☆ **1:79** 1.79: Isaias 9.2.

sek pegunut senita riin sed dalam ned duuni kelinaw.”

⁸⁰ Miksibagel sug bata' ne si Juan bu' su Gispir-itu ned Diwata migbegay seniin ne gembagel ne ga'em. Mikengel giin tu se kemingawan tampan se gendaw neng migatad giin menendu' tu se nga getaw Israel.

2

Suk Pegegetaw ni Jesus (San Mateo 1.18-25)

¹ Na sek panahun ketu, su Gari' nu nga getaw Roma ne si Augustos* miksugu' nek penlistaan su dlaun ne nga getaw ri sek tibook nek Pedlegeri'aan. ² Se guna nek pekpenlista se nga getaw ketu, si Cirenio su gobernador tu sek Syria. ³ Bu' su kada sala miritu rayun arun mekpelista ritu se gegulingen nilan ne dlunsud.

⁴ Na miritu si Jose buwat se dlunsud seng Nazaret nek sakup se Galilea pagaw tu se dlunsud seg Bethlehem nek sakup seg Judea, su dlugar nek pigegetawan ni Gari' David. Miritu si Jose tendeng ay sakup ma giin se gesalan ni David. ⁵ Mikpelista giin duma ni Maria, nek sinaad nek pengesuwane. Migberes na si Maria, ⁶ bu' saanay ditu ilan seg Bethlehem, giin suk timpu sek pegbata'en. ⁷ Bu' ritu, migbata' giin se guna neg bata'en ne dlai, inemesaan

* **2:1** 2.1 Gari' nu nga getaw Roma ne si Augustos: Si Augustos giin su Gari' ri se getaw Roma buwat 27 B.C. neng migulugan 'Se genda' pa pegegetaw si Jesus Christ' tampan 14 A.D. neng migulugan 'Suk taun ne Ginu'u ne si Jesus Christ.'

sug bata'en, rayun bineliliren ditu sek palungan tendeng ay nda'irunid dugu ritu ne mpenaikan nilan.

Su ngang Menggegingat ne Karniru bu' ngag Anghel

⁸ Se gebii ketu, duuni ngang midlekata se nga karniru ritu se ngak pe'eksaban megaud se dlunsud seg Bethlehem bu' pigelungan nilan su nga karniru. ⁹ Saanay nilan megalung se nga karniru, duuning mituwa' tu senilan neg anghel nu Ginu'u bu' middelaag ri sek timala' nilan su kesanag nu Ginu'u. Bu' mi'endekan ilan gupiya, ¹⁰ ma'ad miktalu' sug anghel senilan, “Ndi' amu mendek! Miriniu дума se gempiya ne gesuyen para seniyu, neng mekegbegay ne dleliyag tu se dlaun ne getaw. ¹¹ Se gebii keni, migegetaw na ritu se dlunsud ni David sung Menleluwas. Giin si Christ ne Ginu'u. ¹² Bu' giin nini su gilelaan niyu run. Me'ita' niyu sug bata' ne inemesan bu' binelilid diin sek palungan, giin na.”

¹³ Sek tikmal, mintuwa' sung meleget gupiya ne ngag anghel bu' mikpeddayun sek peksaya' riin sed Diwata,

¹⁴ “Siya'en sud Diwata ritu se kinetaasan ne dlangit,

bu' kelinaw ri seg benwa para se nga getaw neng mikepedleliyag ri seniin!”

¹⁵ Seng minggawa' na su ngag anghel ritu se ngang menggegingat ne karniru, mipuli' ilan rayun ditu se dlangit. Laung rayun nu kada neng menggegingat ne karniru, “Tala, meritu ita seg

Bethlehem bu' enlengan ta sug betang keni neng mihitabu', nek pisuun senita nu Ginu'u."

¹⁶ Aas minikad medlaang su ngang menggegingat ne karniru. Rayun sek peddateng nilan ritu, mi'ita' nilan si Maria bu' si Jose duma sug bata' neg binelilid sek palungan. ¹⁷ Seng mi'ita' nu ngang menggegingat ne karniru sug bata', inasuy rema nilan riin seng megulangan suk tinalu' senilan nug anghel metendeng ri seg bata'. ¹⁸ Su dlaun neng minginengeg mitingala sek tinalu' ne ngang menggegingat ne karniru. ¹⁹ Ma'ad si Maria, pigena'ena'en su dlaun nek penghitabu' ketu bu' pigektemektamaan gupiya. ²⁰ Minuli' su ngang menggegingat ne karniru neng miksaya' riin sed Diwata bu' migasuy tu se ngang mekelengas ne ngag betang metendeng ri seniin. Su dlaun neng mirengeg bu' mi'ita' nilan metendeng sek tinalu' ri senilan nug anghel.

Binaalan ne Ngalan si Jesus

²¹ ✧ Se kewalu endaw dluwat mi'etaw sug bata', pituli' bu' iningelanan giin ne si Jesus, su ngalan neg binegay nug anghel se genda' pa pegberes su gina'en.

Hinalad si Jesus ditu sek Templo

²² Na, minateng su gendaw ne si Jose bu' si Maria meguwit neg halad sek templo ritu seg Jerusalem arun tumanen su Kesugu'an tendeng se dlibun neg begu pa mingembata' arun melimpiyu giin. Bu' inuwit rema nilan sug bata' bu' hinalad ri se Ginu'u. ²³ ✧ Ay misulat ri se Ke-

✧ **2:21** 2.21: a Levitico 12.3. b San Lucas 1.31. ✧ **2:23** 2.23: Exodo 13.2, 12.

sugu'an ne Ginu'u, "Su dlaun ne nga gulangbata' ne dlai su Ginu'u su gapu'en." ²⁴ ✧ Middulang ilan rema ned duwa' buuk dlimuun awas duwa' buuk gekpis nek selepati ne kina'enlanan se kesugu'an ne Ginu'u.

²⁵ Sek panahun ketu duuni getaw ne giningelanan ne si Simeon neng mikengel seg Jerusalem. Metareng giin ne getaw, melindeken riin sed Diwata bu' migelat giin sek pedluwas seg Israel. Bu' su Gispiritu Santu diin seniin bu' gine'eman giin, ²⁶ bu' mikpesuun ne ndi' giin matay se ndi'en pa me'ita' suk sinaad nu Ginu'u neng Misiyas. ²⁷ Gine'eman ne Gispiritu, miritu si Simeon sek Templo. Bu' mihitabu' rema ritu ne inuwit sug bata' ne si Jesus nu ngang megulangan arun baalen ri seniin suk tinalu' se Kesugu'an. ²⁸ Sek pekiita' ni Simeon seg bata', sinipiten bu' sinaya'en sud Diwata:

²⁹ "Na, Ginu'u, tinuman mu na suk sinaad mu, bu' tugutay mu na, suk sesugu'en mu neng matay ned duun nai kelinaw.

³⁰ Se gegulingen'u ne ngang mata, mi'ita'u na sung mibaal mu

sek pedluwas riin se nga getaw mu,

³¹ ne inandam mu riin sek titenga' ne nga getaw sek tibuuk ne ngang nasud,

³² ✧ sud delaag neng mekpe'ita' se keliyag mu tu se nga gena' Judeo

bu' megbegay ned dengeg tu se nga getawan mu nek sakup ni Israel."

✧ **2:24** 2.22-24: Levitico 12.6-8. ✧ **2:32** 2.32: Isaias 42.6; 49.6; 52.10.

³³ Pekerengeg nu gama' bu' gina' ni Jesus bahin ri sek tinalu' ni Simeon, mitingala ilan. ³⁴ Pingumpiyanan ilan ni Simeon, bu' miktalu' giin riin ni Maria ne gina' nug bata', "Enlengay niyu, bata' keni, pinili' ned Diwata para mesilutan sud duma ne getaw nek sakup ni Israel bu' luwasen rema sud duma. Gilelaan ne giin buwat sed Diwata ma'ad meleget su kumuntra ri se gilelaan tendeng run nini, ³⁵ mpe'ita' sung mi'edlud nilan ne ngak pengena'ena'. Bu' dya'a ne gina'en, betiken mu neng maa' ne kinemetemet suk pusung mu seng melebihiyan ne kegu'ul."

³⁶ Ritu rema sek templo, duunik sala ne dlibun nek propeta ne su ngalanen si Ana, bata' ni Panuel, buwat sek tribu ni Aser. Dlegulang na gupiya giin. Seg begumbata' pa giin, pitu taun giin neng misuway ma'ad minatay sug banaan. ³⁷ Bu' numuun, walu pulu' bu' paat taun nai giddaren, nda' giin pegawa' riin sek Templo; gendaw bu' gebii miksimba riin sed Diwata neng mikpu'asa bu' migampu'. ³⁸ Sek sama ne guras ketu, mikpesalamat ri sed Diwata bu' migasuy giin metendeng riin seg bata' ne si Jesus tu se nga getaw neng mikperateng riin sed Diwata sek pegbegay ne kegewasan seg Jerusalem.†

Suk Pekpuli' ritu seng Nazaret

³⁹ ✧ Seng mituman na ni Jose bu' ni Maria su dlaun nek tinalu' se Kesugu'an ne Ginu'u, minuli' ilan se dlunsud neng Nazaret nek sakup

† **2:38** 2.38 Jerusalem: bu' senita pa, getaw nek taga Israel.

✧ **2:39** 2.39: San Mateo 2.23.

ne Galilea. ⁴⁰ Bu' miksibagel sug bata', mik-sisekeg; bu' middugang suk sinuunaan bu' suk pengumpiya nud Diwata riin seniin.

Ritu si Jesus sek Templo

⁴¹ ☆ Se kada nek taun, meritu su ngang meg-ulang ni Jesus seg Jerusalem sek Pekse'ulug sek Paska.‡ ⁴² Se kesepulu' bu' ruwa' taun ni Jesus, tinumuwad ilan tu seg Jerusalem sek pekse'ulug sumala' ri seng mibetasan nilan. ⁴³ Peketubus nilan mekse'ulug, migatad ilan muli'. Ma'ad sug bata' ne si Jesus mikpebilin seg Jerusalem. Nda' ini mesuunay nu ngang megulangen. ⁴⁴ Diin se gena'ena' nilan neng miketendug ra si Jesus ri sek panen ne nga getaw neng minguli' na rema. Ngani' seng mikedlaang ilan na seled sek sendaw, pinengaw nilan si Jesus tu nga gepenan bu' se ngak sambat nilan. ⁴⁵ Ma'ad nda' nilan giin mbaangay. Aas mipuli' su ngang megulangen tu seg Jerusalem arun pekpenengaw seniin. ⁴⁶ Se ketelu endaw, mi'ita' nilan si Jesus ritu sek Templo neng miging kud duma nu ngang Mentetendu' neg Judeo bu' minginengeg giin bu' miksaak senilan. ⁴⁷ Su dlaun neng mikerengeg seniin mitingala sek sinuunaan bu' sek pekpenembagen. ⁴⁸ Sek pekiita' ne ngang megulangen seniin, mitingala ilan. Miktalu' su gina'en, "Enung, lama pegbaalan mu run nini ri senami? Migules ami sek pekpenengaw seni'a."

☆ **2:41** 2.41: Exodo 12.1-27; Deuteronomio 16.1-8. ‡ **2:41** 2.41 Paska keni, giin nini suk pekse'ulug nu ngag Judeo ri sek pekelingkawas nilan tu seg Ehipto sek Pegbiyan nug Anghel neng Mekpatay.

49 Miksembag si Jesus senilan, “Lama pa pekpenengawan niyau run? Nda' ba niyu mesu-unay ne kina'enlan riniu seg balay ne Gama'u?”
50 Ma'ad nda' mekesabut su ngang megulangan sek sembagen.

51 Middunut giin muli' ri se ngang megulangan seng Nazaret bu' miktuman riin senilan. Ma'ad dlaunen keni, inedulud ni Maria ri sek pusungen.
52 ✧ Tinumulun si Jesus bu' middugang suk sinu-unaan; bu' pidleliyag gupiya seniin sud Diwata bu' su nga getaw.

3

*Suk Pegwali ni Juan neng Membebendyag
(San Mateo 3.1-12; San Marcos 1.1-8; San Juan 1.19-28)*

1 Se kesepulu' bu' lima taun na itu sek pedlegari' nu Gari' ne si Tiberio;* Si Poncio Pilato, giini gubernador seg Judea. Si Herodes,† giini geseg se Galilea. Si Felipe ne nguran ni Herodes, giini geseg seg Iturea bu' Trakonite. Si Lisantias, giini geseg seg Abilinia. 2 Giin remaik panahun ne si Anas bu' si Caipas su nga Dlabaw ne Geseg ne ngak Pari'. Sek panahun ketu, sud Diwata miktalu' tu ni Juan neg bata' ni Zacarias, neng mikengel ritu se kemingawan. 3 Aas linaup ni Juan sek pegwali su dlaun ne dlugar sek pelibut seg Bagel tubig neg Jordan, “Peddiksu' bu' beleng

✧ 2:52 2.52: 1 Samuel 2.26; Ngak Pementelu'en 3.4. * 3:1 3.1a Gari' ne si Tiberio: Giin su Gari' ri seg Roma buwat A.D. 14 tampan 37 † 3:1 3.1b Herodes: Keni ne Herodes giin si Herodes Antipas

niyu suk sala' niyu bu' mekpebendyag amu bu' pasayluun nud Diwata su ngak sala' niyu.”⁴ ✧ Sumala' seng misulat riin se dlibru ni propeta Isaias:

“Duuni getaw neng migbeksay ri se kemingawan:

‘Andam niyu sud dalan para se Ginu'u;
Baal niyu neng meledeng sug biyanan para sek pedlaangen!

⁵ Su kada nek seluub kina'enlan tembakan,
su kada neg bentud mitut bu' gembagel lumbangen.

Su ngang minliku'liku' ne ngad dalan kina'enlan leddengen,
bu' su ngad dengkalen lenu'en.

⁶ Bu' me'ita' ne dlaun ne nga getawan suk pedluwas nud Diwata riin se nga getaw!’ ”

⁷ ✧ Na, meleget ne nga getaw neng miritu ni Juan arun mekpebendyag ri seniin. “Gamu neng maa' ne ngang mekelala ne ngang mamak!” miktalu' si Juan senilan. “Ta' maing minegul seniyu neng mekedlaguy amu sek silut ned Diwata neng megaud na mateng?”⁸ ✧ Baal niyu su ngag betang neng mikpe'ita' neng middiksu' amu buwat ri se ngak sala' niyu. Bu' ndi' amu pektalu' ri se gegulingen niyu ne gasal amu ni Apu' Abraham. Telu'an'u amu ne isan ngani' ngag batu keni, mbaluy nud Diwata ne ngag bata' ni Abraham.⁹ ✧ Aas nandaw, sug wasay inandam na sek pekpenaga' ne gayu riin rapat se

✧ **3:4** 3.4-6: Isaias 40.3-5 (LXX). ✧ **3:7** 3.7: San Mateo 12.34; 23.33. ✧ **3:8** 3.8: San Juan 8.33. ✧ **3:9** 3.9: San Mateo 7.19.

nga ganget. Su kada gayu ne nda' pemunga neng melengas neg bunga penaga'en bu' pidlaken tu se gapuy.”

¹⁰ Su nga getaw miksaak ri seniin, “Bu' maa' niin, landun ma rekayig baalen nami?”

¹¹ Miksembag si Juan, “Na, bu' ta' riin seniyu duunid duwa' buuk nek suuben begayan niyu su genda'irun neng niin. Ta' riin seniyu duuni gaanen, memegay rema.”

¹² ✧ Duuni ngang meneningil neg buwis neng miritu rema ni Juan arun mekpebendyag, mik-talu' ilan riin ni Juan, “Sir, landun maig baalen nami?”

¹³ “Bu' meningil amu neg buwis, ndi' amu meningil neng menubra ri sek pipeningil seniyu ne goberno,” miksembag si Juan.

¹⁴ Duuni ngak sundalu rema neng miksaak, laung nilan, “Mbuus gami, landun maig baalen nami?”

Miksembag si Juan senilan, “Ndi' amu pengilkil bu' ndi' amu pengaleg ne genda'iruni ketuuren. Kina'enlan neng mekuntintu amu na run sek su'ul niyu.”

¹⁵ Sek pekerengeg ne nga getaw se ngak pekpenintulu' ni Juan, migena'ena' ilan ne ali' bu' si Juan, giin na sung Misiyas. ¹⁶ Aas miktalu' si Juan senilan, “Gaku' megbendyag seniyu ri sek tubig ma'ad duuni ge'eman pa kampuun ri senaan. Ndi'u ngani' mbaya' ne mbaal ne gulipenen. Bendyagaan amu se Gispiritu Santu bu' gapuy. ¹⁷ ✧ Maa' giin ne getaw neng mikpalis

✧ **3:12** 3.12: San Lucas 7.29. ✧ **3:17** 3.17: San Lucas 12.5.

ri giniiken nek trigu. Lainenen su ngang melengas ne dlegas buwat ri se gepis. Sung melengas ne dlegas, betangenen ri sek tibengan; ma'ad su gepis serengenen tu se gapuy ne gendi' na gaid mpaleng.”

¹⁸ Na, ri seng meleget pa ne ngak pebiyan, minintulu' si Juan seng Melengas ne Gesuyen ri se nga getaw arun me'eseb ilan. ¹⁹ ✧ Pimaag rema ni Juan si Herodes, su gobernador ri se Galilea, tendeng ay tinipungaan si Herodias, suk sawa nek pateren bu' meleget pa gaid sug binaal ni Herodes neng melaaten. ²⁰ Rayun miksamet pa gaid suk sala' ni Herodes tendeng ay piperisuun si Juan.

Suk Pegbendyag riin ni Jesus

(San Mateo 3.13-17; San Marcos 1.9-11)

²¹ Na, peketubus mbendyagay ni Juan su nga getaw, si Jesus binendyagan rema. Saanay migampu' giin, mipuka su dlangit, ²² ✧ rayun tinumena' seniin su Gispiritu Santu maa' ne gawi' nek selepati. Rayun duunik talu' neng mirenggeg buwat se dlangit, laungen, “Dya'a suk pinetail'u neg Bata'. Pidleliyagu seni'a.”

Su nga Gepu'an ni Jesus

(San Mateo 1.1-17)

²³ Sek pegatad ni Jesus ri sek terbahuun, mek-telupulu' nai giddaren. Suk salasala migena'ena' ne si Jesus bata' ni Jose. Si Jose pelum, bata' ni

✧ **3:19** 3.19-20: San Mateo 14.3-4; San Marcos 6.17-18. ✧ **3:22** 3.22: Su Getaran se Dlaunan 22.2; Ngak Salmo 2.7; Isaias 42.1; San Mateo 3.17; San Marcos 1.11; San Lucas 9.35.

Heli. ²⁴ Si Heli bata' ni Matat. Si Matat bata' ni Levi. Si Levi bata' ni Melchi. Si Melchi bata' ni Jannai. Si Jannai bata' ni Jose. ²⁵ Si Jose bata' ni Matatias. Si Matatias bata' ni Amos. Si Amos bata' ni Nahum. Si Nahum bata' ni Esli. Si Esli bata' ni Nagai. ²⁶ Si Nagai bata' ni Maat. Si Maat bata' ni Matatias. Si Matatias bata' ni Semein. Si Semein bata' ni Josek. Si Josek bata' ni Joda. ²⁷ Si Joda bata' ni Joanan. Si Joanan bata' ni Resa. Si Resa bata' ni Serobabel. Si Serobabel bata' ni Salatiel. Si Salatiel bata' ni Neri. ²⁸ Si Neri bata' ni Melchi. Si Melchi bata' ni Adi. Si Adi bata' ni Cosam. Si Cosam bata' ni Elmadam. Si Elmadam bata' ni Er. ²⁹ Si Er bata' ni Joshua. Si Joshua bata' ni Eliezer. Si Eliezer bata' ni Jorim. Si Jorim bata' ni Matat. Si Matat bata' ni Levi. ³⁰ Si Levi bata' ni Simon. Si Simon bata' ni Judah. Si Judah bata' ni Jose. Si Jose bata' ni Jonam. Si Jonam bata' ni Eliakim. ³¹ Si Eliakim bata' ni Melea. Si Melea bata' ni Mena. Si Mena bata' ni Matata. Si Matata bata' ni Nathan. Si Nathan bata' ni David. ³² Si David bata' ni Jesse. Si Jesse bata' ni Obed. Si Obed bata' ni Boaz. Si Boaz bata' ni Salmon. Si Salmon bata' ni Naason. ³³ Si Naason bata' ni Aminadab. Si Aminadab bata' ni Admin. Si Admin bata' ni Arni. Si Arni bata' ni Hezron. Si Hezron bata' ni Perez. Si Perez bata' ni Judah. ³⁴ Si Judah bata' ni Jacob. Si Jacob bata' ni Isaac. Si Isaac bata' ni Abraham. Si Abraham bata' ni Tera. Si Tera bata' ni Nahor. ³⁵ Si Nahor bata' ni Serug. Si Serug bata' ni Reu. Si Reu bata' ni Peleg. Si Peleg bata' ni Eber. Si Eber bata' ni Shela. ³⁶ Si Shela bata' ni Cainan. Si Cainan bata' ni Arfacsad. Si Arfacsad bata' ni Sem. Si Sem bata' ni Noe. Si Noe bata' ni Lamek. ³⁷ Si Lamek bata' ni Metusela. Si Metusela bata' ni Enoc. Si

Enoc bata' ni Jared, Si Jared bata' ni Mahalaleel. Si Mahalaleel bata' ni Cainan. ³⁸ Si Cainan bata' ni Enos. Si Enos bata' ni Set. Si Set kiin, giin na pelumig bata' ni Adan. Bu' si Adan keni, bata' ned Diwata.

4

Tinintal ni Satanas si Jesus

(San Mateo 4.1-11; San Marcos 1.12-13)

¹ Na, seng migawa' si Jesus buwat sek tubig Jordan, su ga'em nu Gispiritu Santu diin seniin, bu' inebayan rayun giin ne Gispiritu tu se kemingawan, ² ne ritu tinintal giin ni Satanas se gepaat pulu' endaw. Se dlaun nek panahun ketu, nda' gaid giin aan, aas miperii'an giin seng mitektak su gepaat pulu' endaw.

³ Rayun miktalu' si Satanas riin ni Jesus, “Bu' dya'a sug Bata' ned Diwata, baal muig batu keni nek pan.”

⁴ ✧ Ma'ad miktalu' si Jesus, “Na, misulat ri se Kesulatan, ‘Gena' na run ri sek pekaan metubu' su getaw.’ ”

⁵ Pituwad rayun ni Satanas si Jesus ditu seng metaas ne dlugar, sek sekemat pi'ita'en rayun riin ni Jesus su dlaun ne ngak pidlegeri'an rini sek tibuuk neg benwa. ⁶ Rayun miktalu' na pelum giin riin ni Jesus, “Begay'u seni'a su dlaun ne ga'em bu' keratu' rini seg benwa. Ay dlaunen keni binegay na senaan bu' mbegay'u ini isan ta' ne getaway run ne dliyagan'u begayan. ⁷ Ni'a nai dlaunen keni, bu' sumimbaa ri senaan.”

✧ 4:4 4.4: Deuteronomio 8.3.

8 ✧ Ma'ad miktalu' si Jesus, “Giin nini sung misulat ri se Kesulatan, ‘Simba mu su Ginu'u ned Diwata mu bu' giin ra suk penibeliyan mu!’ ”

9 Dluwat itu, inuwit ni Satanas si Jesus ritu seg Jerusalem, pi'indegen rayun ritu se kinetaasan ne dlugar nek Templo. Miktalu' rayun giin riin ni Jesus, “Bu' dya'a sug Bata' ned Diwata, sampak'a tu se dlupa’. 10 ✧ Ay misulat ri se Kesulatan, laung, ‘Sugu'en ned Diwata su ngag anghelen sek pegingat ri seni'a.’ 11 Bu' laung rema ri se Kesulatan, ‘Sampenain'a nilan arun ndi' mesugat su nga geksud mu ri se ngag batu.’ ”

12 ✧ Ma'ad sinembag giin ni Jesus, “Laung ri se Kesulatan, ‘Ndi' mu pektintalay su Ginu'u ned Diwata mu.’ ”

13 Sek peketubus tintalay ni Satanas si Jesus se dlaun nek pebiyan, binelengen reli' si Jesus.

Migatad Mektendu' si Jesus tu sek Probinsiya ne Galilea

(San Mateo 4.12-17; San Marcos 1.14-15)

14 Rayun mipuli' si Jesus se Galilea bu' diin seniin su ga'em nu Gispiritu Santu. Midlelaup su gesuyan metendeng ri seniin sek tibuuk ne nga dlugar. 15 Miktendu' giin riin se ngak pektiguman nu nga getaw Judeo bu' sinaya' giin se kada getaw.

Binibay si Jesus tu seng Nazaret

(San Mateo 13.53-58; San Marcos 6.1-6)

✧ **4:8** 4.8: Deuteronomio 6.13. ✧ **4:10** 4.10-11: Ngak Salmo 91.11-12. ✧ **4:12** 4.12: Deuteronomio 6.16.

¹⁶ Si Jesus minateng seng Nazaret, su dlunsud ned ditu giin miksibagel. Se Gendaw nek Pengulali, miritu giin sek pektiguman nu nga getaw Judeo sumala' seng mi'enaraan. Dayun migindeg giin arun sek pegbasa se Kesulatan. ¹⁷ Tinulun seniin su dlinukut neg besaan ni propeta Isaias. Rayun bineklaten su dlinukut neg besaan bu' binasaan nini,

¹⁸ ✧ “Su Gispiritu nu Ginu'u rini senaan, tendeng ay pinili' naun sek pegasuy se gempiya ne gesuyen tu se ngak pupus. Sinugu' naun arun sek pegasuy se kegewasan nu ngad dinaap bu' pe'uli'an su ngang mata ne ngag buta, mpegawas sud dinaagdaag

¹⁹ bu' pesuun'u neng minateng na suk panahun ne dluwasen nu Ginu'u su nga getawaan.”

²⁰ Tubusen besaay, linukut puli' ni Jesus sug besaan bu' tinulunen puli' tu sek sineligan ri sek pektiguman nu nga getaw Judeo. Rayun mikingkud puli' si Jesus. Tinenteng giin se dlaun ne nga getaw ri sek pektiguman, ²¹ saanay miktalu' si Jesus senilan, “Keni neg bahin se Kesulatan mituman na ri se gendaw keni saanay minginengeg amu seg binasau seniyu.”

²² Bu' tendeng run nitu, sinaya' giin ne dlaun ne nga getaw bu' mbageli ketingala nilan se kelengas gupiya ne ngak talu'en. Bu' laung nilan, “Ba, getaw keni, gena' ba giin sug bata' ra ni Jose?”

✧ **4:18** 4.18-19: Isaias 61.1-2 (LXX).

23 Bu' miktalu' giin, "Ali' bu' telu'en pa niyu senaan su galing: 'Membebulung, una mu reli' bulungay su gegulingen mu!' Migulugan ini ne su ngag betang neng mirenggeg niyu nek pim-baal'u ritu se dlunsud ne Capernaum, baalen'u rema rini se dlugar ta. 24 ✧ Ma'ad telu'an'u amu seng metuud," dugang nek talu' ni Jesus, "Nda'irunik propeta ned duwaten ri se gegulingenen ne dlunsud. 25 ✧ Penginenggeg amu ri senaan: metuud neng meleget pai dlibun neg balu rini seng nasud neg Israel sek panahun ne si Elias giin pa suk propeta, bu' nda'irunid dupi' seled sek telu taun bu' tenga' bu' misegaran ne nga getaw su gembagel ne gutem ri sek tibuuk neng nasud. 26 ✧ Ma'ad nda' gaid sugu'ay ned Diwata si Elias tu isan ta' riin seg Israel. Ma'ad sinugu' giin ritu sek sala neg balu ne dlibun ne gena' Judeo neng mikengel se dlunsud ne iningelanan nek Sarepta nek sakup sek Sidon. 27 ✧ Giin da rema sung mihitabu' sek panahun ni Eliseo nek propeta, meleget ne nga getaw ritu seg Israel neng minlaru neng mekeendekendek ne dleruun ri sek panit ma'ad nda'iruni isan sala senilan nek pitelen. Si Naaman ra ne gena' Judeo nek taga Syria suk pitelen."

28 Sek pekerenggeg nu nga getaw run nini, dlaun nilan ned diin sek seled nek pektiguman nu nga getaw Judeo linengetan gupiya. 29 Mingindeg ilan bu' binidlas nilan si Jesus pagaw tu se gawas ne dlunsud. Inagak nilan

✧ 4:24 4.24: San Juan 4.44. ✧ 4:25 4.25: 1 Nga Gari' 17.1.

✧ 4:26 4.26: 1 Nga Gari' 17.8-16. ✧ 4:27 4.27: 2 Nga Gari' 5.1-14.

giin pagaw tu sed dibabaw neg bentud ne ritu mibetang su dlunsud nilan. Bu' mirepet ilan tu sek pampang, leddu'en nilan siya si Jesus. ³⁰ Ma'ad linumesut si Jesus ri sek titenga' nilan bu' binelengen ilan.

*Su Getaw ned duuning Melaat ne Gispiritu
(San Marcos 1.21-28)*

³¹ Rayun miritu si Jesus se Capernaum, sala se dlunsud ri se Galilea neng mimandu' se nga getaw se Gendaw nek Pengulali. ³² ☆ Sek pemandu' ni Jesus, mitingala gupiya su nga getaw tendeng ay miktalu' giin ned duuni kega'em. ³³ Ritu sek pektiguman nu nga getaw Judeo, duuni getaw nek sineleran neng melaat ne gispiritu; migbeksay giin neng mesekeg, ³⁴ "Ii! Jesus nek taga Nazaret, landun bai dlabet mu senami? Mirinia ba arun pedlaatan ami? Mi'ilalau dya'a. Dya'a sug Bala'an nek sinugu' rini nud Diwata."

³⁵ Ma'ad pimaag ni Jesus sung menulay, "Ndi'a peksasak! Pegawa'a ri se getaw iin!" Diin sek titenga' nilan, linimbag nung melaat ne gispiritu su getaw rayun ginumuwa'. Ma'ad nda'en ra pegeelay su getaw.

³⁶ Mitingala gupiya su dlaun ne getaw ritu bu' miktalu' suk salasala ri senilan, laung nilan, "Landun maik pekpemandu' keni? Duuni ketenged bu' kega'em ne getaw keni sek pekpe'awa' se ngang menulay bu' megawa' ilan rayun." ³⁷ Bu' su gesuyan metendeng riin ni Jesus midlelaup sek tibuuk ne dlugar.

☆ **4:32** 4.32: San Mateo 7.28-29.

*Melauni Getaw nek Pi'uli'an ni Jesus
(San Mateo 8.14-17; San Marcos 1.29-34)*

³⁸ Na, migawa' ilan ni Jesus buwat ritu sek pektiguman bu' miritu ilan seg balay ni Simon. Seng minateng ilan ni Jesus ritu, tinelu'an giin, ne suk penugangan ni Simon ne dlibun mipanas gupiya. Aas inandyu' nilan si Jesus nek petelene su dlibun. ³⁹ Ineklungan ni Jesus su dlibun bu' sinugu'en megawa' suk panasen, rayun mitelen. Migbuwat giin bu' migilak rayun ri senilan ni Jesus.

⁴⁰ Seng misindep nai gendaw,* inuwit ritu ni Jesus su nga getaw ne ngang minlaru ne dlainlain ne dleruun. Rayun dinepenen su gemegen tu sek salasala senilan bu' mitelen ilan.

⁴¹ Isan su ngang melaat ne gispiritu minggawas bu' migbeksay, "Dya'a sug Bata' ned Diwata!"

Ma'ad pimaag bu' pigbe'eran ilan ni Jesus ne ndi' ilan mektalu' tendeng ay misuunan nilan ne giin sung metuud neng Misiyas.

*Migwali si Jesus tu se ngak Pektiguman nu nga
Getaw Judeo*

(San Marcos 1.35-39)

⁴² Sek pekeddali'endaw, migawa' si Jesus ritu se dlunsud bu' miritu giin se kemingawan. Ma'ad pinengaw giin ne nga getaw ritu. Ali' nilan mbaangay giin, inandyu' nilan ne ndi' reli' giin megawa' se dlugar nilan. ⁴³ Ma'ad miktalu' si Jesus senilan, "Kina'enlan megwaliu pa rema se

* **4:40** 4.40 Seng misindep nai gendaw: Para se nga getaw Judeo, suk peksindep ne gendaw migulugan neng mitubus na su Gendaw nek Pengulali.

Gempiya ne Gesuyen tendeng sek pedlegari' ned Diwata tu se dlain ne nga dlunsud ay sinugu'u ned Diwata neg baalen nini.”

⁴⁴ Bu' rayun mikpeddayun si Jesus sek pegwali tu se ngak pektiguman se nga getaw Judeo tu seg Judea.

5

Pimili' ni Jesus su Guna ne ngak Tinu'unan (San Mateo 4.18-22; San Marcos 1.16-20)

¹ ✧ Duunik sala gendaw migindeg si Jesus tu se geksid ned danaw ne Genesaret* arun sek pektendu'. Miktisek ritu seniin sung melaun ne nga getaw ay liyagan nilan neng menginengeg ri sek talu' ned Diwata. ² Saanay ni Jesus mektendu', mi'ita'en sud duwa' buuk nek sekayan ned dinumenggu' na ritu se geksid ned danaw bu' su ngang mengenginsera' mimenaug na sek pegugas ri se ngak pukut nilan. ³ Bu' sinumakay si Jesus tu sek sala nek sekayan ne su gapu'en, si Simon, rayun inandyu'en si Simon nek tulurenen nini neng miika' tu sek tubig. Bu' seng mi'igin na suk sekayan, migingkud si Jesus tu sek sekayan bu' mimandu' tu se nga getaw.

⁴ Peketubusen memandu' ritu, laung ni Jesus tu ni Simon, “Mekpelaud ita bu' ektak niyu su ngak pukut niyu arun mekelaam amu ne ngak sera'.”

✧ **5:1** 5.1-3: San Mateo 13.1-2; San Marcos 3.9-10; 4.1. * **5:1** 5.1 danaw ne Genesaret: Giin nini su dlain ne ngalan sed danaw ne Galilea.

5 ✧ “Ma'ad Ginu'u,” miktalu' si Simon riin ni Jesus, “Se gebii ami na minginsera', ma'ad nda' ami gaid mekelaam. Ma'ad tendeng ay miktalu'a ne ektaken su ngak pukut, ektaken'u ini.” 6 ✧ Bu' inektak nilan su ngak pukut nilan bu' meleget gupiya ne ngak sera' neng milaaman nilan bu' megaud na mpurut su ngak pukut nilan. 7 Rayun kinipayan nilan su ngak sementaun nilan tu se dlain nek sekayan arun ebanagan ilan. Minateng ilan bu' pinenu' nilan ne ngak sera' sud duwa' buuk ne ngak sekayan neng megaud na meledang su ngak sekayan nilan tendeng se keleget ne ngak sera'. 8 Sek pekiita' run nini ni Simon Pedro, miginlulud giin ri seng metungenga'an ni Jesus, laungen, “Pelayu'a ri senaan, Ginu'u! Mekesesala'u ne getaw!”

9 Si Pedro bu' su ngak sementaunen mitingala ri se keleget ne ngak sera' neng milaaman nilan. 10 Mitingala rema su ngad duma ni Simon ne si Santiago bu' si Juan ne ngag bata' ni Zebedeo. Dayun miktalu' si Jesus riin ni Simon, “Ndi'a mendek senaan. Gatad nandaw gena' na sera'ik penengaun mu, getaw na arun mekpesakup ilan ri senaan.”

11 Seng mirenggu' na su ngak sekayan nilan ri se geksid, bineleng nilan su dlaunen bu' tinumendug ilan rayun riin ni Jesus arun mekpesakup ilan ri seniin.

Pi'uli'an ni Jesus su Getaw
(*San Mateo 8.1-4; San Marcos 1.40-45*)

✧ 5:5 5.5: San Juan 21.3. ✧ 5:6 5.6: San Juan 21.6.

¹² Sed ditu si Jesus sek sala ne dlunsud, bu' enlengay niyu, duuni getaw ritu neng midlaru seng mekeendekendek ne dleruun ri sek panit.† Sek pekiita' nu getaw riin ni Jesus, middempug rayun giin bu' mikpe'ilelaat, “Ginu'u, bu' liyagan mu, petelen mau!”

¹³ Rayun tinenggal ni Jesus sug biingkenen arun depenaan su getaw bu' rayun miktalu', “Liyagan'u gaid neng me'uli'an'a nemuun!” Mirala' rayun seniin su dleruunen. ¹⁴ ☆ Peketubus itu, miktalu' si Jesus tu se getaw, “Isan ta' etaway run, nda'irunik telu'an mu metendeng run nini. Ma'ad dumiritsua tu sek pari' bu' mekpe'enleng'a tu seniin. Rayun meguwit'a neg halad tu sek pari' maa' sek sinugu' ni Moses, bu' suk salasala mekesuun neng mitelen'a na.”

¹⁵ Ma'ad su gesuyan metendeng riin ni Jesus midlelaup gupiya bu' meleget pai getaw neng miritu sek pekpenginengeg bu' pekpebulung ri se nga dleruun nilan. ¹⁶ Ma'ad miritu si Jesus se kemingawan arun sek pegampu'.

*Pitelen ni Jesus suk Paralitiku ne Getaw
(San Mateo 9.1-8; San Marcos 2.1-12)*

¹⁷ Sala gendaw itu, seng mimandu' si Jesus, duuni ngak Pariseo, bu' ngang Menintulu' se Kesugu'an neng migingkud ritu neg buwat pa se kada ne dlunsud se Galilea, bu' Judea, bu' Jerusalem. Su ga'em ne Ginu'u diin ni Jesus

† **5:12** 5.12 mekeendekendek ne dleruun ri sek panit: se dlain nek pekegubad, pupul. Se Griego nek pektalu' run nini, ginamit sek santa' ne kelasi ne dleruun ri sek panit ne ginilala neng melemu' sumala' sed Levitico 13. ☆ **5:14** 5.14 Levitico 14.1-32.

sek pekpтелен ri se ngang minlaru. ¹⁸ Mbuus, duuni nga getaw neng minateng neng migbulig ne getaw nek paralitiku ned diin sek puyuwан. Ali' ilan merepet tu seg balay, pinentuwan nilan neng me'uwit giin seng metungenga'an ni Jesus. ¹⁹ Tendeng se kelaun ne getaw, nda'iruni gembayanan nilan pagaw tu sek seled. Aas minaik ilan tu seng melantang ne gatep nek tisa' bu' inawa' nilan suk tisa'. Peketubus nilan uwa'ay, tinentun nilan suk paralitiku ned diin sek puyuwан tu seng metungenga'an ni Jesus. ²⁰ Sek pekiita' ni Jesus runik pektu'u nilan, miktalu' giin tu sek paralitiku, "Sambat, su ngak sala' mu pinasaylu na."

²¹ Su ngang Menintulu' se Kesugu'an bu' su ngak Pariseo miksaak riin se nga gegulingen nilan, "Ta' getaw ma ini neng mikpesipala ri sed Diwata? Sud Diwata ra sung mekepasaylu ri se ngak sala'."

²² Misuunan ni Jesus suk pigena'ena' nilan. Aas miktalu' giin senilan, "Tuma ma megena'ena' amu run neng maa' niin? ²³ Landun maing melemu baalen suk pektalu', 'Pinasaylu na su ngak sala' mu' awas suk pektalu', 'Gindeg'a rayun dlaang'a?' ²⁴ Pi'ita'u seniyu ne sug Bata' ne Getaw duuni ga'emen sek pekpasaylu ri se ngak sala' rini seg benwa." Rayun miktalu' si Jesus tu sek paralitiku, "Gindeg'a, inat mu suk puyuwан mu bu' uli'a."

²⁵ Migbuwat rayun ri seng metungenga'an nilan suk paralitiku ketu, ininaten sug binelili-raan, rayun minuli' neng miksaya' ri sed Diwata.

²⁶ Rayun su nga getaw ritu mitingala! Sinaya'

nilan sud Diwata bu' mi'endekan gupiya, laung,
 “Ketingelaan gupiya su ngang mi'ita' ta nandaw.”

Pinili' ni Jesus si Levi

(San Mateo 9.9-13; San Marcos 2.13-17)

²⁷ Peketubus itu, ginumawas si Jesus bu' mi'ita'en si Levi neng meneningil neg buwis neng migingkud ritu rapat sek pegbiyaran neg buwis. Miktalu' si Jesus ri seniin, “Tala, dunut'a ri senaan.” ²⁸ Bu' migindeg rayun si Levi, binelengen su dlaunen bu' midlendug riin ni Jesus.

²⁹ Mbuus duuni gembagel ne kebibu ritu seg balay ni Levi para riin ni Jesus. Bu' su ngang bisita ni Levi meleget ne ngang meneningil neg buwis bu' дума pa ne nga getaw. ³⁰ ☆ Sud дума ne ngak Pariseo bu' sud дума ne ngang Menintulu' ri se Kesugu'an neng misakup riin se dlumpuk nilan middiklamu tu se ngak tinu'unan ni Jesus, “Tuma ma maan bu' minum amu дума ri se ngang meneningil neg buwis bu' ri se ngang mekesesala' ne getaw?” miksaak ilan.

³¹ Miksembag si Jesus tu senilan, “Su getaw ne gempiya rai dlawasen nda' pedlekina'enlan neng membebulung, bu' ndi' su ngang minlaru ra. ³² Nda'u perini arun sek pektawag ri se ngang metareng ma'ad ri se ngang mekesesala' arun meddiksi' ilan.”

Suk Saak metendeng sek Pu'asa

(San Mateo 9.14-17; San Marcos 2.18-22)

³³ Sud дума ne getaw miktalu' riin ni Jesus, “Su ngak tinu'unan ni Juan bu' su ngang sakup nu

☆ **5:30** 5.30: San Lucas 15.1-2.

ngak Pariseo kanunay mekpu'asa bu' megampu'; ma'ad suk tinu'unan mu minaan bu' miginum ma'aray."

³⁴ Bu' miksembag si Jesus senilan, "Kina'enlan ba su ngag bisita mekpu'asa saanay suk pemenaan midduma pa senilan? ³⁵ Ma'ad matengik panahun ne suk pemenaan uwa'en na senilan, bu' dekag ilan pa mekpu'asa."

³⁶ Bu' migasuy na pelum si Jesus ne galing, "Nda'iruning mektabas sek sala neg bahin buwat seg begu nek penepeten arun tapak ri sed daan nek suub. Bu' baalenen ini, mberit sug begu nek penepeten; bu' suk tinapak gena' mbantang ri sed daan nek suub. ³⁷ Bu' nda'iruning megurud neg begu neg binu ri sed daan ne ngak pemetangan neg binaal buwat ri sek panit. Sug begu neg binu medliguwak bu' mekepegbetu se ngak pemetangan. Rayun megula' sug binu bu' medlaat rema su ngak pemetangan. ³⁸ Ma'ad kina'enlan gaid ne sug begu neg binu riin be-tangay seg begu ne ngak pemetangan neg binaal buwat sek panit. ³⁹ Bu' su getaw neng mi'anad na minum ri sed daan neg binu ndi' na menengaw ri seg begu neg binu, laung, 'Melengas lai sud daan.' "

6

*Saak metendeng se Gendaw nek Pengulali
(San Mateo 12.1-8; San Marcos 2.23-28)*

¹ ✧ Na, se Gendaw nek Pengulali, minayan ilan ni Jesus ri se ngak pigimulanan nek trigu. Saanay

✧ **6:1** 6.1: Deuteronomio 23.25.

nilan ritu, mingati' nek trigu su ngak tinu'unan ni Jesus, binelisan nilan, rayun inaan. ² Ma'ad sud duma ne ngak Pariseo miksaak, “Tuma ma baalen niyu su genda' tugut nek pebaal se Gendaw nek Pengulali?”

³ Miksembag si Jesus ri senilan, “Nda' amu ba mekebasa seg binaal ni David seng miperii'an giin bu' su ngak sementaunen? ⁴ ✧✧ Sinumeled giin seg balay nud Diwata bu' inuwanen suk pan neg hinalad tu sed Diwata, rayun inaanen. Binegayaan rema su ngak sementaunen isan nda' tugut ri se Kesugu'an ne aanen nilan, bu' ndi' su ngak pari' ra sung mekaan run.”

⁵ Miktalu' si Jesus tu senilan, “Sug Bata' ne Getaw giin sung megbe'et isan se Gendaw nek Pengulali.”

*Su Getaw neng Mingupes i Gemegen
(San Mateo 12.9-14; San Marcos 3.1-6)*

⁶ Se dlain na pelum ne Gendaw nek Pengulali, miritu si Jesus sek pektiguman ne nga getaw Judeo bu' mimandu' ritu. Bu' duuni dlai neng mingupes su dlintu ne gemegen. ⁷ Sud duma ne ngang menintulu' ri se Kesugu'an bu' sud duma ne ngak Pariseo mini'id bu' bulungen ba su dlai se Gendaw nek Pengulali arun mesumbung nilan si Jesus. ⁸ Ma'ad misuunan ni Jesus su gena'ena' nilan. Aas tinelu'an ni Jesus su getaw neng mingupes su gemegen, “Gindeg'a, perinia se gunaan.” Migbuwat rayun su getaw bu' migindeg ritu se gunaan. ⁹ Rayun miktalu' si

✧ 6:4 6.4: Levitico 24.9. ✧ 6:4 6.3-4: 1 Samuel 21.1-6.

Jesus tu senilan, “Saakan'u amu: ‘Mektugut ba sug Bala'ud ta sek pegbaal neng melengas awas melaaten se Gendaw nek Pengulali? Luwasen ta bai ketubu' ne nga getaw se Gendaw nek Pengulali awas pesaddan ta ma'ad matay?’ ”

¹⁰ Dluwat enlengay ni Jesus su dlaun ne nga getaw riin sek timala', mikталu' rayun giin tu se getaw, “Etat mui gemeg mu.” Bu' binaalen rayun bu' mi'uli'an giin.

¹¹ Ma'ad linengetan gupiya su ngak Pariseo bu' ngang Menintulu' ri seg Bala'ud. Aas miksabut ilan bu' landunik sunud neg baalen nilan riin ni Jesus.

Pimili' ni Jesus suk Sepulu' bu' Ruwa' ne ngak Tinu'unaan

(San Mateo 10.1-4; San Marcos 3.13-19)

¹² Sek panahun ketu, tinumuwad si Jesus tu seg bentud arun megampu', bu' ritu, migampu' giin tu sed Diwata seled se gebii. ¹³ Bena' pekegendaw, tinawagen su ngak tinu'unaan bu' pimili'en su ngak sepulu' bu' ruwa' senilan ne giningelanan rema ne gapustulis.* ¹⁴ Pimili' ni Jesus si Simon ne giningelanan rema nek Pedro. Rayun si Andres, suk pated ni Simon, si Santiago, si Juan, si Felipe, bu' si Bartolome. ¹⁵ Rayun si Mateo, si Tomas, si Santiago ne su gama'en si Alfeo, rayun si Simon ne giningelanan ne getaw neng midlaban ri seng nasuren. ¹⁶ Rayun si Judas ne su gama'en si Santiago. Bu' si Judas Iscariote sung megbudhi' riin ni Jesus.

* **6:13** 6.13 nga gapustulis: Su gulugan nek talu' 'gapustulis' sinugu' ned duuni gimpurtanti neg baalen.

*Minendu' bu' Mikpetelen si Jesus
(San Mateo 4.23-25)*

¹⁷ Tubus itu, mindiksun ilan ni Jesus bu' su nga gapustulisen. Rayun migindeg si Jesus ritu se dlumbang. Midlumpuk ri seniin su ngang meleget gupiya nek sakup nu ngak tinu'unaan bu' su ngang meleget ne getaw neg buwat pa se nga dlunsud nek sakup seg Judea, seg Jerusalem, bu' se ngak siyudad nek Tiro bu' Sidon neng megaud sed dagat. ¹⁸ Minditu ilan arun menginengeg sek penintulu' bu' mekpebulung ri se ngang megeel nilan. Miritu rema su ngak pi'antus ne ngang mekelaat ne gispiritu bu' mi'uli'an ilan. ¹⁹ Minantu su dlaunen neng mekiikap riin ni Jesus ay duuni ga'em neg buwat seniin neng mikepetelen tu se dlaunan.

*Pedleliyag bu' Mekelelaatlelaat
(San Mateo 5.1-12)*

²⁰ Inenlengan ni Jesus su ngak tinu'unaan bu' miktalu',

“Pedleliyag amu ne ngak pupus,
ay misakup amu sek pedlegeseg ned Diwata!

²¹ Pedleliyag amu ne ngang miperii'an numuun,
ay pebesugen amu!

Pedleliyag amu ne ngang minsegaw numuun;
ay mentawa amu ra!

²² ✧ “Pedleliyag amu gupiya bu' gemetan amu, bibain amu, tampela'en amu, bu' pementelu'an amu neng melaat ne nga getaw, dlaunen keni tendeng seg Bata' ne Getaw. ²³ ✧ Pedleliyag amu

✧ **6:22** 6.22: 1 San Pedro 4.14. ✧ **6:23** 6.23: 2 Nga Cronica 36.16; Su Ngak Pimbaal 7.52.

seng mehitabu' itu bu' pentalek sek pedleliyag, tendeng ay tinegana seniyu su gembagel ne ganti tu se dlangit. Ay giin remaig binaal ne nga gepu'an nilan tu se ngak propeta nud diin."

²⁴ "Ma'ad mekelelaatlelaat amu, gamu ne ngang meratu';

ay su gempiya nek pedleketubu' niyu, migela' na niyu me'uwan!

²⁵ Mekelelaatlelaat amu, gamu ne ngang mibesug numuun,

ay mperii'an amu ra!

Mekelelaatlelaat amu, gamu ne ngang mintawa numuun,

ay megu'ul amu ra bu' mensegaw!

²⁶ "Bu' mekelelaatlelaat amu bu' siya'en amu nu dlaunan ne getaw, ay su nga gepu'an nilan miktalu' seng maa' ne ngag betang metendeng se gena' metuud ne ngak propeta."

Petail niyu su nga Kuntra niyu

(San Mateo 5.38-48; 7.12a)

²⁷ "Ma'ad gamu neng minginengeg ri senaan: Petail niyu su nga kuntra niyu bu' baal niyu sung melengas tu seng minggemet ri seniyu.

²⁸ Pengumpiyanay niyu su ngang mektuyud riin seniyu bu' pegempu'ay niyu su ngang mekpelaat riin seniyu. ²⁹ Bu' duunik tumampaling ri sek sepingi mu, petampaling mu rema ri seniin sud dibaluy. Bu' duuning mawi' run su dlam-

bung mu, begay mu rema seniin suk suub mu.

³⁰ Begayay mu sung menengi ri seni'a. Bu' duuning muwan runi ngag betang mu, ndi' mu na uwi'ay. ³¹ ✧ Baal niyu tu se nga getaw su

✧ 6:31 6.31: San Mateo 7.12.

dliyagan niyu neg baalen nilan seniyou.

³² “Bu' giin raik petailen niyu su nga getaw neng mikpetail ri seniyou, mbaya' ba neng mekerawat amu nek pengumpiya? Isan ngani' su ngang mekesesala' ne getaw, pinetail ma nilan sung mikpetail ri senilan! ³³ Bu' giin daig baalan niyu neng melengas sung mikegbaal neng melengas ri seniyou, mbaya' ba neng mekerawat amu nek pengumpiya? Ay isan ngani' su ngang mekesesala' migbaal run nini! ³⁴ Bu' giin raik peramen niyu suk tinu'uan niyu neng mekebayad, na, mbaya' ba neng mekerawat amu nek pengumpiya? Isan ngani' su ngang mekesesala' mikeperam ritu se ngad duma nilan bu' mesuunan nilan neng mekebayad ilan. ³⁵ Ma'ad petail tumu' niyu su nga kuntra niyu. Baalay niyu neng melengas suk samaataw niyu. Bu' mekperam amu ndi' amu na mekperateng ne gembiyaran amu pa. Bu' maa' niya sug baalen niyu, na gembagel gupiya suk pengumpiya niyu bu' mbaal amu ne ngag bata' nu Dlabi neng Metaas ned Diwata. Ay mpiya gaid giin isan se gendi' metau sumuli' bu' seng melaat ne getaw. ³⁶ Aas, mengmelilelaaten amu rema maa' se Gama' niyu neng melilelaaten.”

*Pegukum tu sek Samaataw
(San Mateo 7.1-5)*

³⁷ “Ndi' niyu ukumay su ngak samaataw niyu bu' ndi' amu rema ukuman ned Diwata. Ndi' niyu pesela'ay su ngak samaataw niyu bu' ndi' amu rema pesela'en ned Diwata. Pasaylu niyu su ngak samaataw niyu bu' pasayluun amu rema

ned Diwata. ³⁸ Begayay niyu suk samaataw niyu bu' begayan amu rema ned Diwata. Bu' megbegay sud Diwata seng meleget gaid, maa' ne inengkug nek tekesan, tinisek, bu' tampan medlapay se gendi' pa bunagen ri sek tegu'an niyu. Ay bu' gendun kelaun suk pegbegay niyu ri sed duma, giin da remaik pegbegay ned Diwata riin seniyu.”

³⁹ ✧ Rayun miktalu' si Jesus tu se nga getaw ne galing: “Suk sala neg buta ndi' mekegagak ri se dlain neg buta. Bu' baalenen ini, gilán duwa' meladdu' ri se kanal. ⁴⁰ ✧ Nda'irunik tinu'unan neng melengas kampun ri seng menintulu'en. Ma'ad suk tinu'unan, bu' meketubus giin ri sek pektu'unen, maa' na giin seng menintulu'en.”

⁴¹ “Lama me'ita' mu run sung miika' nek puling ri seng mata nek samaataw mu, ma'ad pisaddan mui gembagel ne gayu ri seng mata mu? ⁴² Pegendun mu ma sek pektalu' ri sek samaataw mu, ‘Ated, perinia, uwa'en'u pa reli' suk puling mu ri seng mata mu kiin,’ ne nda' mu ma ngani' me'ita' su gembagel gayu ned diin seng mata mu? Ba, mikpelaunglaung'a! Una mu reli' uwa'ay su gembagel ne gayu ned diin seng mata mu. Rayun seng mekiita'a na, pulu' mu pa me'awa' sung miika' nek puling ri seng mata nek samaataw mu.”

Su Gayu bu' sug Bungaan

(San Mateo 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Rayun miktalu' si Jesus, “Su gayu neng melengas ndi' memunga neng melaaten, bu' su

✧ 6:39 6.39: San Mateo 15.14. ✧ 6:40 6.40: San Mateo 10.24-25; San Juan 13.16; 15.20.

gayu neng melaaten ndi' rema memunga neng melengas. ⁴⁴ ✧ Kada gayu me'ilala ri seg bungaan. Ndi'a mekuupu' neg igira buwat ri sek sebinit awas gubas buwat ri se geksam. ⁴⁵ ✧ Sung melengas ne getaw megasuy neng mekelengas ne ngag betang ay melengas ma su gena'ena'en. Ma'ad sung melaat ne getaw megasuy rema seng mekelaat ne ngag betang ay melaat ma su gena'ena'en. Ay landunid diin se gena'ena' ne getaw, giin rema sung me'asuyen."

*Duwa' Tawan neng Migbakud neg Balay
(San Mateo 7.24-27)*

⁴⁶ "Tuma ma mektawag amu ma ri senaan, 'Ginu'u, Ginu'u,' ma'ad ndi' amu ma megbaal ri sek sinugu'u seniyou? ⁴⁷ Isan ta' etaway run neng mekpegaud ri senaan bu' menginengeg se ngak talu'u bu' tumanenen nini, pe'ita'u seniyou bu' ta' giin mpetanggi'. ⁴⁸ Maa' giin nu getaw neng migbakud neg balay. Midlalud giin neng meralem tampan mirepet sug batu. Dayun pinindegen su ngak pasek nug balain ri sek penligen neg batu. Sek peketubus na nug balain, migbaa' suk tubig bu' linumanlag sug buntal ri seg balay ma'ad nda' ngani' mekedyug ay meligen ma suk pekebakud run. ⁴⁹ Na, bu' su getaw neng menginengeg ri sek talu'u bu' ndi' mektuman run nini, maa' giin nu getaw neng migbakud neg balay ne nda'en perelemay su dlaluren para ri se ngak pasek bu' nda'en bekuray ri sek penligen neg batu. Sek pedlanlag

✧ **6:44** 6.44: San Mateo 12.33. ✧ **6:45** 6.45: San Mateo 12.34.

neg baa' ri seg balain, mibuksak rayun nini bu' mibengkag gaid sug balay.”

7

Pitelen ni Jesus suk Sesugu'en ne Geseg se ngak Sundalu ne Getaw Roma (San Mateo 8.5-13)

¹ Sek peketubus ni Jesus sek pektalu' se dlaun neg betang keni tu se dlaun ne getaw, miritu giin se dlunsud ne giningelanan ne Capernaum.

² Bu' ritu, duuni geseg nek sundalu ne getaw Roma ned duunik sesugu'enen nek pinetailen gupiya; midlaru ini bu' megaud na matay. ³ Bu' sek pekerengeg run nu geseg metendeng riin ni Jesus, miksugu' giin ned дума ne nga geseg nu nga getaw Judeo sek pegandyu' ri seniin neng meritu giin arun petelenen suk sesugu'enen.

⁴ Bu' miritu ilan rayun ni Jesus bu' migandyu' gaid seniin, “Su geseg, mbaya' mu gaid ebangan, ⁵ tendeng ay pinetailen su nga getaw ta bu' giining mikpebakud dun suk pektiguman nami.”

⁶ Aas middunut si Jesus senilan. Bu' seng megaud ilan na tu seg balay nu geseg nek sundalu, miksugu' na peluman su geseg ri se ngak sambaten sek peksungkak riin ni Jesus arun petendayan, “Sir, ndi' mu na lubayay su gegulingen mu. Ay gena'u mbaya' ne dlawan mau pa seg balay'u. ⁷ Bu' nda'u ilelaay su gegulingen'u ne mbaya' megatubang seni'a. Ma'ad talu' mu na run bu' me'uli'an suk sesugu'en'u. ⁸ Ay gaku' rema pidlegesegan ne nga dlabaw

geseg, bu' duun remai ngak sundalu nek pi-dlegesegan'u. Bu' sugu'en'u suk sala tawan, 'Pedlaang'a,' medlaang rayun giin. Bu' sugu'en'u suk sala ketu, 'Perinia,' merini giin. Bu' sugu'en'u su gulipen'u, 'Baal mu ini,' baalenen rayun."

⁹ Sek pekerengeg run ni Jesus sek tinalu'en, mitingala run gaid gupiya. Bu' inatubangen rayun su nga getaw neng mindunut seniin bu' miktalu', "Talu'u gaid seniyu, nda'u pa gaid mekiita' isan sala tawan rini seg Israel neng maa' sek peksalig ne geseg keni."

¹⁰ Bu' sek pekpuli' nilan tu seg balay ne geseg, mi'ita' nu ngak sinugu' neng mitelen na suk sesugu'enen.

Pitubu' Puli' ni Jesus sug Bata' Dlai neg Balu ne Dlibun

¹¹ Bu' dluwat itu, miritu si Jesus se dlunsud ne giningelanan neng Nain, duma nu ngak tinu'unaan bu' melaun gupiya ne nga getaw.

¹² Na, sek peddateng nilan ni Jesus tu seng megaud ne genga'an nu dlunsud, mi'ita' nilan su nga getaw neng migbulig neng minatay. Minatay keni buntung bata' dlai nug balu ne dlibun. Bu' meleget getaw neg buwat se dlunsud neng middunut ri seniin arun sek pedlebeng seng minatay neg bata'en. ¹³ Bu' sek pekiita' nu Ginu'u se gina' nung minatay, milelaat gupiya giin, laungen, "Ndi'a na peksegaw." ¹⁴ Mbuus mikpegaud rayun si Jesus bu' inuwiraan sug binetangan neng minatay.* Bu' su nga getaw

* **7:14** 7.14 sug binetangan neng minatay: Sug binetangan neng minatay gena' inik tinekleban.

neng migbulig seng minatay mikeneng rayun. Mikталu' si Jesus tu seng minatay, "Eddung, talu'u seni'a, pegbuwat'a." ¹⁵ Bu' sug bata' migingkud bu' migabit. Binegay rayun giin ni Jesus tu se gina'en.

¹⁶ Bu' su dlaun ne nga getaw neng mikiita', mi'endekan gupiya bu' sinaya' nilan rayun sud Diwata. "Su ge'eman nek propeta keni na senita!" laung nilan, "Minateng na sud Diwata sek pedluwas senita."

¹⁷ Bu' gesuyan keni metendeng riin ni Jesus midderengeg sek tibuuk neg Judea bu' ri sed duma nek timala' ne nga dlugar.

Su ngak Sinugu' buwat ni Juan neng Membebendyag

(San Mateo 11.1-19)

¹⁸ Tinelu'an si Juan nu ngak tinu'unaan me-tendeng se dlaun ne ngag betang keni, pitawag rayun ni Juan sud duwa' ne ngak tinu'unaan, ¹⁹ bu' sinugu'en ilan neng meritu se Ginu'u arun sek peksaak ri seniin, "Sir, dya'a ba suk sala nek pikperateng nami neng mateng? Awas mekperateng ami pa ba ri se dlain?"

²⁰ Bu' sek peddateng nu ngak sinugu' ni Juan tu ni Jesus, laung nilan, "Sir, sinugu' ami ni Juan neng Membebendyag. Pimuunan ami nek saakan'a raw bu' dya'a ba sung Menleluwas nek pikperateng nami neng mateng? Awas mekperateng ami pa ba ri se dlain?"

²¹ Sek panahun ketu, pitelen ni Jesus sung meleget ne nga getaw neg buwat ri se nga dleruun nilan bu' se ngang megeel; bu' pi'awa'

sung melaat ne nga gispiritu tu se ngak pinsel-eran; bu' pipe'ita'en sung meleget ne ngag buta. ²² ✧ Bu' sinembag ni Jesus su ngak sinugu' ni Juan, “Puli' amu ritu ni Juan, esuyay niyu giin se dlaun neng mi'ita' bu' mirenggeg niyu. Su ngag buta, mikiita' na. Su ngag bekul, mikedlaang na. Su ngang minlaru ri seng mekeendekendek ne dleruun ri sek panit, mitelen na.† Bu' su ngag bengel mikerenggeg na. Isan ngani' su ngang minatay, mitubu' na puli'. Bu' su ngak pupus ne nga getaw tinintulu'an na ne Gempiya ne Gesuyen. ²³ Pedleliyagen su nga getaw ne genda' penduwa'ruwa' ri senaan!”

²⁴ Bu' seng mikedlaang na su ngak sinugu' ni Juan, migasuy si Jesus tu seng meleget ne nga getaw metendeng riin ni Juan: “Sek pedditu niyu ni Juan se kemingawan, landun maik pikperateng niyu neng me'ita'? Laung ba niyu run ne si Juan keni maa' sek sala puun nek tigbaw neng melemu ra mpilay ne genus? Ba, gena'. ²⁵ Landun ma gaid su dlinawan niyu enlengay ritu? Laung ba niyu run maa' nek sala tawan neng melengasik sineluken? Ba, gena'. Su getaw neng melengasik sineluken bu' melengasi kebetangen ritu ra mbaangay se ngak palasyu ne gari'. ²⁶ Landun ma rayuni dlinawan niyu ritu? Miritu amu ba sek pegenleng nek propeta? Wa'a metuud lai, ma'ad si Juan gena' na run nek propeta, ²⁷ ✧ tendeng ay si Juan, giining misakup ri se ginatuk neng misulat ri se Kesulatan:

✧ **7:22** 7.22: a Isaias 35.5-6. b Isaias 61.1. † **7:22** 7.22 mitelen na: enlengay niyu 5.12 ✧ **7:27** 7.27: Malakias 3.1.

'Miktalu' sud Diwata, sinugu'u suk sesugu'en'u neng meguna riin seniyyu arun endamenen sug biyanan para seniyyu.' ²⁸ Esuyan'u amu rema," middugang sek pektalu' si Jesus, "Si Juan, giini dlabaw tu se dlaun ne getaw neng mi'etaw ri seg benwa keni. Ma'ad ta' ma suk tampusan ne gembaba' ne getaw ri sek pedlegari' nud Diwata, giini dlabaw pa riin ni Juan."

²⁹ ✧ (Na, mikerengeg seniin su dlaun ne getaw bu' isan su ngang meneningil neg buwis. Tinuman nilan sung metareng nek sugu' ned Diwata bu' mikpebendyag ilan riin ni Juan. ³⁰ Ma'ad su ngak Pariseo bu' su ngang Menintulu' ri se Kesugu'an, binibay nilan su ketuyu'an ned Diwata para ri senilan, bu' nda' ilan pekpebendyag riin ni Juan.)

³¹ Bu' mikpeddayun sek pektalu' si Jesus, "Nemuun, landun maik petenggi'an'u run su nga getaw se gendaw keni? Landun ma kelasiyay ilan run ne getaw? ³² Maa' ilan ne nga gembata' neng miging kud ri sek tebu'an neng migbebek-sayay, 'Mikpuung ami ne gagung ma'ad nda' amu pentalek! Kinentaan amu nami ne kanta para ri seng minatay ma'ad nda' amu pensegaw!' ³³ Si Juan neng Membebendyag minateng, bu' mikpu'asa giin, bu' nda' inum neng mekebeleng, bu' miktalu' amu, 'Duuning menulay ri seniin!' ³⁴ Minateng sug Bata' ne Getaw, minaan giin bu' miginum, bu' miktalu' amu, 'Enlengay niyu getaw keni! Mesekeg giin maan bu' mesekeg megbinabeleng, sambat ne ngang meneningil

✧ **7:29** 7.29-30: San Mateo 21.32; San Lucas 3.12.

neg buwis bu' ngang mekesesala' ne getaw!
³⁵ Ma'ad, isan bu' giin itu suk tinalu' niyu, su
 ginsaktu nek tinawan ned Diwata me'ita' ri se
 nga ketubu' nu nga getaw neng middawat run
 nini.”

Si Jesus ritu seg Balay ni Simon nek Pariseo

³⁶ Duunik sala tawan se ngak Pariseo neng
 migenggat riin ni Jesus sek pekaan ri seg balain.
 Bu' sek peddateng ni Jesus ritu, mikingkud giin
 arun maan. ³⁷ ✧ Bu' enlengay niyu, duuni dlibun
 neng mi'elelaan neng mekesesala' se dlunsud
 ketu. Seng mirengagaan ne si Jesus minaan ritu
 seg balay nek Pariseo, miritu giin bu' miguwit
 neng mitut ne gemputi' ne gamang neng mipenu'
 nek pegemut ³⁸ bu' migindeg giin ri se dliyu
 ni Jesus. Megaud ri se geksuren, miksegaw
 giin bu' mibasa' su nga geksud ni Jesus ri se
 dluwa'en. Pinunasaan rayun neg buuken su nga
 dluwa', pigelekaan su nga geksuren ne gilelaan
 sek pegbasaan ri seniin, bu' binunagaan rema
 nek pegemut su nga geksuren. ³⁹ Bu' sek pekiita'
 run nuk Pariseo neng migenggat riin ni Jesus,
 miktalu' giin ri se gegulingenen, “Bu' getaw keni
 metuud pa nek propeta, mesuunaan siya bu'
 laa libunay run nini neng migikap ri seniin bu'
 gendun kelaat su ketubu'en.”

⁴⁰ Bu' miktalu' rayun si Jesus seniin, “Simon,
 duunik talu'u seni'a.”

“Ala, Sir, esuyay mau,” Si Simon miksembag.

⁴¹ “Duunid duwa' tawan neng mingutang ne
 kuwarta ri seng memepe'utang,” migatad si

✧ **7:37** 7.37-38: San Mateo 26.7; San Marcos 14.3; San Juan 12.3.

Jesus. “Suk sala tawan inutangan giin ne dlima gatus nek pelata. Suk sala, dlima pulu' ra. ⁴² Mbuus sud duwa' ketu neng mingutang ndi' na mekebayad, aas nda' ilan na ma'ad pebiyaray seng mikpe'utang ri senilan.” Bu' middugang sek pektalu' si Jesus, “Ta' ma sakan ri senilan duwa' sung mekpetail kampuun seng mikpe'utang ri senilan?”

⁴³ Bu' laung ni Simon, “Ali' bu' su getaw neng mikeram neng melaun ne kuwarta bu' nda' pebiyaray.”

“Metuud gaid!” miksembag si Jesus. ⁴⁴ Bu' liningay ni Jesus su dlibun bu' miktalu' riin ni Simon, “Mi'ita' mu bai dlibun keni? Miriniu seg balay mu, bu' nda' mau begayay nek tubig arun me'ugasan'u siya su nga geksud'u. Ma'ad inugasan nu dlibun keni su nga geksud'u se dluwa'en bu' pinunasaan rema seg buuken. ⁴⁵ Dya'a, nda' mau elekay ri se ngak sepingi sek pekpe'ita' ned dinawat mau. Ma'ad giin, gatad pa sek peddateng'u, nda'en peleliyay pegelekay su nga geksud'u. ⁴⁶ Dya'a, nda' mu bunagay ne dlana su guluu. Ma'ad dlibun keni, pi'emutaan su nga geksud'u. ⁴⁷ Aas esuyan'u dya'a, ne su gembagel nek pekpetailen neng mipe'ita'en ri senaan mikpemetuud ne sung meleget ne ngak sala'en, pinasaylu na. Ma'ad ri se getaw neng miika' ra suk sala' nek pinasaylu run, miika' ra remaik pekpetail ne gemp'e'ita'en.”

⁴⁸ Bu' miktalu' rayun si Jesus tu se dlibun, “Pinasayluu na su ngak sala' mu.”

⁴⁹ Bu' su ngak sementaun ni Jesus neng minaan ritu, ali' nilan merengeg suk tinalu'en, miktalu'

ilan ri se gegulingen nilan, “Ta' mai getaw keni ne isan suk pekpasaylu ne ngak sala' mbaalen?”

⁵⁰ Bu' miktalu' puli' si Jesus tu se dlibun, “Suk pektu'u mu, giin sung midluwas seni'a; uli'a ned duuni kelinaw.”

8

Nga Dlibun neng Middunut riin ni Jesus

¹ Se genda' mpayat, miritu si Jesus se nga dlin-unsuran bu' se ngag binaryuan ne ritu migwali giin se Gempiya ne Gesuyen metendeng ri sek pedlegari' ned Diwata. Duma ni Jesus suk sepulu' bu' ruwa' ne ngak tinu'unaan, ² ✧ bu' sek santa' tawan ne dlibun neng mi'uli'an buwat seleray seng melaat ne nga gispiritu bu' nga dleruun. Suk sala senilan si Maria (ne giningelanan neng Magdalena), suk piguwa'an sek pitu buuk ne ngang menulay. ³ Bu' si Juana, suk sawa ni Cusa nek sineligan ni Herodes sek palasyu. Ditu rema si Susana bu' duma pa ne nga dlibun neng migabang ri senilan ni Jesus pebiyan ri se nga ketigeyunan nilan.

Su Galing metendeng seng Mensesigwag (San Mateo 13.1-9; San Marcos 4.1-9)

⁴ Bu' sek panahun ketu, duuni nga getaw ne kanunay mektipung duma ni Jesus, buwat ilan se dlaun ne nga dlinunsuran. Bu' ali' ilan na pektipung, inesayaan ilan rayun ne galing:

⁵ “Duunik sala tawan neng miritu seg binaal arun meksigwag ne ngag beni'. Bu' ali' giin

✧ **8:2** 8.2-3: San Mateo 27.55-56; San Marcos 15.40-41; San Lucas 23.49.

peksigwag, duuni ngag beni' neng mitena' ri sed dalan neng me'indegan ma'ad bu' pingektuk ne ngang manuktalun. ⁶ Duun rema ne ngag beni' neng mitena' se nga dlupa' neg betuwan. Bu' ali' pentubu', milawes ay mimala ma su dlupa'an. ⁷ Duun pai ngag beni' neng mitena' ri se nga dlupa' ned duuni ngak sigbet ned dugiyan run. Bu' ali' pentubu' su ngak sinigwag, mintubu' rema su ngak sigbet ned dugiyan bu' linemesen su ngak pigimula. ⁸ Duun pa gairi ngag beni' neng mitena' ri seng melengas ne dlupa', mintubu' ini bu' su kada sala mimunga nek pingmegatus."

Bu' tinubus ni Jesus su galing, "Gamu ne ngang mikerengeg run nini, penginegeg amu!"

Su Ketuyu'an ne nga Galing

(San Mateo 13.10-17; San Marcos 4.10-12)

⁹ Na, miksaak su ngak tinu'unan ni Jesus bu' landuni gulugani galing ketu. ¹⁰ ✧ Bu' sinumembag si Jesus, "Su nga ginedlud metendeng sek pedlegari' ned Diwata binegay na riin seniyu, ma'ad ri sed duma tinalu' ini pebiyan ri se nga galing arun isan megenleng ilan, ndi' nilan mekelaru bu' isan merengeg nilan, ndi' nilan mesabut."

Pisabut ni Jesus su Galing metendeng seng Mensesigwag

(San Mateo 13.18-23; San Marcos 4.13-20)

¹¹ "Na, pesabut'u ri seniyu su gulugan ne galing: Sug beni' giin suk talu' ned Diwata. ¹² Bu' su ngag beni' neng mitena' ri sed dalan, giin su

✧ **8:10** 8.10 Isaias 6.9 (LXX).

nga getaw neng mikerengeg sek talu' ned Diwata; rayun mituwa' sung Menulay bu' inawa'en sung minsahi ri se ngak pusung nilan, arun ndi' ilan mekpetuud bu' ndi' ilan meluwas. ¹³ Na, su ngag beni' neng mitena' ri se dlupa neg betuwan, gilang su ngang mikerengeg ri seng minsahi. Bu' dinawat nilan ini ned duunik pedleliyag run. Ma'ad sung minsahi nda' mekepengganget neng meralem ri senilan tendeng ay mikt'u ilan ma'aray sek sereluk. Ali' mateng suk peksulay, tineliyuran nilan suk pekt'u nilan. ¹⁴ Bu' su ngag beni' neng mitena' ri se ngak sigbet ned dugiyan, gilang sung minginengeg ri sek talu' ned Diwata, ma'ad su nga kegules, su nga keratu', bu' su nga dleliyag rini seg benwa linumemes ri sek pekt'u nilan, bu' su ngag bunga nilan nda' pengginug. ¹⁵ Na, su ngag beni' neng mitena' ri se gempiya ne dlupa', gilang sung minginengeg ri seng minsahi neng mikengganget ri seng melengas bu' metinuuren nek pekeetaw nilan. Bu' mikpeddayun ilan ri sek pekt'u nilan tampan mimunga ilan."

Suk Sulu' neg Binetang ri sed Diyalem ne Gamang

(San Marcos 4.21-25)

¹⁶ ✧ Bu' miktalu' pa gaid si Jesus, "Nda'iruni getaw neng mektutud nek sulu' bu' edluren riin sed diyalem ne gamang awas betangenen ri sed diyalem ne dlantay. Bu' ndi', riin gaid betangay sek pengenturan arun merelaagan su ngak sumeled tu seg balay.

✧ **8:16** 8.16: San Mateo 5.15; San Lucas 11.33.

17 ✧ “Landuni ginedlud nemuun mbaangan ra. Bu' landuni dlinimed nemuun, mperayag ra.

18 ✧ “Aas pekpetigaam amu sek pekpengi-nengeg niyu, ay sud duunik pektu'uun, begayan ned dugang, ma'ad su genda'iruning niin, uwanen pa ngani' buwat seniin isan sung miika' nek pektu'u nek pigena'ena'en ned diin seniin.”

Su Gina' bu' su ngak Pated ni Jesus

(San Mateo 12.46-50; San Marcos 3.31-35)

19 Mbuus miritu ni Jesus su gina'en bu' su ngak pateren. Ma'ad nda' ilan mekepegaud ri seniin tendeng se keleget ne nga getaw. ²⁰ Bu' duuni getaw neng miktalu' riin ni Jesus, “Su gina' mu bu' su ngak pated mu mingindeg ditu se gawas bu' liyagan nilan ne kumita' ri seni'a.”

²¹ Ma'ad miktalu' si Jesus tu se dlaun nilan, “Su gina'u bu' su ngak pated'u, gilang su ngang mengi-nengeg tu sek talu' ned Diwata bu' miktuman run nini.”

Pimaag ni Jesus sug Badyu

(San Mateo 8.23-27; San Marcos 4.35-41)

²² Sala gendaw itu, si Jesus sinumakay ri sek sekayan duma ri se ngak tinu'unaan, bu' laungen ri senilan, “Dumipag ita tu sed danaw.” Bu' dinumipag ilan rayun. ²³ Bu' saanay nilan meddipag, miketulug si Jesus. Bu' se genda'mpayat, mitikmal sung metikteg ne genus. Bu' suk sekayan miseleran nek tubig. Bu' megaud ilan na meleddang. ²⁴ Bu' linawan rayun nu ngak

✧ **8:17** 8.17: San Mateo 10.26; San Lucas 12.2. ✧ **8:18** 8.18: San Mateo 25.29; San Lucas 19.26.

tinu'unan si Jesus bu' tinanud nilan, "Ginu'u! Ginu'u! megaud ita na meleddang!"

Bu' migbuwat si Jesus, pimendu'aan su genus bu' su ngang melandes neg baled. Bu' sinumikpa' sung metikteg ne genus bu' su ngang melandes ne ngag baled, bu' linumengen rayun sud danaw. ²⁵ Bu' miksaak giin tu se ngak tinu'unanen, "Ta' nema su ngak pektu'u niyu?"

Bu' mitingala ilan bu' mi'endekan, "Ta' ma getaw keni? Ali'en pemaagay su nga genus bu' su ngag baled, mikpetuud ma riin seniin!"

*Pitelen ni Jesus su Getaw nek Pinulayan
(San Mateo 8.28-34; San Marcos 5.1-20)*

²⁶ Bu' mikpeddayun ilan menekayan tampan si Jesus bu' su ngak tinu'unaan mirenggu' ditu se dlugar ne gingelanan ne Gerasa* ned dipag danaw buwat sek probinsiya ne Galilea. ²⁷ Bu' ali' kawas si Jesus ri sek sekayan, linabet giin ne getaw nek pinulayan buwat se dlunsud ketu. Getaw keni nda' na pekpenub se gempayat na nek panahun bu' genda' na pekengel ri seg balay ay ritu na giin mikengel se nga dlangeb neg binaal ne kelebengan. ²⁸ Ali'en me'ita' si Jesus, migbakal giin, middempug seng metungenga'aan bu' migbeksay, "Jesus, Bata' nu Dlabi neng Mekegega'em ned Diwata landun maik tuyu' mu riin senaan? Mekpe'ilelaatu ri seni'a ne ndi' mau silutay." ²⁹ Tinalu'en nini tendeng ay sinugu' ma ni Jesus sung melaat ne gispiritu ne gumawas ri seniin. (Se keleget ne ngak

* **8:26** 8.26 Gerasa: sud duma ne kesulatan 'Gadara' (enlengay niyu suk San Mateo 8.28; sud duma 'Gergesa.')

panahun, getaw keni pidlege'eman neng melaat ne gispiritu. Kinadinaan su nga gemegen bu' su nga geksuren bu' pibentayan pa gaid giin, ma'ad bektusen en su nga kadina bu' uwiten giin nung menulay ritu se kemingawan.)

³⁰ Bu' sinaakan giin ni Jesus, “Ta' mai ngalan mu?” Bu' miksembag giin, “Si Linibulibu.” Sug rasun nek tinalu'en nini tendeng ay meleget gupiyai ngak penulay neng midlega'em ri se getaw keni. ³¹ Bu' su ngak penulay migubug riin ni Jesus ne gendi' ilan pa reli' peperituun se kinariyaleman arun ritu ilan silutay.†

³² Bu' gena' melayu' buwat ritu, duunik panen ne ngag babuy neng mikpenlungad ri seg biliran. Bu' migandyu' su ngang menulay riin ni Jesus nek tugutan ilan sumeled tu se ngag babuy bu' tinugutan ilan. ³³ Mbuus minggawas rayun su ngang menulay buwat ritu se getaw bu' sinumeled ilan ritu se ngag babuy. Bu' suk sala nek panen ne ngag babuy minikad mendiksun ritu sek pempangan pagaw sed danaw. Bu' migela' ilan melemes.

³⁴ Bu' seng mi'ita' nu ngang migingat run su ngag babuy, minggebek ilan rayun bu' pingasuy nilan su ngang mihitabu' ritu se nga dlunsud bu' ritu se ngag binaal. ³⁵ Mbuus minditu su nga getaw arun megenleng tu se ngang mihitabu'. Ali' ilan mateng tu ni Jesus, mitaangan nilan su getaw ne dluwat piguwa'an ne ngang menulay,

† **8:31** 8.31 peperituun se kinariyaleman arun ritu ilan silutay: Giin nini su dlugar ne ritu perisuway su ngang menulay tampan mateng su ketapusan nek pegukum senilan.

mikpegingkud giin ri seng megaud ne geksud ni Jesus. Minuub na bu' melengas naik pengena'ena'en. Bu' tendeng run nitu, minendek ilan gupiya. ³⁶ Bu' su nga getaw neng mikiita' riin ni Jesus neng mikpetelen ri se getaw ketu, inesuyan nilan su nga getaw bu' pikunta' run sek pekpetelen su getaw nek pinulayan. ³⁷ Bu' su dlaun ne nga getaw neng mikengel se nga dlugar nek sakup ne Gerasa, migandyu' riin ni Jesus neng megawa' giin ritu tendeng ay minendek ilan gupiya. Aas sinumakay si Jesus sek sekayan bu' migawa' ritu.

³⁸ Bu' su getaw nek piguwa'an nu ngang menulay migandyu' riin ni Jesus nek perunuten giin.

Ma'ad pi'uli' giin ni Jesus, ³⁹ "Uli'a bu' pengasuy mu sug binaal ned Diwata ri seni'a."

Bu' tendeng run itu, midlaang su getaw ketu, bu' linaupen pengasuy tu se dlunsud su dlaun neg binaal ni Jesus ri seniin.

Pitubu' Puli' ni Jesus sug Bata' ni Jairus bu' su Dlibun neng Minikap ri se kumiling nek Suub ni Jesus

(San Mateo 9.18-26; San Marcos 5.21-43)

⁴⁰ Bu' seng mipuli' si Jesus ditu sed dipag danaw, su nga getaw midderiyal ri seniin tendeng ay su dlaun nilan mikperateng ma seniin.

⁴¹ Bu' ritu, minateng su getaw ne giningelanan ne si Jairus, geseg ri sek pektiguman nu getaw Judeo. Middempug giin ri seng metungenga'an ni Jesus neng mikpe'ilelaat neng meritu giin seg balain ⁴² ay megaud na matay sug buntung

bata'en ne dlibun nek sepulu' bu' ruwa' taun nai giddaren.

Bu' si Jesus middunut ri seniin bu' saanay nilan medlaang, meleget gupiya ne nga getaw sung mindunut ri seniin bu' mi'isel na giin nu nga getaw. ⁴³ ☆ Bu' ritu, duuni dlibun neng midlaru seled sek sepulu' bu' ruwa' taun na sek peddugu'rugu' bu' genda' gaid pelali. Migela' na megastu su dlaun ne ngak selapi'en sek pekpebulung ri se ngang membebulung, ma'ad nda'irun gairing mikepetelen ri seniin. ⁴⁴ Bu' minigel giin ri se geletelet ne nga getaw tampan mikepegaud giin ri sek teliyuran ni Jesus bu' inikapen su kumiling nek suuben. Bu' milali rayun suk peddugu'rugu'en. ⁴⁵ Bu' miksaak si Jesus, "Ta' ma getaw sung minikap ri senaan?"

Mimalaw su dlaun ne nga getaw ma'ad miktalu' si Pedro, "Ginu'u, linibutan'a neng meleget ne nga getaw bu' minisel seni'a."

⁴⁶ Ma'ad si Jesus miktalu', "Duun gairing minikap ri senaan tendeng ay binatang'u ned duuni ga'em ne ginumawas ri senaan." ⁴⁷ Bu' seng mibetikan nu dlibun neng misuunan ni Jesus sung minikap ri seniin, mikpegaud giin neng mikpengereg bu' middempug ri seng metungenga'an ni Jesus. Sek titenga' nu nga getaw, tinabalen tuma ma inikapen si Jesus bu' pikunta' run neng mitelen rayun giin. ⁴⁸ Bu' miktalu' si Jesus seniin, "Eddang, suk peksalig mu mikepetelen ri seni'a. Uli'a na ned duuni kelinaw mu."

⁴⁹ Saanay migejabat pa si Jesus tu se dlibun, duuning minateng nek sinugu' buwat seg balay

☆ **8:43** 8.43 Levitico 15.25-27.

ni Jairus. Bu' tinelu'an nilan si Jairus, “Sug bata' mu miguna na tu se dlain neg benwa. Ndi' mu na peperituay sung Menintulu' kiin.”

⁵⁰ Bu' ali' itu merengeg ni Jesus, miktalu' giin tu ni Jairus, “Ndi'a mendek. Mektu'ua, sug bata' mu me'uli'an ra.”

⁵¹ Sek peddateng ni Jesus tu seg balay ni Jairus, nda'irunik tinugutaan nek sumeled gawas riin ni Pedro, Juan, Santiago bu' su ngang megulang nug bata'. ⁵² Bu' su dlaun ne getaw ri seg balay mimbakal, piksegawan nilan sug bata'. Bu' miktalu' si Jesus ri senilan, “Na, ndi' amu mensegaw, bata' kiin, nda' matay tendeng ay miktulug na run.”

⁵³ Bu' ali' nilan merengeg suk tinalu' ni Jesus, piketuwanan nilan giin tendeng ay misuunan nilan neng minatay na gaid sug bata'. ⁵⁴ Ma'ad mikpegaud si Jesus tu seg bata', inuwiraan ri se gemeg, bu' miktalu' seng mesekeg, “Eddang, pegbuwat'a.” ⁵⁵ Bu' mipuli' su ketubu' nug bata' bu' migbuwat rayun. Bu' tinelu'an ilan rayun ni Jesus nek paanen nilan giin. ⁵⁶ Bu' su ngang megulang nug bata' mitingala gupiya. Bu' sinugu' ilan ni Jesus ne gendi' pektabal isan ta' getaway run bu' landuning mihitabu'.

9

Sinugu' ni Jesus suk Sepulu' bu' Ruwa' ne ngak Tinu'unan

(San Mateo 10.5-15; San Marcos 6.7-13)

¹ Tinawag ni Jesus suk sepulu' bu' ruwa' ne ngak tinu'unan bu' binegayaan ne ga'em bu'

ketenged sek pekpe'awa' se dlaun ne ngak penu-
lay bu' pegbulung se nga dleruun. ² Bu' sinugu'en
ilan rayun sek pegwali metendeng sek pedlegari'
nud Diwata bu' sek pekpetelen se ngang minlaru.
³ Bu' se genda' ilan pa pedlaang, giin nini suk
tinalu' ni Jesus neg baalen nilan, "Sek pedlaang
niyu, ndi' amu mengguwit isan landun. Ndi'
amu mengguwit ne gages, gambag, balun, selapi',
bu' isan ngani' gilisan. ⁴ Bu' ta' neg balay neng
menemba' seniyyu, ritu amu pekengel tampan
megawa' amu se dlunsud ketu. ⁵ ✨ ✨ Bu' ndi'
menemba' su nga getaw seniyyu, pegawa' amu
rayun se dlunsud ketu bu' tektak niyu su dlubek
ri se geksud niyu gisip pekpenegul ri senilan."

⁶ Bu' migawa' su ngak tinu'unaan bu' minlaang,
linaup nilan su ngag binaryuwan. Migwali ilan
se Gempiya ne Gesuyen bu' mimulung ilan tu se
nga getaw se gaap ne dlugar neng milawan nilan.

*Suk Pedduwa'ruwa' ni Herodes
(San Mateo 14.1-12; San Marcos 6.14-29)*

⁷ ✨ Na, ali' merengegay ni Herodes,* su geseg
tu se Galilea ne su dlaun ne ngak penghitabu'
metendeng riin ni Jesus, midlibeg gupiyya giin.
Ay duuni nga getaw neng miktalu' ne si Jesus
keni, giin si Juan neng Membebendyag neng
mitubu' puli'. ⁸ Bu' duun remaing miktalu'
ne si Jesus, giin raw si Elias. Bu' duun pa
gairing miktalu' ne si Jesus, giin suk sala se ngak
propeta nud diin neng mitubu' raw puli'. ⁹ Bu'

✨ **9:5** 9.5: Su Ngak Pimbaal 13.51. ✨ **9:5** 9.3-5: San Lucas
10.4-11. ✨ **9:7** 9.7-8: San Mateo 16.14; San Marcos 8.28; San
Lucas 9.19. * **9:7** 9.7 Herodes: Giin si Herodes Antipas.

miktalu' si Herodes, "Si Juan, pipetelan'u na ne gulu. Ta' getaway run nini neng meleget ma ne ngag betang neng mirengengan'u metendeng ri seniin?" Bu' tendeng run itu, liyagan gupiya ni Herodes ne gempekiita'en sa'wan si Yesus.

Pinaan ni Yesus su Dlima Libu Tawan

(San Mateo 14.13-21; San Marcos 6.30-44; San Juan 6.1-14)

¹⁰ Sek pekpuli' nu nga gapustulis, tinebalan nilan si Yesus se dlaun neng mibaal nilan. Bu' inuwit ilan rayun ni Yesus arun mekpain ilan reli' tu sek sala ne dlunsud ne giningelanan neg Betsaida. ¹¹ Seng misuunan nu nga getaw neng mikedlaang ilan na ni Yesus, midlendug ilan ri seniin. Bu' pidderyalan ilan rayun ni Yesus. Bu' inesuyaan ilan rayun metendeng ri sek pedlegari' ned Diwata bu' pitelenen su ngang minlaru.

¹² Seng meksindep na su gendaw, suk sepulu' bu' ruwa' ne ngak tinu'unan mikpegau' riin ni Yesus bu' miktalu' ilan, "Sir, melengas bu' pepe'uli'en mu na su nga getaw arun meritu ilan se ngag baryu bu' se ngag binaal arun mekepenengaw ilan nek pekaan bu' pektulugan ay meliyaw ma uguri dlugar keni."

¹³ Ma'ad miktalu' si Yesus ri senilan, "Begayay niyu ilan nek pekaan."

Bu' miktalu' ilan, "Sir, dlima buuk ra suk pan ta bu' duwa' buuk ra suk sera' ta. Menlaang ami pa ba arun sumaluy gaan para se dlaun ne getaw keni?" ¹⁴ (Ay su nga getaw ritu, duuni dlima libu tawan puru dlai ma'aray.)

Bu' miktalu' si Jesus tu se ngak tinu'unaan, laungen, “Penlumpuklumpuk niyu pe'ingkuray su nga getaw nek pidlima pulu' kada dlumpuk.”

¹⁵ Tinuman nini nu ngak tunu'unan bu' pi'ing kud nilan su dlaun ne nga getaw. ¹⁶ Bu' inuwan rayun ni Jesus su dlina buuk nek pan bu' duwa' buuk nek sera' bu' migangag tu se dlangit bu' mikpesalamat tu sed Diwata. Pinetapetaan rayun, bu' binegain ini tu se ngak tinu'unaan arun pengaperaped tu se nga getaw. ¹⁷ Bu' mingaan rayun su dlaun ne nga getaw bu' mibesug ilan gupiya. Bu' ali' ilan metubus mengaan, pingipes nu ngak tinu'unaan su ngak sawad nilan bu' duunik sepulu' bu' ruwa' bebaan paing mipenu'.

*Sung Metalu' ni Pedro metendeng ri ni Jesus
(San Mateo 16.13-19; San Marcos 8.27-29)*

¹⁸ Sala gendaw itu, migampu' si Jesus nek salaan ra, bu' su ngak tinu'unan miritu seniin. Bu' miksaak rayun si Jesus ri senilan, “Ta'u ma ne getaw sumala' sek tinuntul ne nga getaw?”

¹⁹ ✧ Bu' miksembag su ngak tinu'unanen, “Sud duma ne nga getaw miktalu', dya'a raw si Juan neng Membebendyag. Sud duma miktalu', dya'a raw si propeta Elias. Bu' sud duma pa gaid miktalu', salaa raw se ngak propeta nud diin neng mitubu' puli'.”

²⁰ ✧ “Bu' gamu,” dugang saak ni Jesus, “Ta'u ma ne getaw?”

✧ **9:19** 9.19: San Mateo 14.1-2; San Marcos 6.14-15; San Lucas 9.7-8. ✧ **9:20** 9.20: San Juan 6.68-69.

Bu' miksembag si Pedro, “Dya'a sung Misiyas, suk sinaad ned Diwata.”

²¹ Rayun pimendu'an ilan ni Jesus ne ndi' gaid mektuntul ri isan ta' metendeng run nini.

Miktuntul si Jesus metendeng ri sek Pegantusen bu' Kemetaian

(San Mateo 16.20-28; San Marcos 8.30—9.1)

²² Middugang sek pektalu' si Jesus ri senilan, “Sug Bata' ne Getaw kina'enlan ned duuning meleget ne ngak pegantusen. Bibain giin nu nga geseg nu nga getaw Judeo, nu nga geseg nu ngak pari', bu' nu ngang menintulu' ri se Kesugu'an. Petain rema giin. Ma'ad se ketelu endaw, metubu' ra giin puli'.”

²³ ✧ Bu' miktalu' rayun si Jesus tu se dlaun nilan, “Bu' meliyag'a meddunut ri senaan, teliyuran mu su gegulingen mu nek pigena'ena', pisaan mu su krus[†] mu kada gendaw, bu' peddunut'a ri senaan. ²⁴ ✧ Tendeng ay bu' liyagan mu luwasen su ketubu' mu, merala' na ma'ad tumu' ini riin seni'a. Ma'ad bu' merala' seni'a su ketubu' mu tendeng ri senaan, merawat mu tumu' ini.

²⁵ Landun maing me'uwan mu bu' me'angken mu suk tibuuk neg benwa ma'ad merala' ri seni'a su ketubu' mu awas silutan'a? Nda' gaid! ²⁶ Bu' mpiid'a ri senaan bu' ri sek tinintulu'u, mpiid rema ri seni'a sug Bata' ne Getaw seng metuwa' riin se kerelaagen bu' se kerelaag se Gama' bu'

✧ **9:23** 9.23: San Mateo 10.38; San Lucas 14.27. † **9:23** 9.23 krus: Betasan ne nga getaw Judeo sek peksilut sek sala ne kriminal, sek peguwit ri se krusen pagaw se dlugar ne ritu giin lensangen. ✧ **9:24** 9.24: San Mateo 10.39; San Lucas 17.33; San Juan 12.25.

seg bala'an ne ngag anghel. ²⁷ Pegena'ena' niyu ini," miktalu' si Jesus, "Duuni ngak sementaun ta rini ne ndi' matay tampan sek panahun ne sud Diwata mekpe'ita' ri senilan sek pedlegari'en."

Mi'eseb su Gawi' ni Jesus

(San Mateo 17.1-8; San Marcos 9.2-8)

²⁸ Megwalu endaw dluwat telu'ay ni Jesus su ngag betang ketu, inuwiten rayun si Pedro, si Juan bu' si Santiago nek tumuwad tu seg bentud arun megampu'. ²⁹ Saanay migampu' si Jesus, mi'eseb su gawi'en bu' suk suuben miputi' nek sinumanag. ³⁰ Bu' mitikmal rayun metuwa' sud duwa' tawan neng migejabat ri seniin. Gilan si Moses bu' si Elias ³¹ nek sinumanag bu' miktuntul riin ni Jesus metendeng ri se kemetainen neng megaud na metuman seg Jerusalem. ³² Se dlain neg bahin, si Pedro bu' su ngak sementaunen, tinenangan ilan gupiya. Bu' ali' ilan mekemata, mi'ita' nilan nek sinumanag sung mulu' ni Jesus duma sed duwa' tawan neng migindeg riin se gupiren. ³³ Seng migawa' na sud duwa' tawan ri ni Jesus, miktalu' rayun si Pedro ri seniin, "Ginu'u, melengas ned dini ita! Megbaal ita nek telu buuk ne dlekaw, salabuuk para ri seni'a, salabuuk para ri ni Moses, bu' salabuuk para rema ri ni Elias." (Ma'ad nda' mesuunay ni Pedro bu' landunik pimentalu'en.)

³⁴ Saanay miktalu' si Pedro, duuni ginanud neng mituwa' bu' mitekleman ilan; bu' minendek gupiya su ngak telu tawan nek tinu'unanen

saanay miteklemman ilan ne ginanud.‡ 35 ☆☆ Bu' rayun duunik talu' neg buwat se ginanud, “Keni sug Bata'u nek pinili'u. Penginengegay niyu giin!”

36 Bu' ali' pelali suk talu', mi'ita' nilan nek sala ra run ni Jesus ritu. Bu' sek panahun ketu su ngak tinu'unan nda' nilan pentabal isan ta' getaw metendeng seng mi'ita' nilan.

*Pitelen ni Jesus sug Bata' ne Dlai nek Pinulayan
(San Mateo 17.14-18; San Marcos 9.14-27)*

37 Sek pekesunud ne gendaw dinumiksun ilan ni Jesus buwat seg bentud bu' linabet ilan neng meleget gupiya ne nga getaw. 38 Mbuus, duunik sala tawan neg buwat se dlumpuk ketu neng migbeksay, “Sir, enlengay mu reli' sug buntung bata'u ne dlai! 39 Enlengay mu, pekseleran giin neng melaat ne gispiritu. Mektikmal megbakal bu' mengeyeg tampan megbula' sug baba'en. Pegeelan giin nung menulay bu' ndi' gaid giin megawa' tampan melages gupiya giin bu' mekpagis su dlawasen. 40 Mikpe'ilelaatu ri se ngak tinu'unan mu nek peguwasen nilan sung melaat ne gispiritu, ma'ad nda'iruning mibaal nilan.”

41 Rayun miksembag si Jesus, “Gamu ne nga getaw, nda'irunik pektu'u niyu bu' metegasi gulu niyu! Gendun kepayat neng mekpabilinu riin seniyu? Gendun kepayat neng megantusu ri se ngag betasan niyu tampan mektu'u amu?”

‡ 9:34 9.34 Ginanud: Su ginanud giin su gilelaan ned diin sud Diwata. Enlengay niyu sug Exodo 16.10; 19.9; 24.15-18. ☆ 9:35 9.35: Isaias 42.1; San Mateo 3.17; 12.18; San Marcos 1.11; San Lucas 3.22. ☆ 9:35 9.28-35: 2 San Pedro 1.17-18.

Laung rayun ni Jesus tu se gama' ketu, “Uwit mu rini sug bata' mu!”

⁴² Pulu' mirepet riin ni Jesus sug bata', linim-bag giin nung menulay bu' pipengeyegen giin. Ma'ad pimaag rayun ni Jesus sung melaat ne gispiritu, bu' pitelenen sug bata', rayun inuli'en tu se gama'en. ⁴³ Mitingala gaid su dlaun ne nga getaw se kebagel ne ga'em ned Diwata.

Miktalu' Puli' si Jesus metendeng ri se Kemetainen
(*San Mateo 17.22-23; San Marcos 9.30-32*)

Seng mitingala pa su nga getaw ri se dlaun nek pimbaal ni Jesus, miktalu' giin tu se ngak tinu'unaan, ⁴⁴ “Ndi' niyu pedlingaway bu' landunik tinalu'u ri seniye. Sug Bata' ne Getaw tudyan tu se ga'em ne kuntraan.” ⁴⁵ Ma'ad nda' mesabut nu ngak tinu'unaan bu' landuni gulugan sek tinalu'en. Linilung ini ri senilan arun ndi' ilan mekesabut run, bu' minendek ilan rema meksaak ri seniin bu' landuni gulugan ne ngag betang keni.

Ta' ma su Dlabi ne Gimpurtanti?

(*San Mateo 18.1-5; San Marcos 9.33-37*)

⁴⁶ ✧ Na, duuni gendaw neng midlalis su ngak tinu'unan ni Jesus, ta' ma sakan su dlabi ne gimpurtanti riin senilan. ⁴⁷ Misuunan ni Jesus landunik pigena'ena' nilan. Aas minuwan rayun giin neg bata', bu' pi'indegen ri seng me'iliraan, ⁴⁸ ✧ bu' miktalu' senilan, “Ta' ma getaw ned

✧ **9:46** 9.46: San Lucas 22.24. ✧ **9:48** 9.48: San Mateo 10.40; San Lucas 10.16; San Juan 13.20.

dumawat ri seg bata' keni se ngalan'u, dinumawat senaan; bu' ta' maid dumawat ri senaan, dinumawat rema seng miksugu' ri senaan. Aas ta' ma sung mekpebaba' ri seniyu, giin rema su dlabi ne gimpurtanti ri se dlaun niyu."

Ta' mai Getaw ne gena' niyu Kuntra, Giinik Seked Niyu

(San Marcos 9.38-40)

⁴⁹ "Ginu'u," miktalu' si Juan riin ni Jesus, "Mikiita' ami ne getaw neng mikpe'awa' neng menulay ginamiten su ngalan mu. Ma'ad pimaag nami ay gena' ma giin sakup senita."

⁵⁰ Ma'ad miktalu' si Jesus tu seniin, "Ndi' niyu pemaagay. Ay ta' ne getaw ne gena' niyu kuntra, giinik seked niyu."

Nda' ilan Duwatay ni Jesus tu sek sala neg Baryu sek Samaria

⁵¹ Sek sungu' na mateng su gendaw ne gempuli' na si Jesus ditu se dlangit, mikegukum giin neng meritu reli' seg Jerusalem. ⁵² Aas sinugu' ni Jesus su ngad duma nek sesugu'en arun meguna ri seniin ritu sek sala ne dlugar sek Samaria arun endamen su dlaunan para seniin. ⁵³ Ma'ad nda' duwatay nu ngak taga Samaria gilana ni Jesus ay misuunan nilan neng mekpagaw ilan tu seg Jerusalem.

⁵⁴ ☆ Seng mi'ita' ini se ngak tinu'unan ne si Santiago bu' si Juan, miktalu' ilan, "Ginu'u, meliyag'a ba neng menengi ami ri sed Diwata neng mekpawit giin ne gapuy arun mesereng

☆ **9:54** 9.54: 2 Nga Gari' 1.9-16.

ilan?" ⁵⁵ Ma'ad liningay ni Jesus su ngak tinu'unaan bu' pimaagen ilan. ⁵⁶ Bu' peketubus itu, linumegbas ilan ni Jesus ritu se dlain ne dlugar.

*Su ngang Meksunud Sa'wan ri ni Jesus
(San Mateo 8.19-22)*

⁵⁷ Saanay mikpedlaang ilan, duunik sala ne getaw neng miktalu' riin ni Jesus, "Meddunutu ri seni'a isan ta'a pagaw."

⁵⁸ Bu' sinumembag si Jesus ri seniin, "Su ngak tinggalung duuni ngak pekengelan nilan bu' su ngang manuktalun duuni ngak salag nilan, ma'ad sug Bata' ne Getaw nda'iruni dlugar ne kepenguleliyan."

⁵⁹ Bu' miktalu' si Jesus tu se dlain ne getaw, "Dunut'a senaan."

Ma'ad miktalu' su getaw, "Ginu'u, muli'u reli' bu' lebengen'u su gama'u."

⁶⁰ Bu' miktalu' si Jesus tu se getaw, "Pesaddan mu na su ngak patay neng medlebeng ri se ngang minatay nilan. Ma'ad dlaang'a bu' asuy mu suk pedlegari' ned Diwata."

⁶¹ ✧ Duuni dlain na pelum ne getaw neng miktalu' tu ni Jesus, "Ginu'u, meddunutu ri seni'a ma'ad muli'u reli' arun sumangid tu sek pamilyau neng medlaangu."

⁶² Bu' miktalu' si Jesus ri seniin, "Su getaw neng middaru neng midlingaylingay, ndi' mbaya' ri sek Pedlegari' ned Diwata."

10

Sinugu' ni Jesus suk Pitu Pulu' bu' Ruwa'

¹ Na, dluwat ini, mikpili' su Ginu'u ne dlain pa nek pitu pulu' bu' ruwa'* ne nga getaw bu' sinugu'en ilan nek pidduwa' tawan bu' pi'unaan tu se kada ne dlunsud bu' se dlugar nek pa'agawaan. ² ✧ Miktal'u giin ri senilan, "Meleget gupiya su geniin ma'ad miika' ra sung menggeniyan. Aas megampu' amu ri se gapu' ne geniin arun mekpawit pa giin ned dugang neng menggeniyan ri sek pedlegeniyaan. ³ ✧ Na, pedlaang amu! Gaku' miksugu' seniyu maa' ne ngang nati ne karniru ritu se ngang mekebelu' ne ngang menanap. ⁴ Ndi' amu meguwit nek pitaka awas gambag awas ngak sandalyas. Bu' ndi' amu melangan mektuntul ri sed dalan. ⁵ Bu' isan ta' neg balay ne gempenaikan niyu, pepiyanay niyu reli' su getaw ketu bu' telu'ay niyu, 'Pengumpiyanan nud Diwata suk pamilya mu duma se kelinaw.' ⁶ Bu' mbaya' ilan ned dumawat nek pengumpiya ri sek tinalu' mu, pengumpiyanan ilan gaid, bu' ndi' ilan mbaya', suk pekpengumpiya niyu ri senilan mpuli' ra ri seniyu. ⁷ ✧ Penaik amu ri se guna neg balay ne su gapu'en dumawat ri seniyu. Bu' landuni ilaken ri seniyu, aan niyu, tendeng ay su ngang minerbahu mbaya' gaid su'ulan. Ndi' amu pedlelegalin nek penaikan. ⁸ Na, bu' meritu amu sek sala ne dlunsud, bu' duwaten amu ne

* **10:1** 10.1 Ri se dlain ne nga kesulatan, pitu pulu' ra. ✧ **10:2** 10.2: San Mateo 9.37-38. ✧ **10:3** 10.3: San Mateo 10.16. ✧ **10:7** 10.7: 1 Corinto 9.14; 1 Timoteo 5.18.

nga getaw ritu, aan amu isan landun ne gilak ri seniyu. ⁹ Petelen niyu su ngang minlaru ritu bu' esuyay niyu ilan, 'megaud na riin senilan suk pedlegari' ned Diwata.' ¹⁰ ✧ Ma'ad isan ta' ne dlunsud ne gempagawan niyu bu' ndi' amu temba'en nu nga getaw ritu, gawas amu ri se ngad dalan bu' talu' niyu, ¹¹ ✧ 'Isan su dlubek rini se dlunsud niyu neng mineket ri se nga geksud nami, tektaken nami arun mesuunan niyu ne sud Diwata meksilut ri seniyu. Ma'ad pegena'ena' niyu ne suk Pedlegari' ned Diwata megaud na.' ¹² ✧ Telu'an'u amu ne suk silut ri se nga getaw ri se dlunsud ketu ne genda' peddawar riin seniyu gembagel pa kampuun sinangkali' sek taga Sodoma se Gendaw nek Pegukum."

*Su nga Getaw ri se Dlunsud ne genda' Pektu'u
(San Mateo 11.20-24)*

¹³ ✧ Bu' miktalu' puli' si Jesus, "Mekelelaatlelaat amu ne ngak taga Corazin bu' gamu ne ngak taga Betsaida! Bu' su ngang milagru riin seniyu, mibaal pa ritu sek Tiro bu' sek Sidon, mpayat ilan na siya mekseluk nek saku bu' megbetang ne gabu ri se gulu nilan sek pegilala neng middiksu' ilan ri se ngak sala' nilan. ¹⁴ Ngani' se Gendaw nek Pegukum, suk silut nek para seniyu gembagel pa kampuun sinangkali' sek silut nek para se ngak taga Tiro bu' ngak taga

✧ **10:10** 10.10-11: Su Ngak Pimbaal 13.51. ✧ **10:11** 10.4-11: San Mateo 10.7-14; San Marcos 6.8-11; San Lucas 9.3-5. ✧ **10:12** 10.12: a Su Getaran se Dlaunan 19.24-28; San Mateo 11.24. b San Mateo 10.15. ✧ **10:13** 10.13: Isaias 23.1-18; Ezekiel 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zacarias 9.2-4.

Sidon. 15 ✨ Bu' gamu, ngak taga Capernaum, migena'ena' amu ba nek siya'en amu nu dlaunan tu se dlangit? Leddu'en amu ritu se gapuy se gimpirnu!"†

16 ✨ Bu' rayun miktalu' si Jesus ri se ngak tinu'unaan, "Su nga getaw neng menginengeg ri seniyu, menginengeg rema ri senaan; su nga getaw neng memilas ri seniyu, memilas rema ri senaan; rayun ta' sung memilas ri senaan, pemilassenen rema sung miksugu' ri senaan."

Suk Pekpuli' nuk Pitu Pulu' bu' Ruwa' ne ngak Sinugu'

17 Sek pekpuli' nu ngak pitu pulu' bu' ruwa',‡ pidleliyag ilan gaid gupiya bu' laung nilan, "Ginu'u, isan su ngak penulay mikpetu'u riin senami pebiyan ri se ngalan mu!" 18 Bu' miktalu' rayun si Jesus, "Mi'ita'u suk pekeladdu' ni Satanas buwat se dlangit maa' se kinlap ne gilat. 19 ✨ Penginengeg amu, binegayan'u amu ne ga'em, arun me'indegindegan niyu su ngang mamak bu' gulangulang bu' daagen niyu su ga'em ni Satanas. Bu' nda'irun gairing mekepedlaat ri seniyu. 20 Ma'ad ndi' amu pedleliyag tendeng ay su ngang melaat ne gispiritu mikpetu'u na ri seniyu, bu' ndi', pedleliyag amu tumu' ay su nga ngalan niyu misulat na ritu se dlangit."

✨ **10:15** 10.15: Isaias 14.13-15. † **10:15** 10.15 gimpirnu: Ri se Griego: 'Hades' neng migulugan 'Su dlugar ne ngang mimatay.'

✨ **10:16** 10.16: San Mateo 10.40; San Marcos 9.37; San Lucas 9.48; San Juan 13.20. ‡ **10:17** 10.17 Ri se dlain ne nga kesulatan, pitu pulu' (enlengay niyu sug birsikulu 1). ✨ **10:19** 10.19: Ngak Salmo 91.13.

Pidleliyag si Jesus

(San Mateo 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Sek panahun ketu, binatang ni Jesus su dleliyag neng migbuwat se Gispiritu Santu, bu' miktalu' giin, "Ama', gapu' nu dlangit bu' dlupa', siya'en'u dya'a tendeng ay su kemetuuran ne inedlud mu ri se ngang metau bu' duuni ngak sinuunaan, pisuun mu tumu' tu se ngad yanu ne getaw. Ama', selamat gaid tendeng ay giin nini su dliyagan mu neng mehitabu'."

²² ✧ "Su dlaun ne ngag betang nek tinudyan na ri senaan nu Gama'u. Su Gama' raing mikilala ri senaan neg Bata'en. Bu' Gaku' ra sung mikilala ri se Gama'u bu' su dlaun ne getaw ne dliyagan'u pe'ilala tu se Gama'u."

²³ Mbuus inatubang ni Jesus su ngak tinu'unaan bu' miktalu' senilan ne gilana ra, "Pedleliyag amu gaid ay mi'ita' gaid niyu ngag betang keni! ²⁴ Ay meleget ne ngak propeta bu' nga gari' nud diin ne dliyagan nilan megenleng bu' menginengeg se dlaunan neng mi'ita' bu' mirengeg niyu. Ma'ad nda' ini mehitabu' ri sek timpu nilan."

Su Galing metendeng seng Melengas ne Getaw nek Taga Samaria

²⁵ ✧ Bu' duunik sala tawan neng menintulu' ri se Kesugu'an neng migindeg bu' miksaak arun indanan si Jesus, "Sir, lama run mai gembaya'u baalen arun mekerawatu se ketubu' ne genda'i gekteben?"

✧ **10:22** 10.22: a San Juan 3.35. b San Juan 10.15. ✧ **10:25** 10.25-28: San Mateo 22.35-40; San Marcos 12.28-34.

26 Bu' miksembag si Jesus ri seniin, “Landun maing misulat ri se Kesugu'an? Landun mai gulugaan nini?”

27 ✧ Bu' miktalu' su getaw, “Petail mu su Ginu'u ned Diwata mu sek tibuuk nek pusung mu, sek tibuuk ne kalag mu, sek tibuuk nek sekeg mu, bu' sek tibuuk nek pengena'ena' mu. Bu' petail mu suk sumbalay mu maa' sek pekpetail mu ri se gegulingen mu.”

28 ✧ “Ginsaktu gupiya suk sembag mu,” miktalu' si Jesus; “Baal mu ini bu' merawat mu su ketubu' ne genda'i gekteben.”

29 Ma'ad getaw ketu liyagaan mpe'ita' ne ginsaktu giin ri sek tinalu'en. Aas miksaak pa gaid giin, “Ta' ma rekay suk sumbalay'u?”

30 Bu' sinembag giin ni Jesus pebiyan ri se galing, “Duunik sala tawan ned dinumiksun pagaw seg Jerico buwat seg Jerusalem. Bu' saanain meddiksun, inapa' giin nu ngak tulisan. Inuwan nilan su dlaun neg betangen asta na suk suuben, binentul nilan giin rayun bineleng nilan seng megaud na giin matay. 31 Bu' peketubus itu, duunik sala nek pari' neng minayan. Bu' ali'en me'ita' su getaw, linumiyaw giin tu sed dipag ne geksid ned dalan bu' biniyanaan ma'aray. 32 Mbuus tubus itu, duun na pelumik sala ne getaw neng minayan ne suk terbahuun megabang ritu se ngak pari' sek templo. Sek pekiita'en run su getaw ketu, linumiyaw gusay giin bu' minayan ma'aray. 33 ✧ Sek tambinai',

✧ **10:27** 10.27: a Deuteronomio 6.5. b Levitico 19.18. ✧ **10:28** 10.28: Levitico 18.5. ✧ **10:33** 10.33-34: 2 Nga Cronica 28.15.

duuning minayan ne getaw nek taga Samaria. Bu' sek pekiita'en run su getaw neg binentul, milelaat run giin. ³⁴ Aas, mikpegaud giin, rayun binulungen ne dlana bu' neg binu suk samaren bu' pingegberaan. Tubus itu, binetangen giin ri se dlekud nek sinekayaan nek petubu'en; bu' dinelung giin nu getaw nek taga Samaria ritu seg balay nek pektulugan bu' kinetaan giin. ³⁵ Sek pekemanlema' migbegay giin nek selapi' tu se gapu' neg balay, laungen, 'Ketaay mu giin bu' kulang pa suk selapi' neg binegay'u seni'a, dugangan'u ra sek pekpuli'u rini.' "

³⁶ Bu' tinubus ni Jesus su galing ketu sek peksaak, "Seni'a nek pengena'ena', ta' ma sek telu ketu sung mikpi'ita' ne giinik sumbalay ne getaw keni nek tinulis?"

³⁷ Bu' miksembag sung menintulu' ri se Kesugu'an, "Sung milelaat ri seniin."

Bu' si Jesus miksembag, "Aas pedlaang'a bu' baal mu rema sung maa' seg binaalen."

Binentaw ni Jesus si Marta bu' si Maria

³⁸ ✧ Na, mikpeddayun medlaang si Jesus bu' su ngak tinu'unaan, bu' mirepet ilan sek sala neg baryu. Seg baryu ketu, duuni dlibun ritu ne giningelanan si Marta neng mingalimba' ri senilan tu seg balain. ³⁹ Bu' duunik pateren ne giningelanan ne si Maria. Si Maria keni, migingkud ri seng megaud ne geksud ni Jesus ay liyagaan menginengeg sek penintulu' ni Jesus. ⁴⁰ Ma'ad si Marta miribuleng gupiya sek pegandam se gaan nilan ni Jesus. Bu' mikpegaud

giin riin ni Jesus bu' miktalu', "Ginu'u, nda' ba ma'ad ri seni'a nek pisaddanu nek pated'u sek pegandam ne gaan? Tabal mu seniin neng merini arun ebangan naun."

⁴¹ Miksembag su Ginu'u ri seniin, "Uu, Enang Marta, migu'ul bu' migules'a se dlaun ne ngag betang, ⁴² ma'ad sala ra su kina'enlan. Bu' pinili' ni Maria sung melengas run gupiya, bu' nda'irun gairing mekuuwan run buwat ri seniin."

11

Miktendu' si Jesus metendeng ri sek Pegampu' (San Mateo 6.9-13; 7.7-11)

¹ Duunik sala ne gendaw neng migampu' si Jesus tu sek sala ne dlugar. Bu' ali' giin metubus megampu', sala ri se ngak tinu'unaan miktalu', "Ginu'u, si Juan neng Membebendyag miktendu' ri se ngak tinu'unaan sek pegampu'. Aas tendu'ay mu ami rema sek pegampu'." ² Bu' miktalu' si Jesus ri senilan, "Seng megampu' amu, maa' nini:

'Gama',

Pesiddengengan siya su ngalan mu neg bala'an;

Mateng siya suk pedlegari' mu rini.

³ Begayay mu ami nek pekaan ne kina'enlan nami se gendawendaw.

⁴ Pasaylu mu ami se ngak sala' nami, ay pinasaylu rema nami su kada sala neng mikesala' ri senami, bu' ndi' mu ami uwitay ri seng melised nek pengindan.' "

⁵ Mbuus miktalu' si Jesus ri senilan, "Penenggi duunik sambat mu bu' sek titenga' ne gebii meritu seg balay mu bu' mektalu', 'Ated, pebaylu mau nek telu buuk nek pan, ⁶ ay duunik sambat'u neg begu ra mateng bu' nda'irun gairing me'ilak'u ri seniin.' ⁷ Bu' rayun sembagen'a ma'ad nuk sambat mu tu sek seled, 'Ndi' mau na semukay. Tinerengkaan na nami sud dungawan bu' mimbelilid ami na. Bu' melised naik pegbuwat'u arun begayan'a.' " ⁸ Laung ni Jesus, "Ma'ad sung metuud, isan ndi' giin meliyag megbuwat bu' megbegay ri seni'a isan metuud nek sambat amu, bu' tendeng ay nda'a ma mpiid mekpeddayun sek pegandyu' ri seniin, megbuwat na ma'aray giin bu' megbegay ri se kina'enlan mu. ⁹ Aas, telu'an'u amu: Penengi amu tu sed Diwata bu' begayan amu. Penengaw niyu sud Diwata bu' mbangan niyu giin. Tuwagen niyu sud Diwata bu' pukaan sud dungawan para seniyu. ¹⁰ Ay su kada nek sala neng menengi tu sed Diwata, mekerawat; sung mekpenengaw, mekebaang; bu' sung mektawag, pukaan sud dungawan para ri seniin."

¹¹ Miktalu' rema si Jesus, "Gamu ne nga gama', bu' sug bata' niyu menengi nek sera', begayan ba niyu giin neng mamak? ¹² Awas, bu' menengi giin ne gumanuk, begayan niyu ba giin ne gulan-gulang? ¹³ Aas, gamu ne nga getaw neng melaat, bu' metau amu megbegay neng melengas neg betang para ri se nga gembata' niyu, gendun pa sakan su Gama' niyu tu se dlangit ne dliyagaan ma gaid megbegay se Gispiritu Santu tu seng minengi ri seniin?"

*Si Jesus bu' su Geseg ne ngak Penulay
(San Mateo 12.22-30; San Marcos 3.20-27)*

¹⁴ Duun itu gendaw, pipe'awa' ni Jesus sung menulay nek sinumeled ri se getaw bu' giin rema su getaran sek pegugelen. Seng mipe'awa' na ni Jesus sung menulay, mikegabit na rayun sung mi'ugel bu' mitingala gaid gupiya su nga getaw. ¹⁵ ✧ Ma'ad duuni ngad duma ne getaw ritu neng miktalu', "Si Beelsebul ne geseg ne ngang menulay, giin sung migbegay ne ga'em sek pekpe'awa' ri senilan."

¹⁶ ✧ Sud duma ne getaw liyagan nilan ne indanan si Jesus, aas migandyu' ilan ri seniin neng megbaal neng milagru sek pekpetemuud nek sinugu' giin ned Diwata. ¹⁷ Ma'ad misuunan ni Jesus su nga gena'ena' nilan, aas miktalu' giin, "Bu' su ngak sakup nuk sala nek pedlegeri'an mbahinbahin bu' megunay megbunu', suk pedlegeri'an ketu mbengkag. Giin remaing mehitabu' ri sek sala nek pamilya ne gembahinbahin bu' megunay medlalis. ¹⁸ Ngani' bu' si Satanas bu' su ngak sakupen mbahinbahin bu' megunay megbunu', pekendun dun sek pekpayat sek pedlegeri'aan? Tumu' miktalu' amu nek pipe'awa'u su ngang menulay tendeng ay binegayanu ne ga'em ni Beelsebul. ¹⁹ Bu' giin nini su ginamit'u arun sek pekpe'awa' se ngang menulay, pigendun nu ngak sakup niyu sek pekpe'awa' rema se ngang menulay? Su ngak sakup niyu sung mikpemuud neng misayep amu gaid! ²⁰ Tendeng ay

✧ **11:15** 11.15: San Mateo 9.34; 10.25. ✧ **11:16** 11.16: San Mateo 12.38; 16.1; San Marcos 8.11.

pipe'awa'u su ngak penulay pebiyan ri se ga'em ned Diwata, mikpemetuud ini ne suk pedlegari' nud Diwata minateng na riin seniyu."

²¹ "Bu' sung mesekeg ne getaw neng migandam se dlaun neg besiin, migbantay ri seg balain, ndi' gaid mpegilebetan su ngag betangen. ²² Ma'ad bu' sulungen giin neng mesekeg kampuun ne getaw, daagen giin. Su ngag besi nek sineligaan uwanen ri seniin bu' behinbehinen rema su dlaun nek petigayunen."

²³ ✧ "Su gena' medduma ri senaan, giini kuntrau. Bu' su gendi' megabang ri senaan sek pekpungun ri se getaw arun sek pektu'u sed Diwata, giining mekpetipelak riin senilan."

*Suk Pekpuli' nung Melaat ne Gispiritu
(San Mateo 12.43-45)*

²⁴ "Sung melaat ne gispiritu se gumawas na ri se getaw nek sineleraan, medlaanglaang ini ri se nga dlugar neng memelaan tendeng ay menengaw ne dlugar nek pekengelaan. Ma'ad bu' ndi' ini mekiita' nek pekengelan, megena'ena' ini sek pekpuli' tu sek pigbuwataan. ²⁵ Bu' sek pekpuli'en bu' me'ita'en suk pigbuwataan ne dlimpiyu bu' melengasik pekpe'imetang se dlaunen, ²⁶ medlaang rayun ini bu' mengenggat nek pitu neng melaat ne gispiritu neng melaaten pa kampuun ri seniin. Bu' rayun, sumeled ilan se getaw ketu bu' mekengel. Bu' su kebetang nu getaw ketu meksamet pa kampuun su kelaaten sinangkali' nu guna."

Sung Metuud ne Dleliyag

✧ **11:23** 11.23: San Marcos 9.40.

27 Peketubus itu telu'ay ni Jesus, duuni dlibun ritu se dlumpuk neng miktalu' ri seniin, "Pidleliyag su dlibun neng migberes bu' mikperuru' ri seni'a!"

28 Ma'ad miksembag si Jesus, "Pedleliyagen su nga getaw neng menginengeg bu' mektuman ri sek talu' ned Diwata."

*Su nga Getaw Minengi neng Milagru
(San Mateo 12.38-42)*

29 ✧ Saanay middugang su dleget nu nga getaw neng megaud riin ni Jesus, miktalu' giin, "Pekelaaten gaid se nga getaw numuun. Minengi ilan neng milagru, ma'ad nda'iruning milagru ne gempe'ita' ri senilan gawas seng milagru neng mihitabu' riin ni Jonas. 30 ✧ Maa' ni propeta Jonas nud diin, mibaal ne gilelaan tu se nga getaw seng Ninive, aas sung mehitabu' ri seg Bata' ne Getaw mbaal rema ne gilelaan ri se nga getaw numuun. 31 ✧ Se Gendaw nek Pegukum, sug Bai ri sek pedlegeri'an nek Sheba sumintigus kuntra ri se nga getaw sek panahun keni, tendeng ay migbuwat pa giin seng melayu' ne dlugar arun menginengeg ri sek tinawan ni Ari' Solomon. Bu' enlengay niyu, duuni getaw rini bu' labaw pa suk sinuunaan riin ni Ari' Solomon. 32 ✧ Se Gendaw nek Pegukum, su nga getaw seng Ninive sumintigus kuntra se nga getaw numuun. Ay sek pekerengeg nu nga getaw seng Ninive seg wali ni

✧ **11:29** 11.29: San Mateo 16.4; San Marcos 8.12. ✧ **11:30** 11.30: Jonas 3.4. ✧ **11:31** 11.31: 1 Nga Gari' 10.1-10; 2 Nga Cronica 9.1-12. ✧ **11:32** 11.32: Jonas 3.5.

Jonas, middiksu' ilan. Bu' enlengay niyu, duuni getaw rini bu' labaw pa ri ni Jonas.”

Suk Sulu' neng Mekegbegay ned Delaag para se Dlawas

(San Mateo 5.15; 6.22-23)

³³ ✧ Bu' miktalu' pa gaid si Jesus, “Nda'iruni getaw nek tubus mektutud nek sulu' edluren awas betangen ri sek seled ne gamang, bu' ndi' betangenen ri se genturan dun arun me'ita' nu nga getaw su kerelaag sek pekseled nilan. ³⁴ Sung mata niyu maa' nek sulu' neng mekegbegay ned delaag para se dlawas. Bu' nda'iruning megeelen su ngang mata niyu, maa' ini neng mirelaagan su dlawas niyu. Ma'ad bu' duuning megeelen su ngang mata niyu, maa' ini neng mireleman su dlawas niyu. ³⁵ Aas siguru niyu neng merelaagan amu gaid, bu' ndi' mereleman. ³⁶ Bu' suk tibuuk ne dlawas niyu merelaagan gupiya, bu' nda'irunig bahin neng mereleman, maa' ini rayun sek tinuturan nek sulu' neng megbegay ne kerelaag.”

Pimura ni Jesus su ngak Pariseo bu' su ngang Menintulu' ri se Kesugu'an

(San Mateo 23.1-36; San Marcos 12.38-40)

³⁷ Na, ali' metubus si Jesus megasuy, duunik Pariseo neng migenggat ri seniin sek penganan ritu seg balain. Aas miritu si Jesus bu' migingkud arun maan. ³⁸ Mitingala suk Pariseo

✧ **11:33** 11.33: San Mateo 5.15; San Marcos 4.21; San Lucas 8.16.

sek pekiita'en ne genda' pengunaw* si Jesus pulu' minaan. ³⁹ Aas miktalu' su Ginu'u ri seniin, "Na, gamu ne ngak Pariseo, pingugasan niyu sung melemu' neng me'ita' niyu ri se gawas nek tingkap bu' pinggan niyu, ma'ad sek seled niyu, merelaw bu' melaaten amu gupiya. ⁴⁰ Ngag buralburalen! Nda' amu ba mekesuun ne sud Diwata migbaal ri se gawas awas seled niyu? ⁴¹ Aas, begay niyu ritu se ngak pupus bu' landuni riin se ngak tingkap bu' ngak pinggan niyu bu' melimpiyu amu gaid rayun.

⁴² ✧ "Ma'ad mekelelaat amu ne ngak Pariseo! Binegay niyu tu sed Diwata su nga kesepulu' niyu buwat ri se ngak peddaut nek pimula niyu. Ma'ad nda' niyu baalay suk pekemetareng bu' nda' niyu petailay sud Diwata. Ngag betang keni, giin nini su ngag betang ne kina'enlan mbaal niyu saanay niyu mekpeddayun sek pegbegay se kesepulu' niyu.

⁴³ "Mekelelaat amu ne ngak Pariseo! Liyagan niyu su dlabi neng melengas ne nga gingkuran ri se ngak pektipungan niyu bu' liyagan niyu neng megbasa ilan ri seniyu ri se ngak tebu'an. ⁴⁴ ✧ Mekelelaat amu! Maa' amu ne nga dlebeng ne nda'iruni nga gilelaan run, ne nda' mesuunay ne nga getaw neng mi'indegan na masi' nilan."

⁴⁵ Mbuus miktalu' suk sala ne ngang menintulu' ri se Kesugu'an, "Sir, sek tinalu' mu ini, tinampela' mu ami rema."

* **11:38** 11.38 Pengunaw: Suk pegugas ri se gemeg se gendi' pa maan bala'ud nek pinanday nu ngak Pariseo, ma'ad nda' ini begay ri se Kesugu'an ni Moses. ✧ **11:42** 11.42: Levitico 27.30.

✧ **11:44** 11.44: Ngang Numero 19.16.

46 Ma'ad miksembag si Jesus, “Mekelelaat amu rema ne ngang minintulu' ri se Kesugu'an! Pipisaan niyu ri se nga getaw su nga gembegat ne ngak pempisaanen ma'ad gamu mismu ndi' ma ngani' niyu merelu' sek sala nek tendu' niyu arun ebangan ilan. 47 Mekelelaat amu! Migbaal amu neng melengas ne nga dlebengan para se ngak propeta nek pimatay nu nga gepu'an niyu. 48 Seng maa' nini, gamu mismu minangkne ne gamu minuyun seg binaal nu nga gepu'an niyu ay gilang sung mikpatay se ngak propeta bu' gamu sung migbaal se nga dlebengan nilan. 49 Tendeng run nini, sud Diwata ned duunik sinuunan miktalu', 'Puwitan'u ilan ne ngak propeta bu' nga gapustulis; ma'ad petain nilan sud duma bu' lutusen sud duma.’ 50 Aas su nga getaw numuun silutan nud Diwata sek pekpatay tu se ngak propeta gatad sek pegbaal ri seg benwa, 51 ✧ gatad sek pekpatay riin ni Abel tampan sek pekpatay ri ni Zacarias ritu se gelet neg halaran bu' bala'an ne dlugar.† Wa'a esuyan'u amu, silutan gaid su nga getaw sek panahun keni tendeng run nini.

52 “Mekelelaat amu ne ngang menintulu' ri se Kesugu'an! Ay inedlud niyu su dyabi ne giin sung mekepuka sed dungawan nek sinuunan, ma'ad

✧ **11:51** 11.51: a Su Getaran se Dlaunan 4.8. b 2 Nga Cronica 24.20-21. † **11:51** 11.51 Su Getaran se Dlaunan, giini guna ne dlibru ri se nga Kesulatan ne ngag Judeo, bu' migasuy ini ne si Abel su guna ne getaw nek pinatay. Su 2 Nga Cronica, giini ketapusan ne dlibru ri se nga Kesulatan ne ngag Judeo, bu' su ketapusan nek pinatay ne si Zacarias inasuy ri se dlibru keni.

gamu mismu nda' seled bu' binelebagan niyu sung meliyag sumeled run nini.”

⁵³ Sek pegawa' na ni Jesus se dlugar ketu, pimura gupiya giin nu ngang menintulu' ri se Kesugu'an bu' ngak Pariseo bu' miksaak ilan ri seniin metendeng seng melaun ne ngag betang.

⁵⁴ Inindanan nilan giin arun mesekupan giin neng misayep se dlaun ne ngak tinalu'en.

12

Penegul kuntra ri seng Mikpelaunglaung (San Mateo 10.26-27)

¹ ✧ Sek panahun ketu seng mimpegaud su nga dlinibu ne nga getaw ritu ni Jesus bu' migegindegay ilan na, migasuy reli' si Jesus tu se ngak tinu'unaan, “Megbantay amu ri se ngak pempetulin ne ngak Pariseo, neng migulugan, su ngak pekpelaunglaung nilan. ² ✧ Su dlaun ne ginedlud mbaangan, bu' su kada gendi' pesuun mesuunan. ³ Aas isan landunik tinalu' niyu riin seng merelem merengeg riin seng merelaag, bu' su ginilem niyu ri sek seled ne ngak siradu ned dugu mbeksay ra buwat ri se ngad dibabaw neg balay.”

Su Gembaya' Pegendekan (San Mateo 10.28-31)

⁴ Na, miktalu' si Jesus tu se ngak sambaten, “Ndi' amu mendek ri senilan neng mekepatay ri se dlawas niyu, bu' peketubusen itu, nda'irun nai dlain ne gemaal nilan. ⁵ Ma'ad esuyan'u

✧ **12:1** 12.1: San Mateo 16.6; San Marcos 8.15. ✧ **12:2** 12.2: San Marcos 4.22; San Lucas 8.17.

amu bu' ta' su gembaya' pegendekan niyu: pegendekay niyu sud Diwata, nek tubus mekpatay, duuni ketengeren sek pektikpu' se isan ta' ritu se gimpirnu. Tu'uway niyau, pegendekay niyu gaid giin!”

⁶ “Gena' ba su dlima buuk neng miika' ne ngang manuktalun bineledya' ma'aray sed duwa' sintabus? Ma'ad nda'irunik salabuuk ri senilan nek pidlingawan ned Diwata. ⁷ Isan ngani' sug buuk niyu mi'isipen su dlaunen. Aas ndi' amu mendek! Tendeng ay melaga' amu pa kampuun ri seng miika' ne ngang manuktalun.”

*Suk Pegangken bu' suk Pegbibay riin ni Christ
(San Mateo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ “Telu'an'u amu su isan ta' neng megasuy ri seng metungenga'an ne nga getaw ne giin naku', giin rema sug baalen tu seniin seg Bata' ne Getaw ri seng metungenga'an ne ngag anghel ned Diwata. ⁹ Ma'ad su ngang megbibay ri senaan ri seng melaun ne nga getaw, bibain ilan rema neg Bata' ne Getaw ri seng metungenga'an ne ngag anghel nud Diwata.”

¹⁰ ✧ “Bu' isan ta' sung megasuy neng melaat kuntra ri seg Bata' ne Getaw mpasaylu; ma'ad su getaw neng mekpesipala ri se Gispiritu Santu ndi' gaid mpasaylu.”

¹¹ ✧ “Bu' uwiten amu riin se ngak pektiguman awas ri se nga gubernador awas ri se nga geseg, ndi' amu meremeng bu' pekendun run niyu pekpengeterengan awas landunik sembag niyu.

✧ **12:10** 12.10: San Mateo 12.32; San Marcos 3.29. ✧ **12:11** 12.11-12: San Mateo 10.19-20; San Marcos 13.11; San Lucas 21.14-15.

12 Ay tendu'an amu ne Gispiritu Santu se guras ketu bu' landuni gembaya' niyu sembag."

Su Galing metendeng sed Datu' neg Buralburalen

13 Mbuus duunik sala ne getaw ritu se dlumpuk neng miktalu', "Sir, esuyay mu suk pated'u ne dlai neg behinan naun ritu se ketigeyunan neg binilin ri senami."

14 Ma'ad miksembag si Jesus, "Agi lai, ta' maing migbegay ri senaan ne ketenged sek pegukum awas sek pegbahin se ketigeyunan niyu?" 15 Bu' mikpeddayun giin sek pektalu' tu se dlaun nilan, "Pekpetigaam amu bu' bentayay niyu su gegulingen niyu se isan landun ne kerelaw, ay sung metuud ne ketubu' ne getaw gena' se kelaun ne nga ketigeyunan neng me'angkenen."

16 Bu' migasuy rayun si Jesus ri se galing, "Duunik sala tawan ned datu' ned duuni dlupa'en neng melaun nek sengku' run. 17 Bu' miktalu' giin ri se gegulingenen, 'Nda'irunig betangan'u runik sengku'u keni! Landunig baalen'u?' 18 Bu' miktalu' giin ri se gegulingenen, 'Aa, giin nini sug baalen'u, geba'en'u su nga kemalig'u bu' megbaalu ne gembagel pa kampuun ne rituu ipesay su ngak sengku'u bu' sud duma ne ngag betang'u. 19 Bu' mbuus mektalu'u ri se gegulingen'u: Sinuwirtia! Diin na seni'a su dlaun ne ngag betang ne kina'enlan mu se dlaun ne ngak taun. Mendelaya'a ra run, maan, minum, bu' medleliyag!' 20 Ma'ad miktalu' sud Diwata ri seniin, 'Uy, buralburalen'a! Ri se gebii keni, matay'a, mbuus, ta' maing mekaangken se dlaun

ne ngag betang nek tinigum mu para ri se gegulingen mu?" "

²¹ Bu' tinubus ni Jesus suk tinalu'en, "Giin remaing mehitabu' ri se getaw neng mektigum ne nga ketigeyunan para ri se gegulingenen, ma'ad pupus giin ri sek pungenleng ned Diwata."

Suk Peksalig ri sed Diwata
(San Mateo 6.25-34)

²² Na, miktalu' si Jesus tu se ngak tinu'unaan, "Bu' esuyan'u amu ne ndi' amu megules metendeng se gaan ne kina'enlan niyu arun metubu' awas metendeng sek suub ne kina'enlanan niyu para ri se dlawas niyu.

²³ Tendeng ay su ketubu' nu getaw, gimpurtanti pa kampuun ay sek pekaan, bu' su dlawas nu getaw, gimpurtanti pa kampuun ri sek suub.

²⁴ Enlengay niyu su nga guwak: nda' ilan pegimula awas pedlegani; nda'iruni nga gipesan awas tibengan ma'ad pinaan ilan nud Diwata. Gena' ba ne dlabaw amu pa ri se ngang manuktalun?

²⁵ Bu' ta' ba seniyu sung mekeddugang se ketaas ri se ketubu'en pebiyan sek pekegules?

²⁶ Bu' ndi' amu mekeguwit isan seng miika' neg betang keni, tuma ma megules amu pa ri sed duma ne ngag betang?

²⁷ ✧ Enlengay niyu pigendun dun pektubu' nu ngag bulak: nda' ilan pekterbahu awas pegabel para ri se gegulingen nilan. Ma'ad telu'an'u amu ne isan si Ari' Solomon* neng meratu' gupiya nda'irunik suuben neng maa' kelengas ri sek sala

✧ **12:27** 12.27: 1 Nga Gari' 10.4-7; 2 Nga Cronica 9.3-6. * **12:27** 12.27 Enlengay niyu 11.31

ne ngag bulak keni. ²⁸ Bu' pilengas nud Diwata su ngak sigbet nek tetubu' numuun, bu' melawes ra bu' serengen ma'aray pekemanlema', gendun pa sakan gamu? Siguru gaid nek pesuuban amu ned Diwata! Pekiika' sek pektu'u niyu!”

²⁹ “Aas ndi' amu gaid megules bu' landun mbuusi aanen bu' inumen niyu. ³⁰ Ay su nga gena' mektetu'u ri sed Diwata kanunay migules ri se dlaunan. Ma'ad mikesuun su Gama' niyu tu se dlangit neng midlekina'enlan amu se ngag betang keni. ³¹ Tumu', una niyu penengaway suk pedlegeri'an ned Diwata ri se ketubu' niyu bu' megbegay gaid giin ri seniye se ngag betang keni.”

*Su nga Ketigeyunan tu se Dlangit
(San Mateo 6.19-21)*

³² “Ngang miika' ne dlumpuk nek tinu'unan'u, ndi' amu mendek ay pidleliyag su Gama' niyu sek pegbegay seniye sek Pedlegeri'an. ³³ Beledya' niyu su dlaun ne nga ketigeyunan niyu bu' begay niyu su galinen tu se ngak pupus. Pegbaal amu ne ngak pitaka ri se gegulingen niyu ne ndi' meranul bu' pektigum amu ri se gegulingen niyu ne ketigeyunan ritu se dlangit ne ndi' me'engkanan, tendeng ay nda'iruning meddaaw neng menguwan bu' nda'iruni ganay neng mekekaan run. ³⁴ Aas ta' ngani' su ketigeyunan niyu, ditu rema su gena'ena' niyu.”

Su ngak Sesugu'en neng Migbantay

³⁵ “Mengandam amu se dlaun nek panahun bu' kanunay niyu peliga'en su ngak sulu' niyu,

36 ✧ maa' nu ngak sesugu'en neng migelat sek pekpuli' ne gegalen nilan nek tinumambung ri se kumbira ri se kasal. Aas isan laa urasay run mateng su gegalen nilan bu' mektawag, mpuka nilan rayun sud dungawan. 37 Pedleliyagen su ngak sesugu'en neng me'ita' nu gegalen nilan ne genda' pektulug bu' mingandam sek peddatengen! Telu'an'u amu, megilis giin, pe'ingkuren ilan, bu' megilak giin senilan. 38 Bu' pedleliyagen ilan gaid bu' meretengan ilan nu gegalen bu' me'ita'en neng migelat ilan sek peddatengen isan sek titenga' gebii awas se gendi' pa meddali' endaw. 39 ✧ Bu' tima'anay niyu ini: Bu' mekesuun pa su gapu' neg balay nanu mateng sung meddaaw, ndi'en gaid tugut neng mekeseled sung meddaaw ri seg balain. 40 Aas gamu rema kina'enlan mengandam ay sug Bata' ne Getaw mateng se guras ne nda' niyu giin peretengay.”

Sung Meseligan bu' gena' Meseligan nek Sesugu'en

(San Mateo 24.45-51)

41 Miksaak si Pedro, “Ginu'u, galing mu kiin para ba ri senami awas para ri sek salasala?”

42 Bu' sinembag giin ni Jesus, “Ta' getaw sung meseligan bu' metau gupiya nek sesugu'en? Giinik pili'en ne gegalen neng meseligan, neng meguwit ri sek penimalain, bu' megbegay sed duma ne ngak sesugu'en seg bahin nilan nek pekaan se ginsaktu ne guras. 43 Pedleliyagen suk sesugu'en ketu ne sek pekpuli' ne gegalenen

✧ **12:36** 12.36: San Marcos 13.34-36. ✧ **12:39** 12.39-40: San Mateo 24.43-44.

meretengan neng migbaal ri sek terbahuun. ⁴⁴ Siguru gaid nek pe'uwit ri seniin su dlaun ne nga ketigeyunan nu gegalenen. ⁴⁵ Ma'ad bu' suk sesugu'en mektalu' ri se gegulingenen ne gembuwad pa mpuli' su gegalenen, bu' megatad giin memunal ri se ngak sama sesugu'enen, dlai ma awas dlibun, bu' maan, meginum, bu' megbinabeleng giin, ⁴⁶ bu' mbuus mipuli' su gegalen sek sala ne gendaw ne nda' peretengay nek sesugu'en bu' sek panahun ne nda'en mesuunay. Silutan giin nu gegalenen bu' lempu'en giin duma se ngak sesugu'en ne ndi' meseligan."

⁴⁷ "Na, suk sesugu'en neng mikesuun landunik pebaal ne gegalenen, ma'ad nda' giin pegatad sek pegandam bu' nda' ini baalay, silutan giin seng melaun nek pedlatigu. ⁴⁸ Ma'ad suk sesugu'en ne nda' mekesuun landuni dliyagan ne gegalenen neg baalen, bu' mekegbaal nek sayep mbaya' gaid silutan, latiguun giin ma'ad miika' ra. Tendeng ay su getaw neg binegayan neng melaun, melaun rema suk peretengen buwat ri seniin, bu' suk sala neg binegayan neng melaun pa kampuun, melaun rema kampuun suk peretengen buwat ri seniin."

Si Jesus su Getaran sek Pegbahinbahin

(San Mateo 10.34-36)

⁴⁹ "Miriniu sek peksereng ri seg benwa, bu' liyagan'u siya neng mesereng na! ⁵⁰ ✧ Mibetangu ri seng melised nek peksulay. Bu' megantusu seng melaun ne kegeel tampan metuman ini. ⁵¹ Migena'ena' amu ba neng miriniu arun sek

✧ **12:50** 12.50: San Marcos 10.38.

peguwit ne kelinaw ri seg benwa? Gena'. Gena' kelinaw su ginuwit'u bu' ndi' pegbahinbahin. ⁵² Bu' gatad nandaw, duuni dlina tawan ri sek sala nek pamilya ne mbahinbahin, suk telu kuntra sed duwa' awas sud duwa' kuntra sek telu. ⁵³ ✧ Su nga gama' kumuntra ri se nga gembata' nilan ne dlai, bu' su nga gembata' ne dlai kumuntra ri se nga gama' nilan; su nga gina' kumuntra ri se nga gembata' nilan ne dlibun, bu' su nga gembata' ne dlibun kumuntra ri se nga gina' nilan; su ngak penugangan ne dlibun kumuntra ri se ngang minugangan ne dlibun, bu' sung minugangan ne dlibun kumuntra ri se ngak penugangan ne dlibun."

*Suk Peksabut sek Panahun
(San Mateo 16.2-3)*

⁵⁴ Mbuus miktalu' si Jesus tu seng meleget ne getaw, "Seng me'ita' niyu su ginanud neng mekpagaw riin seniyou neg buwat ri sek sindepan bu' mektalu' amu neng meddupi', bu' meddupi' gaid. ⁵⁵ Bu' mbetikan niyu neng mekpes su genus buwat ri seg habagatan, mektalu' amu neng mekperes, bu' mekperes gaid. ⁵⁶ Ngang mikpelaungpelaung! Metau amu menabut se gawi' neg benwa bu' se dlangit ma'ad tuma ma ndi' niyu ma mesabut su gulugan sek panahun keni?"

*Peneguli'ay mu su Kuntra mu
(San Mateo 5.25-26)*

⁵⁷ "Tuma ma ndi' niyu ma me'ukuman ri se gegulingen niyu su ginsaktu neg baalen? ⁵⁸ Bu'

✧ **12:53** 12.53: Mikas 7.6.

duunik sumumbung ri seni'a, penentuway mu gaid ne mpeneguli'an mu giin se gendi' amu pa megusay ri se gukuman. Ay ali' bu' legesen'a gaid ne uwiten ritu seng mengengukum; bu' sung mengengukum, giining mekpiyal seni'a tu se ngak pulis arun perisuun'a. ⁵⁹ Bu' ndi'a mekegawas tampan ndi' mu mbiyaran su dlaun neng multa mu."

13

Peddiksu' Amu arun ndi' Amu Mematay

¹ Sek panahun ketu, duuni nga getaw ritu neng migasuy riin ni Jesus metendeng se nga getaw nek taga Galilea nek pipatay ni Pilato saanay nilan meddulang ne ngak pitubu' ritu sed Diwata. ² Mikталu' si Jesus ri senilan, "Migena'ena' amu ba neng mihitabu' itu ri senilan tendeng ay mekesesala' ilan kampuun sinangkali' se ngad duma ne ngak taga Galilea? ³ Gena' gaid! Tumu' esuyan'u amu, bu' ndi' amu meddiksu' ri se ngak sala' niyu, dlaun niyu mematay rema maa' senilan. ⁴ Metendeng se ngak sepulu' bu' walu ne ngang minatay ritu sek Siloam ay mibuksakan neng metaas neg balay, migena'ena' amu ba ne gilani ketu sung melaat kampuun sinangkali' se dlaun ne ngak taga Jerusalem? ⁵ Gena'. Ma'ad esuyan'u amu, bu' ndi' amu meddiksu' ri se ngak sala' niyu, dlaunan niyu mematay rema neng maa' senilan."

Su Galing metendeng ri se Gayu neg Igira ne genda' Pemunga

⁶ Peketubus, inesuyan ilan ni Jesus se galing keni, “Duunik sala tawan ned duuni gayu neg Igira riin seg binaalen. Inenlengaani gayu keni bu' duun na baig bungaan, ma'ad nda'irun gairing mi'ita'en. ⁷ Aas, inesayaan sung midlekata ri seg binaalen, ‘Enlengay mu, telu taunu na pekpuli'puli' rini arun enlengan bu' duun na baig bungaan, ma'ad nda' gaid mekepemunga. Penaga' mu na ma'aray. Ay inaanen ma'ad su dlembu' ne dlupa.’ ⁸ Ma'ad miksembag sung midlekata, ‘Sir, peseddanen ta reli'ay seled sek sala taun tendeng ay libuten'u reli' keliyay bu' rayun abunuwan. ⁹ Bu' memunga ini sek sunud taun, melengas. Ma'ad bu' ndi' pa gaid, penega'en ta na ini.’ ”

Pitelen ni Jesus sung Mibekug ne Dlibun se Gendaw nek Pengulali

¹⁰ Gendaw itu nek pengulali, minintulu' si Jesus ri sek pektipungan nu ngag Judeo. ¹¹ Bu' enlengay niyu, duuni dlibun neng mibekug ritu seled sek sepulu' bu' walu taun na tendeng seng melaat ne gispiritu. Ndi' na giin mekegetat. ¹² Sek pekiita' ni Jesus ri seniin, sinabiin giin bu' tinelu'an, “Manay, me'uli'an'a na ri se dleruun mu.” ¹³ Bu' dinepinaan su dlibun, bu' sek tikmal, mi'uli'an rayun bu' migatad giin sek peksaya' tu sed Diwata.

¹⁴ ✧ Ma'ad pinlengetan su geseg ri sek pektipungan tendeng ay mimulung si Jesus se Gendaw nek Pengulali. Aas miktalu' giin tu se nga

✧ **13:14** 13.14: Exodo 20.9-10; Deuteronomio 5.13-14.

getaw, “Duuni genem endaw ne gita meketerbahu. Aas merini amu se nga gendaw iin bu' liyagan niyu me'uli'an, ma'ad gena' se Gendaw nek Pengulali!”

¹⁵ Bu' miksembag su Ginu'u ri seniin, “Gamu ne ngang mekpelaunglaung! Bu' duunig baka awas gasnu niyu, ugbaran niyu ini buwat ri se dlugar ne giniketan run bu' uwiten pagaw tu sek pe'inuman isan pa bu' Gendaw nek Pengulali. ¹⁶ Nemuun, keni su gasal ni Abraham nek pi'antus ni Satanas seled na sek sepulu' bu' walu taun. Ndi' ba mehimu nek pe'uli'an giin ri se dleruun se Gendaw nek Pengulali?” ¹⁷ Mipiiran su dlaun ne nga kuntraan sek pekerengeg nilan sek sembagen, saanay su dlaun ne nga getaw pidleliyag se nga ketingelaan neg binaal ni Jesus.

*Su Galing metendeng se Dlisu neng Muntasa
(San Mateo 13.31-33; San Marcos 4.30-32)*

¹⁸ Miksaak si Jesus, “Landun ma sakan sung megamit'u nek petenggi'an ri sek pedlegari' ned Diwata? Bu' ta' ma ini mpetanggi'? ¹⁹ Maa' ini neng miika' ne dlisu neng muntasa* ne ginerek nek sala getaw ri seg binaalen. Mintubu' suk pimula bu' mibaal ne gayu bu' pikselagan ne ngang manuktalun su ngak pangaan.”

*Su Galing metendeng ri sek Pempetulin
(San Mateo 13.33)*

* **13:19** 13.19 Dlisu neng muntasa: Sek Palestina, sung miika' ne dlisu neng muntasa bu' mentubu' meksitaas tampan duwa' repa bu' tenga' ri se gembagel ne getaw.

²⁰ Miksaak puli' si Jesus, "Ta'u ma petanggi' suk pedlegari' nud Diwata? ²¹ Maa' ini ri sek pempetulin ne ginuwan nek sala ne dlibun bu' linemug ri sek sepulu' bu' ruwa' gantang ne garina tampan tumulin suk tibuuk neng minasa."

Sung Mesikut ned Dungawan
(*San Mateo 7.13-14, 21-23*)

²² Mikpeddayun si Jesus ritu seg Jerusalem bu' minendu' giin se nga dlunsud bu' se ngag baryu neng mibiyanan. ²³ Mbuus duunik sala ne getaw neng miksaak ri seniin, "Ginu'u, miika' ra baing meluwas?"

Sinembag ilan ni Jesus, ²⁴ "Aas, penamal amu gaid sek pekseled seng mesikut ned dungawan tendeng ay melauning menantu sek pekseled ma'ad ndi' ilan mekeseled. ²⁵ Bu' megbuwat su gapu' neg balay bu' tekepaan na sud dungawan, megingdeg amu ra run mbuus tu se gawas bu' mektawag, 'Sir, pukaay mu ami!' Ma'ad sembageen amu, 'Nda'u mesuunay bu' ta' amu migbuwat.' ²⁶ Mbuus meksembag amu, 'Minaan bu' miginum ami duma ri seni'a; minintulu'a ritu se dlunsud nami!' ²⁷ ☆ Ma'ad meksembag giin puli', 'Nda'u gaid mekilala seniyu. Pelayu' amu ri senaan, gamu neng membemaal neng mekelaat!' ²⁸ ☆☆ Ritu mensegaw amu bu' mengkiget su nga ngisi niyu seng me'ita' niyu si Abraham, Isaac, Jacob, bu' su dlaun ne ngak propeta ritu sek pedlegeri'an ned Diwata saanay gamu pidlaken ritu se gawas. ²⁹ Bu' mateng su nga getaw buwat

☆ **13:27** 13.27: Ngak Salmo 6.8. ☆ **13:28** 13.28: San Mateo 22.13; 25.30. ☆ **13:28** 13.28-29: San Mateo 8.11-12.

se dlaun neg bahin seg benwa neng megingkud bu' maan ritu se kumbira sek pedlegeri'an nud Diwata. ³⁰ Duuni nga gena' tinamed numuun ne mbaal nek tinamed, bu' duuni ngak tinamed numuun ne gena' na nek tinamed.†”

*Suk Pekpetail ni Jesus tu seg Jerusalem
(San Mateo 23.37-39)*

³¹ Sek timpu ketu duuni ngak Pariseo neng miritu ni Jesus bu' miktalu', “Kina'enlan neng megawa'a na rini bu' peritua se dlain ne dlugar tendeng ay liyagan ni Herodes‡ nek petain'a.”

³² Bu' sinembag ilan ni Jesus, “Dlaang amu bu' esuyay niyu su dlimbungan ne si Herodes: ‘Enlengay niyu, mekpeddayunu sek pekpe'awa' ne ngang menulay bu' mekpetelen ne ngang minlaru nandaw bu' lema', bu' se ketelu endaw metubus'u suk terbahuu.’ ³³ Tumu' kina'enlan gaid neng mekpeddayunu sek pedlaang nandaw, lema', bu' lenlag; ay ndi' mehimu ne suk propeta petain isan ta' bu' ndi' seg Jerusalem ra.”

³⁴ “Gamu nek taga Jerusalem! Pinatay niyu su ngak propeta bu' binatu niyu su ngak sinugu' ned Diwata riin seniyu! Se dlaun nek panahun, liyagan'u ne ekepen su dlaun ne nga getaw niyu, maa' ned deluwan nek tinipungen su ngak pesuyen ri sed diyalem ne gekpaken, ma'ad ndi' niyu ini liyagan! ³⁵ ☆ Enlengay niyu, bineleng niyu suk Templo niyu. Ndi' na niyau me'ita'

† **13:30** 13.30 Ri se Griego: Duunid duma neng mibinai' neng me'una, bu' duunid duma neng mi'una ne mbinai'. ‡ **13:31** 13.31 Si Herodes: Giini si Herodes Antipas neg bata' ni Herodes nek Timu'ay Labi. ☆ **13:35** 13.35: Ngak Salmo 118.26.

puli' tampan sek penahun neng mektalu' amu, 'Pengumpiyanan ned Diwata sung mateng ri se ngalan ne Ginu'u.' "

14

Pitelen ni Jesus su Getaw neng Midlaru

¹ Duun itui Gendaw nek Pengulali, minaan si Jesus ritu seg balay sek sala ne geseg nu ngak Pariseo. Rayun ritu, pini'iran gupiya giin nu nga getaw. ² Mbuus, enlengay niyu, duuni getaw ritu neng mimaga' su nga geksuren bu' ngag biingkenen bu' mikpegaud giin riin ni Jesus. ³ Bu' miktalu' si Jesus bu' miksaak giin ri se ngang menintulu' ri se Kesugu'an bu' ri se ngak Pariseo, "Tinugut ba ri se Kesugu'an ta neng mekpetelen se ngang minlaru se Gendaw nek Pengulali awas nda?"

⁴ Ma'ad nda' ilan pensembag. Mbuus inuwiran rayun ni Jesus su getaw, pitelene, bu' peketubus, pilaangen. ⁵ ☆ Peketubus itu, miksaak giin tu se nga getaw ritu, "Penenggi' bu' duunig bata' awas baka niyu neng meladdu' ri sed delungan se Gendaw nek Pengulali, ndi' ba niyu rayun betunen isan se Gendaw nek Pengulali?"

⁶ Ma'ad nda' ilan gaid mekesembag ri sek sinaaken.

Suk Pekpebaba' bu' suk Pekemeli'alimba'en

⁷ Mitelipenan ni Jesus ne suk pingenggat, mimili' ne nga gingkuran nek para ri se ngang mekeselaag ne getaw. Aas, tinelu'aan ilan ne

☆ **14:5** 14.5: San Mateo 12.11.

galing: ⁸ ☆ “Bu' enggaten'a ri se kumbira ri se kasal, ndi' mu pemili'ay su gingkuran nek para ri se ngang mekeselaag ne getaw ay ali' bu' duuni ginenggat neng meselaag pa kampuun ri seni'a ⁹ bu' sung migenggat ri seniyu ruwa' mekpegaud bu' mektalu' seni'a, 'Giinik pe'ing kud mu riin.' Mpiiran'a mbuus bu' mekegingkud'a ritu seg binai'. ¹⁰ Ma'ad, bu' enggaten'a, ritu'a tumu' pegingkud seg binai' arun sung migenggat ri seni'a mekpegaud bu' mektalu': 'Ated, galin'a rini se gingkuran seng mekeselaag.' Seng maa' nini mpesiddenggan'a ri seng metungenga'an se dlaun ne ngak pingenggat. ¹¹ ☆ Ay isan ta'ing mekpetastaas ri se gegulingenen, pebeba'en, isan bu' ta'ing mekpebaba' ri se gegulingenen petaasen.”

¹² Mbuus miktalu' si Jesus ri se getaw neng migenggat ri seniin, “Bu' mengenggat'a ne nga getaw arun meni'udtu awas menihapun, ndi' mu enggatay su ngak sambat mu, awas ngak pated mu, awas nga gepenan mu, awas su ngang meratu' ne ngak sumbalay mu ay gilang sumuli' megenggat ri seni'a bu' seng maa' niin nek pebiyan, mesuli'an'a seg binaal mu. ¹³ Ma'ad bu' medlekumbiraa, enggat mu su ngak pupus, ngak pingkaw, ngak pi'ang, bu' ngag buta; ¹⁴ bu' pengumpiyanan'a tendeng ay ndi' ilan mekesuli' ri seni'a. Sud Diwata ra suk sumuli' ri seni'a sek peddateng sek panahun nek petubu'en puli' su ngang metareng buwat ri se kemetain.”

☆ **14:8** 14.8-10: Ngak Pementelu'en 25.6-7. ☆ **14:11** 14.11: San Mateo 23.12; San Lucas 18.14.

Su Galing metendeng ri se Gembagel ne Kumbira

(San Mateo 22.1-10)

¹⁵ Sek pekerengeg run nitu nek sala tawan neng mikeddunut riin ni Jesus sek pekpengaan, miktalu' giin riin ni Jesus, "Pedleliyagen gupiya su getaw neng mekedduma ri se kumbira tu sek pedlegari' nud Diwata!"

¹⁶ Mbuus inesuyan giin ni Jesus, "Duu-nik sala tawan neng mingandam ne gembagel ne kumbira, bu' melaunik pingengaten.

¹⁷ Peddateng se guras neng menihapun na, sinugu'en suk sesugu'enen ne dlawan su ngak pingengat bu' esuyan ilan, 'Perini amu na, mi'andam na su dlaunen.' ¹⁸ Ma'ad salasala ri senilan mimbelibad ne ndi' mekeritu. Miktalu' suk sala, 'Begu' ra mekesaluy ne dlupa' bu' kina'enlan lawan'u enlengay. Aas pasaylu mau na ma'aray.' ¹⁹ Miktalu' pa gaid suk sala, 'Ndi'u mekeritu ay begu' ra mekesaluy ne dlina perisan ne ngag baka bu' indanan'u bu' mpiya ba peddaru. Aas pasaylu mau na ma'aray.'

²⁰ Miktalu' pa gaid suk sala, 'Begu' ra kesalay, aas ndi'u gaid mekeritu.' ²¹ Peketubus, mipuli' suk sesugu'en bu' inasuyeni dlaunen keni ritu se gegalenen. Linengetan su gegalenen bu' miktalu' giin tu sek sesugu'enen, 'Sempun'a peritu se ngad dalan neng meliwag bu' mesikut rini se dlunsud bu' uwit mu rini su ngak pupus, ngak pingkaw, ngag buta, bu' ngag bekul.' ²² Seng mibaal na nuk sesugu'en, miktalu' giin tu se gegalenen, 'Sir, mituman'u na suk sinugu' mu ri senaan, ma'ad duun pai ginkuran ritu sek penganan.'

²³ Aas miktalu' su gegalenen ri seniin, 'Peritua se ngad dalan bu' ngang meliyaw ned dalan gawas se dlunsud bu' peperini mu su nga getaw neng me'enggat mu, arun mpenu' sug balay'u. ²⁴ Esuyan'u amu ne nda'iruni isan sala ri senilan ne guna ne ginenggat'u neng mekiinam ri sek penihapun ne ginandam'u!' "

*Su Kina'enlanan arun mbaal nek Tinu'unan
(San Mateo 10.37-38)*

²⁵ Duuni gembagel nek panen ne nga getaw neng middunut riin ni Jesus, bu' midlingay giin bu' miktalu' ri senilan, ²⁶ ✧ "Bu' duuni nga getaw neng meriin senaan, ndi' ilan mbaal ne ngak tinu'unan'u bu' pinetail nilan kampuun su ngang megulang nilan, su ngak sawa nilan, su ngag bata' nilan, su ngak pated nilan, bu' su nga gegulingen nilan ne ketubu' sinangkali' ri senaan. ²⁷ ✧ Isan ta' ne genda' pekpisaan ri se gegulingen nilan ne krus bu' meksunud ri senaan, ndi' mbaal nek tinu'unan'u. ²⁸ Bu' sala riin seniyu neng mikpelanu sek pegbakud neng metaas neg balay, megingkud reli' giin bu' megbelabena' bu' santa' sung megastuun arun enlengan bu' duun bai gigu' nek selapi'en arun metubus suk terbahu. ²⁹ Bu' ndi'en pelanuun, ndi'en megenep sek pektubus, tubusen baalay suk penligen; bu' su dlaun neng mikiita' seng mihitabu' peketuwanan ra giin. ³⁰ Mektalu' ilan, 'Getaw keni mingatuwatu megbaal neg balay ma'ad ndi'en masi'ay metubus.' ³¹ Bu' suk sala

✧ **14:26** 14.26: San Mateo 10.37. ✧ **14:27** 14.27: San Mateo 10.38; 16.24; San Marcos 8.34; San Lucas 9.23.

ne gari' ned duunik sepulu' libu nek sundaluun gumubat kuntra tu se dlain ne gari' ned duunid duwa' pulu' libu nek sundaluun, ndi' ba giin megingkud reli' bu' megukum bu' mekesukul ba giin se gari' ketu? ³² Bu' ndi' giin mekesukul, meksugu' giin ne getaw tu se gari' ketu sek peksungkak sinegay melayu' pa giin, arun meksabutsabut para se kelinaw. ³³ Seng maa' ra run nek pebiyan,” tinapus ni Jesus, “nda'irun riin seniyu ne gemaal ne ngak tinu'unan'u bu' ndi' niyu belengen su dlaun ned diin seniyu.”

Sung Maasin

(San Mateo 5.13; San Marcos 9.50)

³⁴ “Sung maasin melengas, ma'ad bu' meralala' na su kepaiten, ndi' na mehimu pa mpuli' su kepaiten. ³⁵ Ndi' na ini megamit isan ri se dlupa' awas para baalen ne gabunu. Belengen na ma'aray ini. Gamu ne ngang mikerengeg run nini, penginegeg amu.”

15

Sung Mirala' ne Karniru

(San Mateo 18.12-14)

¹ ✧ Na, sala ne gendaw itu duuning melaun ne ngang meneningil neg buwis bu' ngang mekesesala' neng miritu ni Jesus arun menginengeg ri seniin, ² mbuus migburuburu su ngak Pariseo bu' ngang menintulu' ri se Kesugu'an. “Getaw keni mindawat ne nga getaw neng mekesesala' bu' midduma pa ri senilan sek pekpengaan!” ³ Aas, inesuyan ilan ni Jesus ne galing:

✧ **15:1** 15.1-2: San Lucas 5.29-30.

4 “Penenggi', sala ri seniyu duuning megatus ne nga karniruun bu' mirala' suk sala senilan. Landun maig baalen mu? Belengen mu suk siyam pulu' bu' siyam ne nga karniru ritu sek pengeksaban bu' penengaun mu sung mirala' ne karniru tampan me'ita' mu ini. 5 Seng me'ita' mu na ini, pedleliyagen'a nek pisaanen mu 6 bu' uwiten puli' tu seg balay. Rayun tuwagen mu su ngak sambat mu bu' ngak sumbalay mu bu' mektalu'a ritu senilan, 'Pidleliyagu ay mibaangan'u na su karniruu neng mirala'. Pedleliyag amu дума ri senaan!' 7 Seng maa' ra run nek pebiyan, telu'an'u amu, ne gembagel kampuuni dleliyag ritu se dlangit sek sala tawan neng mekesesala' neng meddiksu' lungkan sek siyam pulu' bu' siyam ne ngang metareng ne ndi meddiksu'.”

Sung Mirala' nek Sinsilyu

8 “Penenggi', duunik sala ne dlibun ned duunik sepulu' ne ngak sinsilyuun bu' mirala' suk sala run nini. Landun maig baalenen? Tuturaan gaid suk sulu' rayun siligaan gupiya sug balain bu' tumbayaan gupiya penengaway suk sinsilyu tampan mbaangaan nini. 9 Seng me'ita'en na ini, pensebiinen rayun su ngak sambaten bu' su ngak sumbalain bu' mektalu' ri senilan, 'Pidleliyagu gupiya, ay mi'ita'u suk sinsilyu neng mirala'. Pedleliyag amu rema дума ri senaan!' 10 Seng maa' ra run nek pebiyan, telu'an'u amu, su ngag anghel nud Diwata pedleliyagen ri sek sala tawan neng mekesesala' neng meddiksu'.”

Sung Mirala' neg Bata'

11 Bu' mikpeddayun si Jesus sek pektalu', "Duunik sala tawan ned duunid duwa' buuk neg bata'en ne dlai. 12 Miktalu' su nguran ri se gama'en, 'Itay, begay mu na ri senaan sug bahin'u ri se ketigeyunan numuun.' Aas binahin nu gama'en su nga ketigeyunaan ritu senilan duwa' ne ngag bata'en. 13 Peksagad sek santa' endaw, pimeledya' nu nguran sug bahinen ne ketigeyunan bu' midlaang tu seng melayu' neng nasud ne ritu pigula'ula'aan ma'ad suk selapi'en ri sek pedleketubu' ne genda'irunik paluun, 14 tampan migela' su dlaunan. Mbuus minateng su gembagel ne gutem seng nasud ketu bu' midlised gupiya giin. 15 Aas minerbahu na ma'aray giin tu se getaw ri seng nasud ketu bu' sinugu' giin meritu seg binaalen arun mekpaan ne ngag babuy. 16 Tendeng se keperii'en, mayak na siya giin maan tu se ngag bunga ne gayu nek pempaan se ngag babuy; nda'iruning mikegbegay ne gaan ri seniin. 17 Se ketambinai', mikegena'ena' giin ri se gembagel nek sayepen bu' miktalu', 'Minubra su gaan nu ngak sinu'ulan ne gama'u, saanay gaku' rini, matayu se gunus! 18 Aas muli'u na ma'aray ritu se gama'u bu' telu'an'u: "Itay, mikesala'u ri sed Diwata bu' ri seni'a. 19 Ndi'u na mbaya' tuwagen neg bata' mu; gisip mau na ma'aray nek sala se ngak sinu'ulan mu." ' 20 Aas migindeg giin bu' minuli' ritu se gama'en. Saanay melayu'layu' pa giin tu seg balay nilan, mirayag giin nu gama'en. Milelaat giin tu seg bata'en bu' ginumebek bu' rayun inekepen giin bu' inelekaan. 21 Mbuus miktalu' sug bata'en, 'Itay, mikesala'u ri sed Diwata bu'

ri seni'a. Ndi'u na mbaya' nek tuwagen neg bata' mu.* ²² Ma'ad tinawag nu gama' su ngak sesugu'en bu' miktalu', 'Rini amu, sempun niyu uwitay rini sung melengas gupiya nek suub bu' peseluk niyu ri seniin. Pelsingay bu' pesandalyasay niyu giin. ²³ Peketubus uwan niyu sung nati neg baka nek pilembu' bu' titi' niyu ay mekpebibu bu' medleliyag ita! ²⁴ Tendeng ay laung'u run minatay naig bata'u keni ma'ad nandaw tetubu' pa. Mirala' giin ma'ad nandaw mi'ita' na.' Aas migatad suk pekpebibu."

²⁵ "Se guras ketu, ritu pa seg binaal su gulangbata' bata'en. Seng mikpeguli' na giin bu' megaud na giin tu seg balay, mirengengen suk talu' ne ngak petenugen bu' tinelekan. ²⁶ Aas tinawagen suk sala se ngak sesugu'en bu' miksaak, 'Migendun amu ma run?' ²⁷ Inesuyan giin nuk sesugu'en, 'Minateng na su nguran mu. Pititi' nu gama' niyu suk pilembu' neng nati neg baka ay mipuli' na suk pated mu ne genda'iruning melaat neng mihitabu' ri seniin.' ²⁸ Linengetan gupiya su gulangbata' bu' ndi'en na liyagan sumeled tu seg balay. Aas ginumawas su gama'en bu' pingamu' giin arun sumeled. ²⁹ Ma'ad miktalu' giin tu se gama'en, 'Pegena'ena' mu ra ugud, itay, bu' santa' taunu na sek pekterbahu seni'a maa' ne gulipen. Nda'u gaid peksupak ri seni'a. Landun maig binegay mu ri senaan? Isan neng nati ne kanding na run, nda' mau gaid begayay arun medleliyagu duma se

* **15:21** 15.21 Sud duma nek sinulat middugang se: 'gisip mau na ma'aray nek sala se ngak sinu'ulan mu.'

ngak sambat'u. ³⁰ Ma'ad sek peddateng neg bata' mu kiin neng migula'ula' ri se nga ketigeyunan mu duma ri se ngang mekelaat ne nga dlibun, pititi'an mu pa giin nek pilembu' neng nati neg baka!' ³¹ Ma'ad miksembag su gama'en, 'Enung, dya'a kanunay rini senaan bu' dlaun neng naan ni'a rema. ³² Mbaya' gaid neng mekpebibu bu' medleliyag ita ay laung ta run minatay na su nguran mu, ma'ad nandaw tetubu' pa. Mirala' giin ma'ad nandaw mibaangan na.' "

16

Sung Metelapan nek Sineligan

¹ Na, migasuy si Jesus ri se ngak tinu'unaan, "Duunik sala tawan ned datu' ned duunik sineligaan ri se ngak petigayunen. Tinelu'an sud datu' ne suk selapi'en pigula'ula'an nuk sineligaan. ² Aas pitawagen giin bu' miktalu', 'Landun maing mireng'g'u keni metendeng ri seni'a? Megbalansiyay ita sek petigayun'u, tendeng ay ndi'u na dya'a meseligan.' ³ Miktalu' suk sesugu'en ri se gegulingenen, 'Pepe'uwa'enu na ne gegalen'u buwat ri se ketendanan'u. Laa sakanig baalen'u? Ndi'u megaga memungkal ne dlupa' bu' mpiiru rema mekpelimus. ⁴ Aa, nandaw misuunan'u bu' landunig baalen'u! Rayun seng me'awa'u na ri sek terbahuu, duuni ngak sambat'u ned dumawat ri senaan tu seg balay nilan.' ⁵ Aas pitawagen su dlaun neng mingutang ri se gegalenen. Miksaak giin ritu seng mi'una, 'Santa' mai gutang mu ri se gegalen'u?' ⁶ Sinembag giin, 'Megatus galun ne dlana neg olibo.' Miktalu' suk

sineligan ri seniin, 'Ala, keni ra su dlistaan mu, ginkud'a reli' bu' sulat mu rayun ne dlima pulu' ra.' ⁷ Peketubus, miksaak giin tu se keruwa', 'Bu' dya'a, santa'i gutang mu ri se gegalen'u?' Miksembag giin, 'Sala libu gantang nek trigu.' Suk sineligan miktalu', 'Ala, keni ra su dlistaan mu, sulat mu neg walu gatus gantang ra.' ⁸ Su gegalen nu dlimbungan nek sineligan keni mik-saya' ri seniin tendeng se ketelapaan; ay su nga getaw rini seg benwa metelapan pa kampuun sek peguwit se ngag baalen nilan sinangkali' se nga getaw neng misakup riin se kerelaag."

⁹ Bu' mikpeddayun sek pektalu' si Jesus, "Aas telu'an'u amu: Isan metuud ne su ketigeyunan ginamit sek pekpenlimbung, gamit niyu ini sek pekpensambat, arun sek peddateng ne gendaw, ne genda' nai ketigeyunan niyu, duwaten amu nilan ritu sek pekengelan ne nda' nai gekteben. ¹⁰ Su getaw ne keseligan ri seng mekiika' ne ngag betang, keseligan rema se gembagel ne ngag betang. Bu' su getaw ne dlimbungan seng mekiika' ne ngag betang, limbungan rema se gembagel ne ngag betang. ¹¹ Aas, bu' ndi' amu keseligan sek pegamit ri se ketigeyunan rini seg benwa, ta' maing mekpiyal seniyu ri seng metuud ne ketigeyunan? ¹² Bu' ndi' amu keseligan ri se ngag betang ned дума, ta' maing megbegay seniyu se gegulingen niyu neg betang?"

¹³ ✧ "Nda'irunik sesugu'en ne mbaal ne gulipen sed duwa' ne nga gegalen ay gemetaan suk sala bu' suk sala petailenen; unungaan suk

✧ **16:13** 16.13: San Mateo 6.24.

sala bu' suk sala pemuraanen. Ndi'a mehimu mekpe'ulipen ri sed Diwata bu' sek selapi'."

Su Kesugu'an bu' suk Pedlegari' ned Diwata

(San Mateo 11.12-13; 5.31-32; San Marcos 10.11-12)

¹⁴ Sek pekerengeg run nitu ne ngak Pariseo, piddega'rega'an nilan si Jesus, tendeng ay merelaw ilan ri sek selapi'. ¹⁵ Mikталu' si Jesus ri senilan, "Mikpekemetareng amu ri sek pengeleng ne nga getaw, ma'ad misuunan ned Diwata su nga gena'ena' niyu. Ay suk pigena'ena' ne nga getaw ne gembagel ne dlaga'en nda'iruni dlaga'en ri sek pengeleng ned Diwata."

¹⁶ ✧ "Mikpalu su Kesugu'an ni Moses bu' su ngak sinulat nu ngak propeta tampan ra sek panahun ni Juan neng Membebendyag. Buwat itu inasuy sung Melengas ne Gesuyen metendeng sek Pedlegari' ned Diwata bu' suk sala ne getaw linumeges sek pekseled run nini. ¹⁷ ✧ Ma'ad melemu pa me'alep su dlangit bu' dlupa' sinangkali' seng mitut gupiya neg bahin ri se Kesugu'an."

¹⁸ ✧ "Bu' ta' ne dlai neng meleng ri sek sawaan bu' mengesawa ne dlain ne dlibun mikepenapaw; bu' sung mengesawa tu se dlibun neg bineleng mikepenapaw rema."

Sud Datu' bu' si Lazaro

¹⁹ "Nud diin duunik sala tawan ned datu' neng minuub neng melaga' nek suub bu' gendawendaw mikpetuyang mekaan seng nenaman ne

✧ **16:16** 16.16: San Mateo 11.12-13. ✧ **16:17** 16.17: San Mateo 5.18. ✧ **16:18** 16.18: San Mateo 5.32; 1 Corinto 7.10-11.

gaan. ²⁰ Bu' duun remaik sala nek pupus ne su ngalanan si Lazaro ne su dlawasen milaup neng nuka. Kanunay giin uwiten ritu se genga'an neg balay nud datu', ²¹ midderama sa'wan neng mekekaan isan ne ngang mumu na run neng meladdu' buwat ri se dlemisaan nud datu'. Isan su nga gitu' mikpegaud rema bu' dinila'an su ngang nukaan. ²² Nda' santa', minatay suk pupus ne si Lazaro bu' inuwit giin nu ngag anghel pi'ing kud tepad ni Abraham tu se kumbira tu se dlangit.

“Sud datu' minatay rema bu' linebeng ²³ bu' ritu se dlugar ne ngang mimatay,* migantus gupiya giin. Migangag giin bu' mi'ita'en tu seng melayu' si Abraham bu' ritu sek teparen si Lazaro. ²⁴ Aas miktawag sud datu' riin ni Abraham, ‘Uu! Apu' Abraham, lelaatay mau! Pawit mu si Lazaro rini arun duliten ri sek tubig suk tendu'en bu' peteddawaan sud dila'u ay migantusu se kiinit ne gapuy keni!’ ²⁵ Ma'ad sinembag giin ni Abraham, ‘Apung, pegena'ena' mu ne sed ditua pa seg benwa, mirawat mu na sung melengas ne ngag betang, saanay misegaran ni Lazaro su nga keliseran. Ma'ad numuun, pedleliyagen giin rini saanay dya'a riin migantus. ²⁶ Gawas pa se dlaunan, duuning merallem ne gawang neng migelet senita arun nda'ing mekeripag buwat rini pagaw riin seni'a awas buwat riin pagaw rini senami.’ ²⁷ Miktalu' sud datu', ‘Apu' Abraham, bu' maa'entu, endyu'en'u dya'a ne bu' mehimu sugu' mu si Lazaro ritu se gepenan'u, ²⁸ ay

* **16:23** 16.23 se dlugar ne ngang mimatay: ri se Griego nek tinuntulan ‘hades.’

duun pai dlina tawan nek pated'u ne nga dlai. Peperitu mu giin bu' penegulaan ilan arun ndi' ilan mekerini se dluar keni nek puru ra nek pegantus.' ²⁹ Ma'ad miksembag si Abraham, 'Su ngak pated mu mikebasa sek sinulat ni Moses bu' se ngak sinulat ne ngak propeta. Kina'enlan pengimbaanen nilan itu.' ³⁰ Miksembag sud datu', 'Ma'ad Apu' Abraham, gena' pa gigu'! Ma'ad bu' duuning mitubu' puli' buwat seng mimatay bu' meritu senilan, meddixsu' ilan ri se ngak sala' nilan.' ³¹ Ma'ad miktalu' si Abraham, 'Bu' ndi' ilan ngani' mengimbaan se ngak sinulat ni Moses bu' se ngak propeta, na, ndi' ilan na gaid mektu'u isan duuning metubu' puli' buwat se ngang mimatay!' "

17

Suk Sala'

(San Mateo 18.6-7, 21-22; San Marcos 9.42)

¹ Miktalu' si Jesus tu se ngak tinu'unaan, "Su ngag betang neng mekegbaal se nga getaw sek pekpekesala' mehitabu' gaid; ma'ad mekelelaat su getaw ne tendeng ri seniin, mehitabu' ne ngag betang keni. ² Melengas pa ri seniin ne iketani dliigen se gembagel neg batu ne dligisan bu' leddu'en giin tu sed dagat ay se mbaal giin ne getaran sek pekpekesala' sek sala seng miika' ne ngag bata' keni.* ³ Aas pekpetigaam amu ri se ngag baalen niyu!"

* **17:2** 17.2 sek sala seng miika' ne ngag bata': sug be'et pesabut: ngak pupus awas begu pa sek pektu'u.

“Bu' mekesala'ik sementaun mu, pemaag mu giin. Bu' meddiksu' giin, pasaylu mu rema. ⁴ Bu' mekesala' giin seni'a se kepitu puli'† sek sendaw, bu' se kada nek panahun meritu seni'a neng mektalu' 'Pasaylu mau,' kina'enlan nek pasayluun mu giin.”

Suk Pektu'u

⁵ Miktalu' su nga gapustulis ri se Ginu'u, “Dugangay mu suk pektu'u nami.”

⁶ Miksembag su Ginu'u senilan, “Bu' duunik pektu'u niyu isan maa' kitut ne dlistu neng muntasa,‡ mbaal niyu suk pektalu' se gayu keni, 'Mbakut'a bu' mpemulaa sed dagat!' Bu' keni mekpetuud ri seniyu.”

Su Ketendanan nek Sesugu'en

⁷ “Penenggi', duunik sala seniyu ned duunik sesugu'enen neng middaru awas migbantay ri se nga karniru. Bu' mateng giin buwat seg binaal, telu'an mu ba giin, 'Peksempun'a bu' aan'a?' ⁸ Ndi' gaid. Ngani' mektalu'a, 'Ala, andam mu reli' suk penihapun'u, bu' ilakay mau tampan metubusu maan. Rayun peketubus'u maan, maan'a rema.' ⁹ Suk sala nek sesugu'en ndi' mbaya' pesalamatan tendeng sek pektumanen se ngak sugu', ndi' ba? ¹⁰ Maa' run rema gamu. Bu' mibaal na niyu su dlaun nek sinugu' riin seniyu, talu' niyu, 'Ngak sesugu'en ami bu' migbaal ma'aray se ketendanan nami.' ”

† **17:4** 17.4 pitu puli': sek tinuntulan neng migulugan 'nda'iruni gekteben.' ‡ **17:6** 17.6 Enlengay niyu su 13.19

Pitelen ni Jesus suk Sepulu' Tawan ne Dlai ned duuni Dleruun ri sek Panit

¹¹ Seng mikpagaw giin tu seg Jerusalem, mi-nayan si Jesus ri sed dulunan nek Samaria bu' Galilea. ¹² Bu' sek pekseleren ri sek sala neg baryu, sinungkak giin nek sepulu' tawan neng midlaru seng mekeendekendek ne dleruun ri sek panit. Mingindeg ilan ra ri seng melayu'layu', ¹³ bu' mimbeksay, "Jesus, Ginu'u! Melelaat'a ri senami!"

¹⁴ Pekiita' ni Jesus senilan, miktalu' giin, "Ritu amu se ngak pari' bu' pekpe'enleng amu."

Saanay midlaang ilan pa, mitelen ilan na. ¹⁵ Sek pekiita' nuk sala ri senilan neng mitelen na giin, mipuli' giin tu ni Jesus. Seng mesekeg nek talu', miksaya' giin sed Diwata. ¹⁶ Middempug giin ri se geksud ni Jesus bu' mikpesalamat ri seniin. Getaw ketu taga Samaria. ¹⁷ Mbuus miktalu' si Jesus, "Gena' ba sepulu' tawan maing mitelen? Ta' nema suk siyam? ¹⁸ Lama sakan nda'irun isan sala ri senilan neng mipuli' arun mekpesalamat ri sed Diwata gawas ri se getaw keni neg buwat se dlain neng nasud?" ¹⁹ Bu' miktalu' si Jesus ri seniin, "Gindeg'a bu' uli'a na. Suk pektu'u mu giin sung mikepetelen seni'a."

Suk Pedlegari' ned Diwata

(San Mateo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Duma ne ngak Pariseo miksaak riin ni Jesus bu' nanu suk pedlegari' ned Diwata. Miksembag si Jesus ri senilan, "Suk pedlegari' ned Diwata gena' betang neng me'ita'. ²¹ Aas nda'iruning

meketalu', 'Enlengay niyu, keni ra!' awas, 'Ritu! Ay suk pedlegari' ned Diwata riin na seniyu."

²² Mbuus miktalu' si Jesus ri se ngak tinu'unaan, "Matengik panahun neng mengangut amu sa'wan neng me'ita' niyu isan sala se nga gendaw sug Bata' ne Getaw ma'ad ndi' niyu ini me'ita'. ²³ Duuni nga getaw neng mektalu' ri seniyu, 'Enlengay niyu, ritu giin!' awas, 'Rini giin!' Ma'ad ndi' amu peritu sek pekpenengaw run nini. ²⁴ Ay maa' ne gilat ne kuminlap ri se dlangit bu' meddelaag buwat ri se dlain neg bahin pagaw sed dibaluy, maa' run rema su gendaw sek peddateng neg Bata' ne Getaw. ²⁵ Ma'ad kina'enlan neng meleget reli' ne ngak pegantusi gembiyanaan. Bibain giin ne nga getaw sek panahun keni. ²⁶ ✧ Bu' landunig binaal nu nga getaw sek panahun ni Noe, giin remaig baalen ne nga getaw se gendaw nek peddateng neg Bata' ne Getaw. ²⁷ ✧ Salasala ri senilan miksigi ma'aray maan, minum, bu' minsuway tampan minateng su gendaw nek sinumeled ilan ni Noe tu seg arka. Mbuus minateng sug baa' bu' dlaun nilan milemes. ²⁸ ✧ Maa' rema sek panahun ni Lot, su nga getaw miksigi ra maan, minum, memenaluy, memeledya', menggimula, bu' membaal neg balay nilan. ²⁹ Ma'ad se gendaw ketu ne ginumawas si Lot sek Sodoma, middupi' ritu ne gapuy bu' asupri buwat se dlangit bu' mimatay ilan gela'. ³⁰ Giin rema ini sung mehitabu' se gendaw neng mekpe'ita' sug

✧ **17:26** 17.26: Su Getaran se Dlaunan 6.5-8. ✧ **17:27** 17.27: Su Getaran se Dlaunan 7.6-24. ✧ **17:28** 17.28-29: Su Getaran se Dlaunan 18.20—19.25.

Bata' ne Getaw.

31 ☆ “Se gendaw ketu, su getaw, ned diin seng melantang ne gatep neg balain, ndi' na kina'enlan menaug pa arun uwanenen su ngag betangen. Bu' sud ditu seg binaal, ndi' na kina'enlan muli' pa tu seg balain. 32 ☆ Pegena'ena' niyu sung mihitabu' ri sek sawa ni Lot. 33 ☆ Su ngang menugaling sek pedluwas ri se ketubu' nilan, merela'an tumu' run nini. Ma'ad su ngang merela'an ne ketubu' nilan, meluwas run nini. 34 Telu'an'u amu, se gebii ketu, bu' duunid duwa' tawan neng mektepad sek pektulug sek sala nek pektulugan, suk sala uwanen bu' suk sala bilinen. 35-36 Bu' duunid duwa' ne dlibun neng medligis, suk sala uwanen bu' suk sala bilinen.”*
37 Mbuus miksaak su ngak tinu'unan, “Ta' ma, Ginu'u?”

Sinembagen ilan pibiyan ri sek penuntulen, “Bu' ta' su ngag bangkay, ritu rema mektipempen su ngang manuktalun neng maan ne ngag bangkay.”

18

Su Galing metendeng seg Balu ne Dlibun bu' seng Mengengukum

☆ **17:31** 17.31: San Mateo 24.17-18; San Marcos 13.15-16.

☆ **17:32** 17.32: Su Getaran se Dlaunan 19.26. ☆ **17:33** 17.33: San Mateo 10.39; 16.25; San Marcos 8.35; San Lucas 9.24; San Juan 12.25. * **17:35-36** 17.35-36 Sud duma ne nga kesulatan middugang: [Bu' duunid duwa' tawan neng mekterbahu ritu sek pikterbehuwan nilan, suk sala uwanen bu' suk sala bilinen, (enlengay niyu su dlibru ni San Mateo 24.40).]

¹ Mbuus inesuyan na peluman ni Jesus su ngak tinu'unaan ne galing arun tendu'an ilan ne kina'enlan neng megampu' kanunay bu' ndi' merela'an sek pedderama. ² Mikталu' giin, "Duu-nik sala neng mengengukum ri sek sala ne dlunsud ne genda'iruni gendeken ri sed Diwata bu' ndi' megbasa ri se getaw. ³ Na, duunig balu ne dlibun se dlunsud ketu neng mikpuli'puli' tu seng mengengukum arun megandyu' nek peneliperan su ketengeren, laungen, 'Ebangay mau kuntra ri se kuntrau.' ⁴ Se gempayat nek panahun, ndi' megabang sung mengengukum. Ma'ad sek tambinal', migena'ena' giin ri se gegulingenen, 'Isan metuud ne ndi'u mendek ri sed Diwata bu' ndi'u megbasa ri se getaw, ⁵ ma'ad tendeng ay miksamuksamuk ri senaanig balu ne dlibun keni, penentuwan'u neng me'uwanen su nga ketengeren. Bu' ndi', kanunay giin mekpuli'puli' tampan merela'anu nek pekpelugbak.' "

⁶ Na, mikpeddayun sek pektalu' su Ginu'u, "Penginengegay niyu landunik tinalu' neng mengengukum ne gena' metareng. ⁷ Na, gena' ba mengukum sud Diwata dapig ri se nga getawan neng miktawag neng miksegaw ri seniin se gendaw bu' gebii para me'ebangan? Linangan-langan ilan ba? ⁸ Telu'an'u amu, mengukum giin dapig senilan bu' sempunenen ini sek pegbaal. Ma'ad sug Bata' ne Getaw mekebaang ba sakan ne getaw ned duunik pektu'uun rini seg benwa sek peddatengen?"

Su Galing metendeng ri sek Pariseo bu' seng Meneningil neg Buwis

⁹ Na, inesuyan rema ni Jesus ne galing su nga getaw neng mikt'u'u ne gilana ra gaid sung metareng bu' pimura nilan sud duma. ¹⁰ "Duunid duwa' ne dlai nek tinumuwad ritu sek Templo arun sek pegampu'. Suk sala Pariseo bu' suk sala meneningil neg buwis. ¹¹ Migindeg suk Pariseo neng mikpelayu' tu sed duma bu' migampu', 'Mikpesalamatu ri seni'a, Diwata ne gena'u neng merelaw, gena' ne dlimbungan, gena' neng menlibun maa' ned duma. Mikpesalamatu ri seni'a ne gena'u maa' neng meneningil neg buwis kiin. ¹² Meruwa'u mekpu'asa se kada simana, bu' migbegayu se kesepulu' neg bahin se dlaun nek pinengawan'u.' ¹³ Ri se dlain neg bahin, sung meneningil neg buwis migindeg ri seng melayu'layu' bu' nda' tanan pegangag tu se dlangit, ma'ad dinanegen su geddeben sek peddiksi' bu' miktalu', 'Diwata, lelaatay mau, mekesesala'u!' " ¹⁴ ☆ Rayun miktalu' si Jesus, "Telu'an'u amu, sung meneningil neg buwis bu' gena' suk Pariseo, giin suk pimetaareng ned Diwata. Ay isan ta' sung mekpetaastaas ri se gegulingenen pebeba'en, ma'ad sung mekpebaba' ri se gegulingenen petaasen."

Pingumpiyanan ni Jesus su ngang Mekiika' ne nga Gembata'

(San Mateo 19.13-15; San Marcos 10.13-16)

¹⁵ Na, miguwit sud duma ne nga getaw se ngang mekiika' ne nga gembata' ritu ni Jesus arun depenaan ilan. Sek pekiita' ne ngak

☆ **18:14** 18.14: San Mateo 23.12; San Lucas 14.11.

tinu'unaan dun, binelebagan nilan ilan. ¹⁶ Ma'ad tinawag ni Jesus su nga gembata' neng mekpegaud ri seniin, bu' miktalu', "Pesaddan na ma'ad niyu su nga gembata' neng mekpegaud ri senaan. Ndi' niyu ilan pegengay ay suk pedlegari' ned Diwata para tu se nga getaw neng maa' ne ngang mekiika' ne gembata' keni. ¹⁷ Sek pekemetuud, telu'an'u amu, isan ta' ne getaw ne gendi' dumawat sek pedlegari' ned Diwata, maa' neg bata' keni, ndi' gaid mperuma run nini."

Sud Datu' ne Getaw

(San Mateo 19.16-30; San Marcos 10.17-31)

¹⁸ Miksaak su geseg neg Judeo riin ni Jesus, "Gempiya neng Menintulu', landun maig baalen'u arun mekaangkenu ne ketubu' ne genda'iruni gekteben?"

¹⁹ Miksembag si Jesus ri seniin, "Lama mektalu'a run ne gaku' gempiya? Nda'irun isan ta' ne gempiya bu' gena' sud Diwata ra. ²⁰ ✧ Misuunan mu nema su Kesugu'an: 'Ndi'a menapaw, ndi'a mekpatay, ndi'a meddaaw, ndi'a menintigus neg balus, pegbesaay mu su gama' mu bu' su gina' mu.' "

²¹ Miksembag su getaw, "Dlaunan keni tinu-man'u na gatad pa sek pekebegumbata'u."

²² Sek pekerengeg ni Jesus ri sek sembagen, miktalu' giin, "Sala pa gaid neg betang ne mbaya' mu baalen. Beledya' mu su dlaun nek petigayun mu, bu' su galinen pengaperaped mu tu se ngak

✧ **18:20** 18.20: a Exodo 20.14; Deuteronomio 5.18. b Exodo 20.13; Deuteronomio 5.17. c Exodo 20.15; Deuteronomio 5.19. d Exodo 20.16; Deuteronomio 5.20. e Exodo 20.12; Deuteronomio 5.16.

pupus. Bu' duunig bahandi' mu ritu se dlangit. Peketubus, puli'a rini bu' peddunut'a senaan.”
 23 Ma'ad sek pekerengegen run, miremeng giin tendeng ay datu' ma gupiya giin.

24 Sek pekiita' ni Jesus neng miremeng sud datu', miktalu' giin, “Melised gaid para ri se ngad datu' neng mekpesakup sek pedlegari' ned Diwata. 25 Ay melemu pa kampuun sek pedlesut ne kamelyo ri se dluwang nek tai'* sinangkali' sed datu' sek pekpesakup ri sek pedlegari' ned Diwata.”

26 Mbuus miksaak su ngang mikerengeg se ginasyu ni Jesus, “Bu' maa' niin, ta' ma ma'aray sung meluwas?”

27 Sinembag ilan ni Jesus, “Duuni ngag betang ne ndi' mbaal ne getaw ma'ad mbaal ned Diwata su dlaun ne ngag betang.”

28 Mbuus miktalu' si Pedro, “Enlengay mu, bineleng na nami su dlaunan arun sek peddunut ri seni'a.”

29 Miktalu' si Jesus ri senilan, “Telu'an'u amu, nda'irun isan ta' neng megbeleng ri sek pekenge-
 laan, sawaan, ngak pateren, ngang megulangan, awas nga gembata'en tendeng sek pekpesakupen sek pedlegari' ned Diwata, 30 ne gendi' mekerawat sek panahun keni ne dlabaw pa kampuun ri seg binelengen. Bu' seng mateng ne gendaw, mekerawat giin ne ketubu' ne genda'iruni gekteben.”

* **18:25** 18.25 Pedlesut ne kamelyo ri se dluwang nek tai': Migulugan ini neng melised mbaal nek petanggi'.

Ketelu nek Pektuntul ni Jesus metendeng ri se Kemetainen

(San Mateo 20.17-19; San Marcos 10.32-34)

³¹ Pinain ni Jesus suk sepulu' bu' ruwa' ne nga gapustulis bu' tinelu'aan, "Peningengeg amu! Tinumuwad ita na pagaw seg Jerusalem bu' ritu metuman su ngak sinulat ne ngak propeta metendeng ri seg Bata' ne Getaw. ³² Tudyang giin nilan ritu se nga getaw ne gena' Judeo neng meddega'rega' ri seniin, mektampela' ri seniin bu' meddula' ri seniin. ³³ Latiguun nilan giin bu' petain giin, ma'ad se ketelu endaw metubu' giin puli'."

³⁴ Ma'ad nda' gaid mekesabut su nga gapustulis se ngag betang keni; su gulugan ne ngak talu' linilung buwat ri senilan, bu' nda' nilan mesabut landunik tinalu' ni Jesus.

Pitelen ni Jesus sug Buta neng Mekelelimus

(San Mateo 20.29-34; San Marcos 10.46-52)

³⁵ Seng megaud ilan na ni Jesus seg Jerico, duunik sala tawan neg buta neng miging kud ri se geksid ned dalan bu' mikpelimus. ³⁶ Seng mirengengen neng melauni getaw neng minayan, miksaak giin, "Landun maing mihitabu'?"

³⁷ Inesuyan nilan giin, "Minayan si Jesus nek taga Nazaret."

³⁸ Aas migbeksay giin, "Jesus, Bata' ni David, lelaatay mau!"

³⁹ Pimaag giin nu nga getaw bu' tinelu'an ne ndi' meksasak. Ma'ad pisekegaan pa gaid tumu' suk pegbeksay, "Bata' ni David, melelaat'a ri senaan!"

⁴⁰ Aas mikeneng si Jesus bu' miksugu' ne uwiten sug buta ri seniin. Seng megaud na sug buta, sinaakan giin ni Jesus, ⁴¹ "Landun mai dliyagan mu neg baalen'u ri seni'a?"

Miksembag sug buta, "Ginu'u, liyagan'u neng mekiita' puli'."

⁴² "Mekiita'a na," miktalu' si Jesus ri seniin, "Suk pektu'u mu giin sung mikepetelen ri seni'a."

⁴³ Bu' rayun, mikiita' na giin. Middunut giin riin ni Jesus bu' miksaya' giin tu sed Diwata. Sek pekiita' nu nga getaw run nini, miksaya' ilan rema ri sed Diwata.

19

Si Jesus bu' si Zakius

¹ Mirepet ilan ni Jesus tu seg Jerico, bu' saanay minayan ilan ritu, ² bu' enlengay niyu, duuni geseg neng meneningil neg buwis ritu ne iningelanan ne si Zakius neng meratu'. ³ Liyagaan me'ita' si Jesus ma'ad ndi'en me'ita' giin tendeng ay gembaba' giin ne getaw bu' melaun ne nga getaw riin sek timala' ni Jesus. ⁴ Aas ginumebek giin tu se gunaan bu' minaik ri se gayu nek sikomoro arun me'ita'en si Jesus ne ritu biyan. ⁵ Bu' sek peddateng ni Jesus ri se dlugar ketu, migangag giin bu' miktalu', "Uy, Zakius! sempun'a penaug rini, tendeng ay kina'enlan rituu peddayun seg balay mu nandaw."

⁶ Bu' miksempun menaug si Zakius, bu' inalimba'en si Jesus se gembagel ne dleliyag. ⁷ Bu' sek pekiita' nu nga getaw run nini, migburuburu

ilan, “Uu! mimisita ma giin tu seg balay ne getaw neng mekesesala!”

⁸ Na, migindég si Zakius bu' miktalu' ri se Ginu'u, “Penginengeg'a, Ginu'u! Begay'u su ketenga' se dlaun ne ketigeyunan'u ri se ngak pupus. Bu' ta' getaw sung milimbungan'u, biyaran'u giin se gepaat pilu'.”

⁹ Bu' si Jesus miktalu', “Nandaw, getaw keni miluwas bu' suk pamilyaan tendeng ay gasal ilan rema ni Abraham. ¹⁰ ✧ Ay sug Bata' ne Getaw mirini arun sek pekpenengaw bu' pedluwas se dlaun neng mibalag.”

Su Galing metendeng seng Melengas bu' Melaat ne ngak Sesugu'en

(San Mateo 25.14-30)

¹¹ Sinegay minginengeg su nga getaw, in-esuyan ilan ni Jesus ne galing. Sek panahun ketu megaud ilan na mateng seg Jerusalem bu' migena'ena' su nga getaw neng megaud na mperayag suk pedlegari' ned Diwata. ¹² Aas miktalu' si Jesus ri senilan, “Duuni getaw neg buwat se gasal ne ngang meselaag ne getaw. Getaw keni midlaang ri seng melayu' neng nasud arun mbaal ne gari', bu' peketubus itu, mikpelanu giin neng muli'. ¹³ Ma'ad se genda' pa giin pedlaang, tinawagen suk sepulu' ne ngak sesugu'en bu' binegayaan suk salasala senilan ne ngag bulawan nek selapi', bu' miktalu' ri senilan, ‘Penigusyu niyu ini sinegay nda'u rini.’ ¹⁴ Se dlain neg bahin, su nga getawaan linengetan ri seniin. Aas seng mikedlaang na giin, mikpawit

✧ **19:10** 19.10: San Mateo 18.11.

ilan ne nga getaw ritu sek pina'agawaan sek peksupak, 'Ndi' nami liyagan ne getaw keni medlegari' ri senami.' "

¹⁵ "Dluwat giin baalay ne gari', mipuli' giin bu' pitawagen rayun su ngak sesugu'enen arun mesuunan santa' su nga ginansiya nilan. ¹⁶ Sung mi'una minateng bu' miktalu' ri seniin, 'Sir, mikeginansiyau nek sepulu' pilu' ri seg binegay mu neg bulawan nek selapi' ri senaan.' ¹⁷ Miktalu' su gari', 'Melengas gupiya! Gempiyaa nek sesugu'en. Tendeng ay keseligan'a seng miika' ne ngag betang, piyalan'u dya'a nek sepulu' ne ngak siyudad.' ¹⁸ Su keruwa' nek sesugu'en minateng rema bu' miktalu', 'Sir, mikeginansiyau ne dlima pilu' ri seg binegay mu ne ngag bulawan nek selapi' ri senaan.' ¹⁹ Miksembag su gari' ri seniin, 'Piyalan'u dya'a ne dlima ne ngak siyudad.' ²⁰ Bu' rayun su ketelu nek sesugu'en miritu seniin bu' miktalu', 'Sir, enlengay mu, keni ra sug bulawan nek selapi' mu. Pinutus'u gaid ini ri sek panuwilu, ²¹ ay minendeku ri seni'a, ay istriktua ma gupiya. Menguwan'a ne gena' ni'a, bu' menguwan'a rema nek sengku' isan gena' dya'a sung migimula run.' ²² Miktalu' su gari' ri seniin, 'Nda'ik palu mu nek sesugu'en! Suk tinalu' mu, giin remai gemiten'u sek pegukum ri seni'a. Misuunan mu ma ne gistriktuu. Rayun menguwanu ne gena' naan, bu' menguwanu rema nek sengku' isan gena' gaku' sung migimula run. ²³ Mbuus lama nda' mu betangay run ri seg bangku suk selapi'u? Rayun sek pekpuli'u, me'uwan'u suk

selapi'u ned duun paik tubu'en!' ²⁴ Bu' rayun miktalu' su gari' tu se nga getaw neng mingindeg ritu, 'Awi' niyu sug bulawan nek selapi' ri seniin bu' begay niyu tu se getaw neng mikeginansiya nek sepulu' pilu!' ²⁵ Bu' miktalu' ilan ritu se gari', 'Sir, duun naik sepulu'en pilu!' ²⁶ ✧ Bu' su gari' ketu sinumembag, 'Telu'an'u amu, isan ta' ne getaw ned duuning niin, begayan pa. Ma'ad su genda'iruning niin, isan sung miika' ned diin seniin, uwi'en pa ri seniin. ²⁷ ✧ Bu' metendeng se nga getaw ne kumuntra ri senaan bu' ndi' nilan liyagan neng medlegari'u ri senilan, uwit niyu ilan rini bu' pematay niyu ilan ri seng metungenga'an'u! "

Su Keddaagan sek Pekseled ni Jesus tu seg Jerusalem

(San Mateo 21.1-11; San Marcos 11.1-11; San Juan 12.12-19)

²⁸ Sek peketubus ni Jesus megasuy se galing ketu, mikpeddayun giin pagaw tu seg Jerusalem neng miguna riin senilan. ²⁹ Bu' seng megaud ilan na se ngag baryu neg Betfage bu' Betania ritu seg Bentud ne ngag Olibo, pi'una ni Jesus sud duwa' tawan nek tinu'unanen, ³⁰ duma se ngak pemandu' keni: "Meritu amu sek sunud neg baryu; sek pekseled niyu, me'ita' niyu sung nati ne gasnu ne iniketan ne nda' pa gaid ini mayan sekayay. Ugbaray niyu bu' uwit niyu rini. ³¹ Bu' duuning meksaak ri seniyu bu' lama

✧ **19:26** 19.26: San Mateo 13.12; San Marcos 4.25; San Lucas 8.18.

✧ **19:27** 19.11-27: San Mateo 25.14-30.

ugbaran niyu run sung nati ne gasnu, sembagen niyu ne kina'enlanan ini ne Ginu'u."

³² Bu' sek pedlaang nilan duwa', mi'ita' nilan su dlaun nek tinalu' ni Jesus ri senilan. ³³ Bu' sanaay nilan pegugbaray sung nati ne gasnu, miksaak su nga gapu'en ri senilan, "Lama pegugbaran niyu run niin?"

³⁴ Miksembag ilan, "Kina'enlanan ini ne Ginu'u." ³⁵ Bu' rayun inuwit nilan su gasnu ritu ni Jesus bu' inenigan nilan ne dlambung nilan su dlekuren bu' pisakay nilan si Jesus. ³⁶ Bu' sek peksakain, pimbeklat nu nga getaw su nga dlambung nilan ri sed dalan.

³⁷ Seng megaud ilan na tu seg Jerusalem, ri se dlugar ned diksunan neg bentud ne ngag Olibo, su gembagel nek panen ne ngak tinu'unanen mikpesalamat bu' miksaya' ri sed Diwata seng mesekeg nek talu' tendeng se dlaun ne ngang milagru neng mi'ita' nilan: ³⁸ ✧ "Pengumpiyanan ned Diwata su gari' neng mirini se ngalan ne Ginu'u! Duuni kelinaw riin se dlangit! Bu' pesiddengeg ritu sed Diwata!"

³⁹ Rayun sud дума ne ngak Pariseo ned diin sek panen miktalu' riin ni Jesus, "Sir, pemendu'ay mu su ngak tinu'unan mu ne ndi' meksasak."

⁴⁰ Bu' sinembag ilan rayun ni Jesus, laungen, "Telu'an'u amu, bu' ndi' ilan meksasak, dlaun ne ngag batu keni megatad membeksay."

Miksegaw si Jesus tendeng ri se ngak taga Jerusalem

✧ **19:38** 19:38: Ngak Salmo 118.26.

41 Seng megaud ilan na ni Jesus ritu sek siyudad neg Jerusalem bu' sek pekiita'en run nini, miksegaw giin, 42 laungen, "Bu' mikesuun'a pa siya nandaw bu' landuning mekegbegay ri senilan ne kelinaw! Ma'ad numuun ndi'a mekiita' run nini. 43 Mateng suk panahun neng merendingan amu ne nga kuntra niyu, bu' epa'en amu, bu' mpikutan amu. 44 Pepasen bu' pemetain su nga getaw neng mikengel riin se dlugar niyu. Bu' nda'irun isan sala neg batu neg bilinen nilan seng mibetangan run nini, ay nda' niyu ilelaay suk panahun neng mirini sud Diwata arun sek pedluwas ri seniyu."

Sinumeled si Jesus tu sek Templo

(San Mateo 21.12-17; San Marcos 11.15-19; San Juan 2.13-22)

45 Sinumeled rayun si Jesus tu sek Templo bu' pipe'awa'en su ngang mimeledya', 46 ☆ bu' tinelu'anen ilan, "Misulat ini ri se Kesulatan neng miktalu' sud Diwata, 'Sug balay'u giin su dlugar nek pegempu'an.' Ma'ad binaal niyu ini ne gedluran ne ngang meddaaw."

47 ☆ Gendawendaw minintulu' si Jesus tu sek Templo. Su nga geseg nu ngak pari', su ngang menintulu' ri se Kesugu'an, bu' su nga geseg ne nga getaw liyagan nilan nek petain giin, 48 ma'ad ndi' ilan mekiita' neg higayun sek pegbaal run nini, tendeng ay su dlaun ne nga getaw mingi-nengeg gupiya ri seniin.

☆ **19:46** 19.46: Isaias 56.7; Jeremias 7.11. ☆ **19:47** 19.47: San Lucas 21.37.

20

*Suk Saak metendeng ri se Ketenged ni Jesus
(San Mateo 21.23-27; San Marcos 11.27-33)*

¹ Duun itui gendaw, minendu' si Jesus se nga getaw ritu sek Templo bu' migwali se Gempiya ne Gesuyen. Su nga geseg nu ngak pari', bu' su ngang menintulu' ri se Kesugu'an, bu' su nga geseg ri se nga getaw Judeo miritu ni Jesus ² bu' sinaakan nilan giin, "Esuyay mu ami bu' landun mai ketenged mu sek pegbaal run nini? Ta' maing migbegay ri seni'a ne ketenged?"

³ Miksembag si Jesus senilan, "Duun remaik saaken'u ri seniyu. Telu'ay niyau, ⁴ ta' ma migbuwat su ketenged ni Juan sek pegbendyag, sed Diwata ba awas se nga getaw?"

⁵ Miksabutsabut ilan bu' landunik sembag nilan, "Landun maing mesembag ta? Bu' mektalu' ita, 'Buwat ri sed Diwata,' meksaak giin senita, 'Lama nda' amu pektu'u run riin ni Juan?' ⁶ Ma'ad bu' meksembag ita, 'Buwat ri se nga getaw,' betuun ita ne nga getaw, tendeng ay mikt'u ilan ne si Juan propeta." ⁷ Aas miksembag ilan, "Nda' ami mekesuun bu' ta' migbuwat su ketenged ni Juan."

⁸ Mbuus miktalu' si Jesus ri senilan, "Bu' maa' niin, ndi'u amu rema tebalan bu' landuni ketenged'u sek pegbaal runi ngang betang keni."

*Su Galing metendeng se ngang Mensesa'up ri
se Gubasan
(San Mateo 21.33-46; San Marcos 12.1-12)*

9 ✧ Na, si Jesus migasuy ri se nga getaw ne galing, “Duuni getaw neng minggimula neng melaun ne gubas. Peketubus, pise'upaan tu sed duma neng mentetaun, bu' rayun midlaang seng melayu' ne dlugar se gempayat nek panahun. 10 Sek panahun nek pempengupu' na ne gubas, sinugu'en suk sala tawan nek sesugu'enen ritu se ngak sa'up arun sek peguwan ri seg bahinen. Ma'ad binentul nilan suk sesugu'en bu' pipe'uli' ne genda'iruning mi'uwiten. 11 Mbuus miksugu' puli' su gapu'en sek sala pa nek sesugu'en. Ma'ad peddateng sek sesugu'en ritu se ngak sa'up, binentul rema giin. Pikpiid gupiya bu' pipuli' rema nilan ne genda'iruning mi'uwiten. 12 Miksugu' pa gaid su gapu'en se ketelu nek sesugu'enen; pinegeelan giin nu ngak sa'up bu' inaleg. 13 Bu' su gapu' ne gubasan miktalu' ri se gegulingenen, ‘Landun sakanig baalen'u? Aa, pawit'u suk pinetail'u neg bata', ali' bu', pegbesaan ra nilan giin!’ 14 Ma'ad ali' me'ita' nu ngak sa'up suk peddateng neg bata'en, miktalu' suk salasala ri senilan, ‘Na, keni na sung menenunud. Rini amu, bu' petain ta giin arun me'angken ta su gempenunuren.’ 15 Aas binidlas nilan giin ritu se gawas ne gubasan bu' pinatay.”

Mbuus miktalu' si Jesus tu se nga getaw, “Nandaw landun ma sakanig baalen nu gapu' ne gubasan ri senilan? 16 Siguru gaid ne dlawaan su ngak sa'up bu' pemetain. Mbuus pese'upaan ri se dlain su gubasaan.”

Sek pekerengeg run nini nu nga getaw, mik-

✧ 20:9 20.9: Isaias 5.1.

talu' ilan, "Ndi' gaid!"

17 ✧ Ma'ad tinenteng ilan gupiya ni Jesus bu' miksaak, "Landun ma rekay su gulugan sek tinalu' ri se Kesulatan?"

'Sug batu neg binibay ne ngak panday ne genda'ik paluun

giin na ma'ad tumu' sung mibaal ne gimpur-tanti nek penligen.'

18 Su isan ta' sung meladdu' ri seg batu ketu mbeli'beli'an gaid; bu' ta' ma sung meleddu'an neg batu ketu, melukpeg gaid."

*Suk Saak metendeng sek Pegbayad neg Buwis
(San Mateo 22.15-22; San Marcos 12.13-17)*

19 Minantu ned daapen nu ngang menintulu' ri se Kesugu'an bu' nga geseg ne ngak pari' si Jesus sek panahun ketu ay misuunan nilan ne gilang gaid suk pigelingan ri se galingen. Ma'ad minendek ilan ri se nga getaw. 20 Aas migelat ilan na ma'aray ne dlain neg higayun. Miksugu' ilan ne ngang meneni'id neng mekpelaunglaung ne mpiya suk tuyu' nilan arun bu' mekiita' ilan nek sayep ri sek pementelu'enen, rayun me'intrigu nilan tu se gubernador seg Roma ned duuni ketengeren bu' ga'emen sek pegbe'et.

21 Ngang meneni'id keni miktalu' riin ni Jesus. "Sir, misuunan nami ne ginsaktu suk pingasuy bu' pimandu' mu. Misuunan nami ne nda'irunik pilabun mu isan ta', bu' ndi' miktendu'a metendeng se kemetuuran ned Diwata para ri se nga getaw. 22 Kina'enlan ba neng megbayad neg buwis tu se Gari' nu getaw Roma awas ndi'?"

✧ 20:17 20:17: Ngak Salmo 118.22.

²³ Ma'ad misuunan ni Jesus ne suk tuyu' nilan giin suk pekseklut na run ri seniin, aas miktalu' giin ri senilan, ²⁴ "Pe'ita'ay niyau nek selapi'. Ta' ma neng mulu' bu' ngalan runing mibetang riin?"

Bu' miksembag ilan, "Se Gari'."

²⁵ Aas miktalu' si Jesus ri senilan, "Bu' maa' niin, begay niyu ri se Gari' suk para ri se Gari' bu' ri sed Diwata suk para ri sed Diwata."

²⁶ Ri seng metungenga'an ne dlaunan, nda' gaid nilan giin meseklut ri sek pementelu'enen. Bu' tendeng ay mitingala ilan ri sek sembag ni Jesus, nda' ilan na peksasak.

Suk Saak metendeng ri sek Peketubu' buwat se Kemetain

(San Mateo 22.23-33; San Marcos 12.18-27)

²⁷ ✧ Na duuni ngak Saduceo, neng miktalu' ne su nga getaw ndi' metubu' puli' buwat se kemetain, mikpegaud riin ni Jesus bu' miktalu', ²⁸ ✧ "Sir, si Moses miksulat neg bala'ud para ri senita: 'Bu' matay su dlai bu' nda'irunig bata' nilan nuk sawaan, kina'enlan ne suk pateren giining mengesawa run sung mibalu arun mekegbata' ilan para tu sek pateren neng minatay.' ²⁹ Na, duunik pitu ne nga dlai neng mekpated; su gulangbata' mingesawa ma'ad minatay giin ne nda'irunig bata'en. ³⁰ Rayun su keruwa' pingesawaan sung mibalu bu' minatay rema, ³¹ bu' rayun su ketelu, mingesawa rema ri seniin. Ma'ad maa' run rema sung mihitabu' se ketelu tampan se kepitu. Mimatay ilan gela'

✧ **20:27** 20.27: Su Ngak Pimbaal 23.8. ✧ **20:28** 20.28: Deuteronomio 25.5.

ne nda'iruni ngag bata' nilan tu se dlibun ketu.
³² Se ketambinai', minatay rema su dlibun. ³³ Na, bu' mateng na suk peketubu' puli', sek pitu keni, ta' maig banaan ay mikengesawa ilan ma gela' ri seniin?"

³⁴ Miksembag si Jesus ri senilan, "Su nga getaw sek panahun keni, medderumaay; ³⁵ ma'ad su nga getaw ne mbaya' metubu' puli' buwat se kemetain bu' metubu' ri seng mateng nek panahun, ndi' ilan na medderuma. ³⁶ Ndi' ilan na gaid matay tendeng ay maa' ilan na ne ngag anghel bu' ngag bata' ilan na ned Diwata tendeng ay pitubu' ilan puli' buwat se kemetain. ³⁷ ✧ Bu' kinelaru ni Moses sek pekpemtuud sung mimatay metubu' puli'. Ri se gesuyan metendeng ri seng midliga' neng miika' ne gayu, miktalu' giin ne su Ginu'u, giin sud 'Diwata ni Abraham, Diwata ni Isaac, bu' Diwata ni Jacob.' ³⁸ Giin sud Diwata ri seng miktetubu', gena' se ngang mimatay, ay para ri seniin, tetubu' su dlaunan."

³⁹ Sud duma ne ngang menintulu' se Kesugu'an miktalu', "Sir, melengas suk pekesembag mu."
⁴⁰ Bu' nda' naing mingulikseg sek peksaak ri seniin puli'.

Suk Saak metendeng seng Misiyas

(San Mateo 22.41-46; San Marcos 12.35-37)

⁴¹ Mbuus miksaak si Jesus ri se nga getaw, "Pekendun ma sek pektalu' ne sung Misiyas gasal ni David? ⁴² ✧ Ay si David mismu miktalu' ri se dlibru ne ngak Salmo:

✧ **20:37** 20.37: Exodo 3.6. ✧ **20:42** 20.42-43: Ngak Salmo 110.1.

'Su Ginu'u miktalu' ri se Ginu'uu:
 Gingkud'a rini sed dapit dlintuu,
⁴³ tampan ned daagen'u su nga kuntra mu
 bu' mpedlegesehan mu ilan.'
⁴⁴ "Tinawag giin ni David ne 'Ginu'u';
 pekendun run rayun sek pekebaal ne sung
 Misiyas mbaal ne gasal ni David?"

*Pinegulan ni Jesus su ngak Tinu'unanen me-
 tendeng se ngang Menintulu' ri se Kesugu'an
 (San Mateo 23.1-36; San Marcos 12.38-40)*

⁴⁵ Seng minginengeg su dlaun ne nga getaw
 riin ni Jesus, miktalu' giin tu se ngak tinu'unaan,
⁴⁶ "Megbantay amu se ngang menintulu' ri se
 Kesugu'an. Liyagan nilan meksuruysuruy neng
 menuub ne ngang metaas* bu' liyagan nilan
 nek pegbesaan ilan riin se ngak tebu'an. Ri
 se ngak pektiguman nu nga getaw Judeo awas
 ri se nga kumbira, pemili'en gaid nilan su nga
 ginkuran para se ngak pingenggat ne ngag
 bisita; ⁴⁷ pedlimbungan nilan su ngag balu ne
 dlibun ay penguwanen nilan su ngag betang
 nilan ri se ngag balay nilan, bu' rayun pe'ita'
 nilan neng megampu' ilan ne ngang metaas! Suk
 silut nilan gembagel gupiya."

21

*Sug Halad nug Balu ne Dlibun
 (San Marcos 12.41-44)*

¹ Na, sek pektingkag ni Jesus, mi'ita'en su
 ngang mekeratu' ne nga getaw neng mimbetang

* **20:46** 20.46 Suub ne ngang metaas: Suub ne gemiten para se
 gimpurtanti nek panahun.

ne ngag halad nilan ritu sek pembetangan ne ngag halad tu sek Templo. ² Bu' mi'ita'en rema suk pupus gupiya neg balu ne dlibun neng migbetang rema ned duwa' sintabus nek pelata. ³ Miktalu' si Jesus, “Telu'an'u amu seng metuud, balu ne dlibun keni mikegbegay ne dlabaw pa kampuun sinangkali' sed дума. ⁴ Tendeng ay nga getaw keni neng mimbegay se ngag halad nilan, mimbegay ilan se genda' na nilan kina'enlanay. Ma'ad sug balu ne dlibun, isan metuud pupus giin, binegain su dlaun nek pengetubu'anen.”

Miktalu' si Jesus metendeng sek Pekegeba' nek Templo

(San Mateo 24.1-2; San Marcos 13.1-2)

⁵ Sud дума ne ngak tinu'unan ni Jesus miktalu' metendeng sek Templo, gendun kelengas gupiya enlengan дума se ngag batu neng mekelengas bu' ngag hinalad para tu sed Diwata. Aas, miktalu' si Jesus, ⁶ “Ngag betang keni neng mi'ita' niyu, megeba' ra. Seng mateng nek panahun, nda'irun isan sala ne ngag batu ne gambilin ri seng mi'imetangan, tendeng ay dlaunen keni metumpag.”

Nga Keliseran bu' ngak Pedlutus

(San Mateo 24.3-14; San Marcos 13.3-13)

⁷ Na miksaak ilan riin ni Jesus, “Sir, nanu ba mehitabu' ngag betang keni? Bu' lama run mai nga gindanan ne keni megaud na mehitabu'?”

⁸ Miksembag si Jesus, “Pekpetigaam amu ne nda'iruning mekepebalag riin seniyu. Ay melaun ne nga getaw, neng mektalu' para ri senaan,

mateng bu' mektalu' 'Gaku' sung Misiyas!' bu' 'Minateng na suk panahun!' Ma'ad ndi' amu peksunud ri senilan. ⁹ Ma'ad bu' mekerengeg amu ned duuni nga gubat bu' nga kegubet, ndi' amu mendek run; ay kina'enlan me'una mehitabu' itu. Ma'ad gena' pa ini ketapusan neg benwa."

¹⁰ Bu' miktalu' puli' si Jesus, "Gumubat suk sala neng nasud tu se dlain neng nasud bu' gumubat rema suk sala nek pedlegeri'an tu se dlain nek pedlegeri'an. ¹¹ Duuning mateng neng mesekeg ne nga dlinug bu' duuni gutem bu' dlainlain ne ngang melages ne dleruun isan ta' ne dlugar. Bu' mekiita' amu rema ne ketingelaan bu' mekeendekendek ne gilelaan buwat ri se dlangit. ¹² Ma'ad se ndi' pa ini mehitabu', daapen amu bu' lutusen ne nga getaw; uwiten amu nilan tu se ngak pektiguman arun ukuman bu' perisuun rayun. Bu' uwiten amu rema nilan ri seng metungenga'an ne nga gari' bu' nga gobernador tendeng ri senaan. ¹³ Giin nini sug higayun neng me'asuy niyu ri senilan su Gempiya ne Gesuyen. ¹⁴ ✧ Aas, betang niyu ri se gena'ena' niyu ne bu' mehitabu' ini, ndi' amu megules bu' pekendunen niyu pekpenaliped ri se gegulingen niyu, ¹⁵ ay begayan'u amu nek sinuunan sek peksembag, arun ndi' mekesupak ri seniyou su nga kuntra niyu awas meketalu' ne gamu misayep. ¹⁶ Isan ngani' su ngang megulang, ngak pated, nga gepenan, bu' ngak sambat megbudhi' ri seniyou. Bu' petain nilan

✧ **21:14** 21.14-15: San Lucas 12.11-12.

sud дума riin seniу. ¹⁷ Gemetan amu ne dлаunen tendeng ri senaan. ¹⁸ Ma'ad isan sala dlegas neg buuk ri se nga gulu niу ndi' merala'. ¹⁹ Mekpeddayun amu sek pegantus bu' meluwas niу su gegulingen niу.”

Suk Pekegeba' seg Jerusalem

(San Mateo 24.15-21; San Marcos 13.14-19)

²⁰ “Na, bu' ali' me'ita' niу suk siyudad neg Jerusalem ne dlinibutan na nek sundalu, mesuunan niу rayun neng megaud na suk pekegeba'en. ²¹ Rayun su nga getaw ne ritu sek probinsiya neg Judea, medlaguy ilan tu se ngag binenturan. Bu' su nga getaw rini sek siyudad medlaguy pegawas. Bu' su nga getaw ne ritu seg binaal, ndi' ilan na muli' tu sek siyudad. ²² ✧ Ay ketu ‘Su nga Gendaw sek Peksilut,’ arun metuman su dlaun neng misulat ri se Kesulatan. ²³ Mekelelaatlelaat su ngag beres bu' su ngang mikperuru' se nga gendaw ketu! Ay mateng suk panahun se keliseran rini se dlupa' bu' suk silut ned Diwata mesegaran ne nga getaw keni. ²⁴ Sud дума ri senilan pemetain pebiyan se kalis bu' дума ri senilan pendaapen bu' penguwiten ritu seng melayu' ne ngang nasud. Bu' sug Jerusalem geba'en bu' pedlegeri'an ne nga getaw ne gena' Judeo tampan metektak suk panahun nilan.”

Suk Peddateng seg Bata' ne Getaw

(San Mateo 24.29-31; San Marcos 13.24-27)

²⁵ ✧ “Duun rayuni nga gilelaan neng me'ita' niу ri se gendaw, seg bulan, bu' se ngag bituun.

✧ **21:22** 21.22: Hoseas 9.7. ✧ **21:25** 21.25: Isaias 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 2.31; Pirayag 6.12-13.

Bu' rini seg benwa, me'endekan gupiya su ngang nasud tendeng ay merengeg nilan sung mid-dega' ned dagat bu' ngang mekebagel neg baled. ²⁶ Duuni nga getaw neng me'elapan tendeng se keendek saanay megelat ilan seng mehitabu' rini seg benwa, tendeng ay su ngag betang ritu se gawanawanan pebalagen buwat seng mi'enaran neg biyanan nilan. ²⁷ ☆ Mbuus me'ita' sug Bata' ne Getaw ri se ginanud ne ge'eman gupiya bu' meddelaag gupiya ri sek pekedDiwataan. ²⁸ Seng megatad naik penghitabu' keni, gindeg amu bu' pegangag amu tu se dlangit ay megaud na suk pedluwas ri seniyu.”

*Suk Penendu'an neg buwat se Gayu neg Igira
(San Mateo 24.32-35; San Marcos 13.28-31)*

²⁹ Rayun inesuyan ilan ni Jesus ne galing: “Enlengay niyu su gayu neg Igira bu' sud duma ne nga gayu. ³⁰ Bu' me'ita' ta neng mengintubil na, mektalu' ita neng megaud na memeres. ³¹ Seng maa' rema nek pebiyan, bu' me'ita' niyu neng mehitabu' na ini, mesuunan niyu neng megaud na suk pedlegari' ned Diwata.

³² “Sek pekemetuud, telu'an'u amu, se gendi' pa mematay gela' su nga getaw sek panahun keni, metuman na su dlaun ne ngag betang keni. ³³ Merala' ma su dlangit bu' su dlupa', ma'ad su ngak talu'u mekpebilin se genda'i gekteben.

Kina'enlan neng Mekpetigaam

³⁴ “Na, bentayay niyu su gegulingen niyu ne ndi' melalam sek pedleketubu' neng

☆ **21:27** 21.27: Daniel 7.13; Pirayag 1.7.

mekpetuyang sek pekaan awas pegbinabeleng awas se kegules metendeng se pedleketubu' ay ali' bu' metikmal mateng su gendaw ketu ne ndi' amu mekengandam ³⁵ bu' maa' amu neng mitaban ri se giman, tendeng ay mateng ini se dlaun neng mikengel rini seg benwa. ³⁶ Ma'ad mengandam amu se dlaun nek panahun bu' megampu' amu arun mekelingkawas amu se dlaun nek penghitabu' keni neng mateng bu' mekaatubang amu ri seng metungenga'an seg Bata' ne Getaw."

³⁷ ☆ Na, se nga gendaw ketu, minendu' si Jesus ri sek Templo. Bu' mateng su gebii, gumawas giin bu' mengintulugan ritu seg bentud ne ngag Olibo. ³⁸ Se kada nek sikansilem dlaun ne getaw meritu sek Templo sek pekpenginengeg riin ni Jesus.

22

Suk Pelanu sek Pekpatay ri ni Jesus

(San Mateo 26.1-5; San Marcos 14.1-2; San Juan 11.45-53)

¹ ☆ Na, megaud na suk Pekse'ulug sek Pan ne genda'ik Pempetulinen, ne iningelanan suk pekse'ulug nek Paska. ² Bu' su nga geseg ne ngak pari' bu' su ngang menintulu' ri se Kesugu'an minengaw neg higayun bu' pekendunen nilan sek pekpatay si Jesus tendeng ay minendek ilan ri se nga getaw.

☆ **21:37** 21.37: San Lucas 19.47. ☆ **22:1** 22.1: Exodo 12.1-27.

*Miliyag si Judas sek Pegbudhi' riin ni Jesus
(San Mateo 26.14-16; San Marcos 14.10-11)*

³ Na, sinumeled si Satanas riin ni Judas nek tinawag neg Iscariote nek sala sek sepulu' bu ruwa' ne nga gapustulis. ⁴ Aas midlaang giin bu' kinumita' ri se nga geseg ne ngak pari' bu' nga geseg se nga guwardiya sek Templo. Miktuntul ilan bu' pekendunen sek pegintrigu si Jesus tu senilan. ⁵ Pidleliyag ilan gaid bu' miguyun neg biyaran giin. ⁶ Sinangu' rema ni Judas suk sabut nilan. Aas dluwat itu, minengaw giin ne ginsaktu neg higayun bu' pegendunen run sek pegintrigu si Jesus ri senilan ne ndi' mesuunan nu nga getaw.

*Mingandam si Jesus sek Pekaan sek Penihapun
para sek Paska*

(San Mateo 26.17-25; San Marcos 14.12-21; San Juan 13.21-30)

⁷ Na, minateng na su gendaw sek pekse'ulug sek Pan ne genda'irunik Pempetulinen, nek titi'en su ngang nati ne karniru para dulang nilan sek Paska. ⁸ Bu' sinugu' ni Jesus si Pedro bu' si Juan: “Peguna amu bu' pegandam nek pekaan para sek Paska.”

⁹ Miksaak ilan ri seniin, “Ta' mai dlugar ne ritu ami megandam run nini?”

¹⁰ Miksembag si Jesus senilan, “Penginengeg amu, sek peddateng niyu sek siyudad, duuning melabet niyu ne dlai neng mikpisaan ne gamang neg binetangan nek tubig. Lendug niyu giin tu seg balay nek seleraan. ¹¹ Sek peddateng niyu ri seg balay, mektalu' amu tu se gapu' neg balay:

'Sung Menintulu' nami liyagaan mesuunan bu' ta' giin mekekaan para sek Paska duma se ngak tinu'unaan.' ¹² Pe'ita'en ri seniyu su gembagel nek seled tu sed ditaas neng mi'andam na para gemiten niyu. Andam niyu ritu suk pekaan."

¹³ Midlaang si Pedro bu' si Juan bu' mi'ita' nilan su dlaun nek tinalu' ni Jesus senilan bu' inandam nilan suk pekaan para sek Paska.

Suk Penihapun ne Ginu'u

(San Mateo 26.26-30; San Marcos 14.22-26; 1 Corinto 11.23-25)

¹⁴ Seng minateng na su guras, migingkud si Jesus arun maan duma se nga gapustulisen.

¹⁵ Bu' miktalu' si Jesus ri senilan, "Liyagan'u gupiya neng maan se gaan keni para sek Paska duma ri seniyu se gendi'u pa megantus. ¹⁶ Ay telu'an'u amu, ndi'u na maan run nini tampan metuman sung metuud ne gulugaan nini ri sek pedlegari' ned Diwata."

¹⁷ Mbuus minuwan giin ne kupa, mikpesalamat ri sed Diwata, bu' miktalu', "Tabuk niyu ini bu' sigelesay niyu inumay. ¹⁸ Telu'an'u amu, gatad nandaw, ndi'u na minum ne ginumen keni tampan mateng suk pedlegari' ned Diwata."

¹⁹ Mbuus inuwanen suk pan bu' mikpesalamat ri sed Diwata. Bu' pinetapetaan ini bu' pimbegain ri senilan, laungen, "Giin nini su dlawas'u neg binegay para seniyu. Baal niyu ini sek peddelendem ri senaan." ²⁰ ☆ Seng maa' run nek pebiyan, binegain ri senilan su kupa sek peketubus nilan menihapun, laungen, "Kupa

☆ **22:20** 22.20: Jeremias 31.31-34.

keni giin nini sug begu ne keligenan ned Diwata nek piligen pebiyan ri sed dugu'u, nek pitulu' para seniyu.*”

21 ✧ “Ma'ad, enlengay niyu, su getaw neng megbudhi' ri senaan dinumengan senaan maan rini se dlemisaan! 22 Ay sug Bata' ne Getaw matay sek pebiyan neng mitendu' para ri seniin ma'ad mekelelaatlelaat su getaw neng megbudhi' ri seniin.”

23 Sek pekerengeg run nilan nini miksesaakay ilan bu' ta' ma sakan ri senilan sung megbaal run nini.

Suk Pedlalis metendeng bu' ta' su Dlabaw

24 ✧ Na, midlalis rema su nga gapustulis bu' ta' gaid ri senilan su dlabaw. 25 Aas miktalu' si Jesus ri senilan, “Su nga gari' se nga gena' Judeo duuni nga ga'em nilan tu se nga getaw, bu' su nga geseg nilan, liyagan nilan nek tuwagen ri sek titulu: ‘Menggegabang nu nga Getaw.’ 26 ✧✧ Ma'ad gena' amu maa' senilan; ay bu' ta' sud duuning metaas ne ketendanaan, kina'enlan mekpebaba' giin maa' nek tampusan ne nguran, bu' ta' sung midlegeseg, kina'enlan maa' giin nek sesugu'en. 27 ✧ Ta' ma su dlabaw kampuun, su ginilakan ba awas sung migilak? Gena' ba su

* **22:20** 22.20 Ri sed duma ne kesulatan nda'irunik tinalu' ni Jesus 'Giin nini su dlawas'u' ri seg birsikulu 19 bu' 20. ✧ **22:21** 22.21: Ngak Salmo 41.9. ✧ **22:24** 22.24: San Mateo 18.1; San Marcos 9.34; San Lucas 9.46. ✧ **22:26** 22.26: San Mateo 23.11; San Marcos 9.35. ✧ **22:26** 22.25-26: San Mateo 20.25-27; San Marcos 10.42-44. ✧ **22:27** 22.27: San Juan 13.12-15.

ginilakan? Ma'ad keni u neng migilak ri seni yu maa' nek sesugu'en.”

²⁸ “Ma'ad gamu sung migunung ri senaan se ngak peksulay neng mibiyanan'u. ²⁹ Aas begayan'u amu se ketenged sek pedlegeseg, maa' ne Gama'u neng megbegay ri senaan ne ketenged sek pedlegeseg. ³⁰ ☆ Maan amu bu' minum ri se dlemisaan'u ritu sek pedlegeri'an'u, bu' megingkud amu ri se nga gingkuran ne gari' sek pedlegeseg sek sepulu' bu' ruwa' ne ngak tribu neg Israel.”

*Inatuk ni Jesus ne Dlimeren Giin ni Pedro
(San Mateo 26.31-35; San Marcos 14.27-31; San Juan 13.36-38)*

³¹ Miktalu' si Jesus, “Simon, pekpetigaam'a! Migubug si Satanas sek pegindan ri seni yu gela' arun mpain sung melengas bu' melaat, maa' neng mentetaun neng mekpain se gepis buwat se dlinggas. ³² Ma'ad migampu'u para ri seni'a, Simon, arun ndi' meluya suk pektu'u mu. Bu' mpuli'a na ri sek pektu'u mu ri senaan, ligenen mu suk pektu'u ne ngak sementaun mu.”

³³ Miksembag si Pedro, “Ginu'u, andamu gaid megunung ri seni'a isan sek perisuwan awas se kemetain.”

³⁴ Miktalu' si Jesus ri seniin, “Pedro, telu'an'u dya'a, se gendi' pa meguni su dlimensad ri se gebii keni, limeren mau seng metelu puli' ne nda'a mekilala ri senaan.”

Pitaka, Gambag, bu' Kalis

☆ **22:30** 22.30: San Mateo 19.28.

35 ☆ Mbuus miktalu' si Jesus tu se ngak tinu'unaan, “Sek sinugu'u amu nud diin ne nda' peguwit nek pitaka, awas gambag, awas sapatu, mikulangan amu ba?”

Miksembag ilan, “Nda' gaid.”

36 Miktalu' si Jesus, “Ma'ad numuun, su isan ta' ned duunik pitakaan awas gambagen, kina'enlan uwitene na. Bu' isan ta' ri seniyu ne nda'iruni kalisen, beledya' niyu suk suub niyu arun saluy niyu ne kalis. 37 ☆ Ay telu'an'u amu ne sug bahin se Kesulatan neng miktalu', ‘Gelalen giin nek sala se ngang mememunu’,’ kina'enlan metuman gaid, tendeng ay landuning misulat metendeng ri senaan metuman gaid.”

38 Bu' miktalu' su ngak tinu'unan, “Enlengay mu, Ginu'u, duunid duwa' buuk ne nga kalis rini!”

Miksembag si Jesus, “Gigu' na iin.”

Migampu' si Jesus ritu seg Bentud ne ngag Olibo

(San Mateo 26.36-46; San Marcos 14.32-42)

39 Midlaang si Jesus bu' miritu giin seg Bentud ne ngag Olibo sumala' ri seng mibetasaan. Mid-dunut ri seniin su ngak tinu'unaan. 40 Peddateng nilan ritu miktalu' giin, “Megampu' amu ne gendi' amu daagen nek peksulay.”

41 Mikpelayu' reli' si Jesus buwat ri seni-lan, maa' kelayu' sek pekpidlak neg batu, bu' minginlulud giin sek pegampu'. 42 Miktalu' giin, “Gama', bu' keliyag mu, ndi' mau pe'entusay sek

☆ **22:35** 22.35: San Mateo 10.9-10; San Marcos 6.8-9; San Lucas 9.3; 10.4. ☆ **22:37** 22.37: Isaias 53.12.

pekke'inum mu ri senaan se kupa keni. Ma'ad baal mu su keliyag mu, bu' gena' su keliyag'u." ⁴³ [Mbuus mikpe'ita' seniin sug anghel buwat tu se dlangit bu' mikpeligen ri seniin. ⁴⁴ Tendeng se kebegat gupiya neg binatang, migampu' gusay giin, bu' su nga gulasen maa' ne ngak tulu' ned dugu' neng miktulu' ri se dlupa'an.]†

⁴⁵ Migindeg giin buwat megampu' bu' mipuli' tu se ngak tinu'unaan. Miretengaan ilan neng miktulug tendeng ay miluya ilan gupiya se kegu'ul. ⁴⁶ Miktalu' si Jesus ri senilan, "Tuma ma mentulug amu? Buwat amu bu' pegampu' ne gendi' amu daagen nek pegindan."

Dinaap si Jesus

(San Mateo 26.47-56; San Marcos 14.43-50; San Juan 18.3-11)

⁴⁷ Saanay miktuntul pa si Jesus, enlengay niyu, minateng sung meleget ne nga getaw. Si Judas nek sala sek sepulu' bu' ruwa' ne nga gapustulisen mingulu ri senilan. Mikpegaud giin riin ni Jesus arun maalek ri seniin. ⁴⁸ Miktalu' si Jesus, "Judas, budhi'an mu ba sug Bata' ne Getaw pebiyan sek sala ne galek?"

⁴⁹ Sek pekiita' ne ngak sementaun ni Jesus neng maa' duuning mehitabu', miktalu' ilan, "Ginu'u, penigbasen ba nami gilang?" ⁵⁰ Bu' tinigbas nuk sala suk sesugu'en nu Dlabaw Geseg nu ngak Pari' bu' mipetel su dlintu nek telingaan. ⁵¹ Ma'ad miktalu' si Jesus, "Sukalay na niyu run!" Dayun

† **22:44** 22.43-44 Ri sed дума ne kesulatan, nda'irunig birsikulu 43 bu' 44.

dinepinaan suk telinga nu getaw bu' pi'uli'aan ini.

⁵² Mbuus miktalu' si Jesus tu se nga geseg ne ngak pari', se nga geseg ne nga guwardiya sek Templo, bu' se nga geseg ne ngag Judeo neng miritu sek peddaap ri seniin, "Mememunu'u ba ne kina'enlan neng meguwit amu gaid ne nga kalis bu' ngag bentul sek peddaap ri senaan?"

⁵³ ✧ Gendawendaw rituu ra sek Templo bu' nda' niyau ma raapay ritu. Ma'ad giin na inik panahun niyu bu' se ga'em se kerelem."

Linimed ni Pedro si Jesus

(San Mateo 26.57-58, 69-75; San Marcos 14.53-54, 66-72; San Juan 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Dinaap nilan si Jesus bu' inuwit ritu seg balay ne Dlabaw Geseg nek Pari', saanay midlendug si Pedro, ri seng melayu'. ⁵⁵ Ri sek titenga' ne dlenu'an nu gukuman duuni ginuklak ne gapuy bu' tinumipung si Pedro se ngang minggingkud sek timala' ne gapuy. ⁵⁶ Seng mi'ita' giin sek sesugu'en ne dlibun neng migingkud seng megaud ne gapuy, tinentengen si Pedro bu' miktalu', "Getaw keni, sementaun rema ni Jesus."

⁵⁷ Ma'ad midlimed si Pedro, "Eddang, nda'u ngani' mekilala ri seniin!"

⁵⁸ Nda' mpayat, duun na peluming mikiita' ri seniin ne dlai bu' miktalu', "Dya'a sala rema se ngak sementaunen."

Ma'ad miksembag si Pedro, "Aa! Gena' baya' gaku'."

✧ **22:53** 22.53: San Lucas 19.47; 21.37.

⁵⁹ Dluwat sek sala uras, duuni getaw neng mikpemetuud neng miktalu', "Metuud gaid ne getaw keni sementaun ni Jesus ay giin taga Galilea rema!"

⁶⁰ Ma'ad miksembag si Pedro, "Gena', lai! Nda'u mekesuun ri sek pimentalu' mu kiin."

Bu' rayun saanay migasuy pa giin, miguni su dlimensad. ⁶¹ Midlingay su Ginu'u bu' tinentengen si Pedro. Mbuus mi'ena'ena' ni Pedro suk tinalu' ne Ginu'u ne se gendi' pa meguni su dlimensad se gebii keni, limerenen giin seng metelu. ⁶² Rayun ginumawas si Pedro bu' miksegaw ned duuni kegeel.

Piddega'rega'an bu' Binentul si Jesus

(San Mateo 26.67-68; San Marcos 14.65)

⁶³ Su nga getaw neng migbantay riin ni Jesus, middega'rega' ri seniin bu' binentul giin.

⁶⁴ Tinampeng nilan sung mataan bu' tinelu'an, "Ala, atuk mu raw bu' ta'ing migbentul ri seni'a?"

⁶⁵ Bu' melaun pa gairik pimentalu' nilan sek pektampela' ri seniin.

Inuwit si Jesus tu se Dlabaw ne Gukuman

(San Mateo 26.59-66; San Marcos 14.55-64; San Juan 18.19-24)

⁶⁶ Sek pekegendaw, miktipung su nga geseg nu ngag Judeo, su nga geseg ne ngak pari', bu' su ngang menintulu' ri se Kesugu'an. Bu' inuwit nilan si Jesus tu se Dlabaw ne Gukuman.

⁶⁷ Miktalu' ilan riin ni Jesus, "Tebalay mu ami bu' dya'a ba sung Misiyas."

Miksembag giin, "Isan esuyan'u amu ndi' amu ma gusay mekpetuud. ⁶⁸ Bu' saakan'u amu ndi'

amu ma meksembag. ⁶⁹ Ma'ad dluwat nandaw, sug Bata' ne Getaw megingkud na sed dapit dlintu neng Mekegega'em ned Diwata.”

⁷⁰ Mikталu' ilan gela', “Bu' maa' niin, dya'a masi' sug Bata' ned Diwata?”

Miksembag si Jesus, “Gamu na gaid sung mikталu' run.” ⁷¹ Aas mikталu' ilan, “Landun pa gaid su ngak pekpemtuud ne kina'enlanan ta? Gita na gaid sung mikerengeg run suk tinalu'en.”

23

Pi'atubang si Jesus ritu ni Pilato

(San Mateo 27.1-2, 11-14; San Marcos 15.1-5; San Juan 18.28-38)

¹ Migindeg su dlaun ne nga getaw, inuwit si Jesus bu' pi'atubang nilan ritu ni Pilato, ² bu' sinumbung nilan giin: “Miraapan nami getaw keni neng mikpebelagbelag ri se nga getawan ta. Inesuya'an ilan ne gendi' megbayad neg buwis ritu se Gari' seg Roma, bu' mikталu' pa gaid giin ne giin sung Misiyas, su gari'.”

³ Aas sinaakan giin ni Pilato, “Dya'a ba su gari' ne ngag Judeo?”

“Dya'a na sung mikталu' run,” sembag ni Jesus.

⁴ Mbuus mikталu' si Pilato se nga geseg nu ngak pari' bu' se nga getaw, “Nda'iruning mi'ita'u nek sala' ne getaw keni arun silutan giin.”

⁵ Ma'ad minleges ilan gaid, “Miguwit giin ne kesamuk se nga getawan sek tibuuk neg Judea pebiyan se ngak pekpenendu'en. Migatad giin ri sek probinsiya se Galilea bu' nandaw mirepet rema rini.”

Pi'atubang si Jesus tu ni Herodes

⁶ Na, sek pekerengeg run nini ni Pilato, mik-saak giin, “Getaw keni taga Galilea ba?” ⁷ Sek pekesuunen dun ne si Jesus buwat se dlugar nek sakup sek pidlegesegan ni Herodes, pinawiten si Jesus ritu ni Herodes ned ditu rema giin seg Jerusalem se gendaw ketu.

⁸ Bu' pidleliyag gupiya si Herodes sek peki-ita'en riin ni Jesus, tendeng ay mikerengeg na giin metendeng ri seniin bu' liyagaan me'ita' giin se gempayat na nek panahun. Midderama giin neng mekiita' ri ni Jesus neng megbaal neng milagru. ⁹ Aas meleget su ngak saak ni Herodes riin ni Jesus, ma'ad nda' gaid giin peksembag. ¹⁰ Bu' su nga geseg nu ngak pari' bu' su ngang menintulu' ri se Kesuguan migindeg ritu bu' pingelegan nilan se gembegat nek sumbung kuntra ri ni Jesus. ¹¹ Bu' rayun pimura bu' piddega'rega'an giin ni Herodes bu' se ngak sundaluun. Rayun, piselukan nilan neng melengas bu' metaas nek suub arun enlengan giin neng maa' ne gari'. Rayun pinawit nilan puli' ritu ni Pilato. ¹² Bu' se gendaw rema ketu, giin suk pekesambat ni Herodes bu' ni Pilato, tendeng ay migbunu' ilan nud diin.

Inukuman si Jesus nek Petain

(San Mateo 27.15-26; San Marcos 15.6-15; San Juan 18.39—19.16)

¹³ Pitawag ni Pilato su nga geseg ne ngak pari', su nga geseg, bu' sud duma pa ne nga getaw, ¹⁴ bu' miktalu' giin ri senilan, “Inuwit niyu rini

senaan getaw keni nek tinalu' niyu neng mikpebelagbelag ri se nga getaw. Ma'ad enlengay niyu, sek pektipet'u ri seniin rini seng metungenga'an niyu, nda'irun gairing mi'ita'u neng mikepeme-tuud ri sek sumbung niyu. ¹⁵ Isan ngani' si Herodes nda'irun remaing mi'ita'en neng melaat se getaw keni. Giin run ngani' nek pipuli'en giin rini. Nda'irun maing mibaal ne getaw keni ne mbaya' giin silutan se kemetain. ¹⁶⁻¹⁷ Aas pelatiguu na ma'aray giin rayun beluyan.”*

¹⁸ Ma'ad migbeksay su nga getaw, “Patay niyu getaw kiin. Beluyay niyu si Barabas para ri senami.” ¹⁹ Miperisu si Barabas tendeng ay duma giin se ngang migribildi seg Jerusalem bu' mikepatay pa giin. ²⁰ Liyagan siya ni Pilato neg beluyan si Jesus, aas tinalu'aan puli' su nga getaw. ²¹ Ma'ad mikpeddayun sek pegbeksay su nga getaw, “Lensangen giin ri se krus! Lensangen giin ri se krus!”

²² Miktalu' pa gaid si Pilato ri senilan se ketelu, “Landun ba gairing melaat neng mibaalen? Nda'iruning mi'ita'u neng mibaalen ne mbaya' giin silutan se kemetain! Pelatiguu giin bu' mbuus beluyan rayun.”

²³ Ma'ad pilebiyanan pa gaid nilan sek pegbeksay bu' minimal ilan neng melansang giin tu se krus. Bu' se ketambinai', middaag ilan gaid. ²⁴ Aas miliyag na ma'aray si Pilato tu se gandyu'

* **23:16-17** 23.16-17 Sud duma ne nga kesulatan middugang: Se kada ne kese'ulugan sek Paska kina'enlan neng mekpegawas si Pilato nek sala tawan nek pinerisu para tu se nga getaw Judeo (enlengay niyu San Marcos 15.6).

nu nga getaw. ²⁵ Bineluyaan si Barabas nek pinengi nu nga getaw, neng miperisu tendeng sek pegribildiin ri se goberno bu' pekpatay. Ma'ad inintriguun si Jesus tu se nga getaw arun mbaal nilan su dliyagan nilan baalen ri seniin.

Linansang si Jesus tu se Krus

(San Mateo 27.32-44; San Marcos 15.21-32; San Juan 19.17-27)

²⁶ Saanay inuwit nilan si Jesus tu se dlugar ne dlensangan ri seniin, milabet nilan su getaw ne giningelanan ne si Simon nek taga Cirene neng mikpeguli' ritu sek siyudad buwat ri seg binaalen. Bininteng nilan giin bu' pipisaan ne krus, bu' pisunud riin ni Jesus.

²⁷ Melauni nga getaw neng midlendug riin ni Jesus. Duuni nga dlibun ritu neng minsegaw bu' mimbakal para ri seniin. ²⁸ Ma'ad liningay ilan ni Jesus bu' tinelu'an, "Gamu, nga dlibun nek taga Jerusalem, ndi' amu pensegaw tendeng ri senaan. Segaway niyui gegulingen niyu bu' su nga gembata' niyu. ²⁹ Tendeng ay mateng su nga gendaw neng mektalu' su nga getaw, 'Mpiya kampuun su nga dlibun ne gendi' mekegbata', bu' su genda' pegberes, bu' genda' pekperuru' ne ngag bata'." ³⁰ ☆ Sek panahun kiin, mektalu' su nga getaw tu se ngag bentud, 'Tugbanay niyu ami!' bu' seng mekiika' ne ngag bentud, 'Tebunay niyu ami!' ³¹ Ay bu' ngag betang keni binaal nilan ri se getaw ne genda'irunik sala'en, gendun pa sakan tu se nga getaw neng mekesesala'?"

☆ **23:30** 23.30: Hoseas 10.8; Pirayag 6.16.

³² Mbuus duuni dlain ned duwa' tawan, ne ngang mememunu' rema, ne inuwit arun mped-dengan petayay riin ni Jesus. ³³ Peddateng nilan se dlugar ne giningelanan nek 'Tulaan Gulu!', linansang nilan si Jesus tu se krus bu' sud duwa' tawan ne ngang mememunu'. Suk sala ri se dlintu ni Jesus bu' suk sala ri seg bibangen. ³⁴ ✧ Miktalu' si Jesus, "Ama', pasaylu mu ilan ay nda' ilan mekesuun ri seg binaal nilan."†

Bu' pikilasilas nilan su ngak suub ni Jesus pe-biyan sek pegripa. ³⁵ ✧ Su nga getaw neng migindeg ritu bu' migenleng saanay piddega'rega'an giin nu ngang midlegeseg ri se dlunsud: "Linuwasen sud дума; peluwas rema seniin su gegulingenen bu' giin ma sung Misiyas, suk pinili' ned Diwata!"

³⁶ ✧ Middega'rega' rema ri seniin su ngak sundalu saanay mikpegaud ilan arun pe'inumen giin neng mesem ne ginumen. ³⁷ Miktalu' ilan, "Bu' dya'a su Gari' ne ngag Judeo, luwas mui gegulingen mu!"

³⁸ Bu' duunig binetang nilan ne karatula ritu sed dibabaw ne guluun: "Giin nini su Gari' ne ngag Judeo."

³⁹ Suk sala se ngang mememunu' ne dlinansang tu se krus mingimusung rema riin ni Jesus; "Gena' ba dya'a sung Misiyas? Luwas mui gegulingen mu bu' gami rema."

⁴⁰ Ma'ad pimaag giin nuk sala se ngang mememunu', laungen, "Nda'a ba endek ri sed

✧ **23:34** 23.34: Ngak Salmo 22.18. † **23:34** 23.34 Nda' ini ri sed дума ne kesulatan. ✧ **23:35** 23.35: Ngak Salmo 22.7. ✧ **23:36** 23.36: Ngak Salmo 69.21.

Diwata? Sinilutan'a rema maa' ne getaw keni.
 41 Ma'ad mbaya' gaid ri senita suk silut nek sinilut
 ri senita ay mbaya' ma ini ri seg binaal ta; ma'ad
 giin, nda'irunik sala'en."

42 Mbuus miktalu' giin riin ni Jesus, "Jesus,
 pegena'ena' mau ra la'a bu' medlegari'a na!"

43 Miktalu' si Jesus ri seniin, "Telu'an'u dya'a,
 gendaw keni ritua sek Para'isu duma ri senaan."

Suk Pekepatay ni Jesus

*(San Mateo 27.45-56; San Marcos 15.33-41; San
 Juan 19.28-30)*

44 Sek peketaasendaw, nda' na peddelaag su
 gendaw tampan miginenga' menaugi gendaw.

45 ✧ Nda' tiyagi gendaw bu' miribaluy su kurtina
 ri sek Templo.‡ 46 ✧ Mbuus migbeksay si Jesus,
 "Ama', piyal'u ri seni'a su gispirituu!" Dluwaten
 telu'ay ini, mibektusi ginawaan.

47 Sek pekiita' ne geseg se ngak sundalu seng
 mihitabu', miksaya' giin ri sed Diwata neng
 miktalu', "Metuud gaid neng metarengi getaw
 keni!"

48 Su dlaun ne nga getaw neng miktampung
 arun megenleng, mi'ita' nilan sung mihitabu'.
 Minuli' ilan neng mindaneg ri se nga geddeb
 nilan tendeng seng melebihiyan ne kegu'ul. 49 ✧ Su
 ngang mikilala riin ni Jesus asta na su nga dlibun
 neng middunut ri seniin buwat pa se Galilea,
 migindeg ritu seng melayu'layu' bu' mi'ita' rema
 nilan su ngang mihitabu'.

✧ **23:45** 23.45: Exodo 26.31-33. ‡ **23:45** 23.45 Enlengay niyu
 sug Hebreo 9.3 ✧ **23:46** 23.46: Ngak Salmo 31.5. ✧ **23:49**
 23.49: San Lucas 8.2-3.

Suk Pedlebeng riin ni Jesus
(San Mateo 27.57-61; San Marcos 15.42-47; San Juan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Bu' enlengay niyu, duun ritui getaw neg buwat se dlunsud neg Arimatea, sakup sek probinsiya neg Judea, ngalanen si Jose. Sakup rema giin se Dlabaw ne Gukuman, ma'ad nda' giin peliyag se gukum bu' seg binaal nilan. Mpiya bu' metareng giin ne getaw, bu' migelat giin sek pedlegari' ned Diwata. ⁵² Miritu giin ni Pilato bu' inubugen ri seniin sug bangkay ni Jesus. ⁵³ Mbuus inuwanen sug bangkay ni Jesus ritu se krus bu' pinutus nek penepeten ne dlinu. Bu' binetang ini ritu se dlinuwakan ne gilid nek telektapan ne dlebengan bu' genda' pa mayan melebengay. ⁵⁴ Gendaw itu neg Birnis, bu' mikpegatad na su Gendaw nek Pengulali. §

⁵⁵ Su nga dlibun neng midlendug riin ni Jesus buwat Galilea neng middunut rema riin ni Jose, mi'ita' nilan su dlebengan bu' suk pekpe'imetang seg bangkay ni Jesus. ⁵⁶ ☆ Mbuus minuli' ilan bu' mingandam ne ngang memut nek tagek bu' ne ngak pegemut nek penlunas ri seg bangkay ni Jesus.

Ma'ad se Gendaw nek Pengulali, mingulali ilan sumala' ri se Kesugu'an.

24

Mitubu' Puli' si Jesus
(San Mateo 28.1-10; San Marcos 16.1-8; San

§ **23:54** 23.54 Enlengay niyu sug Exodo 20.10 ☆ **23:56** 23.56: Exodo 20.10; Deuteronomio 5.14.

Juan 20.1-10)

¹ Na, sek pekeddali' endaw ri sed Duminggu, miritu su nga dlibun ri se dlinebengan ne inuwit su nga ginandam nilan nek pegemut. ² Bu' rayun mi'ita' nilan su gembagel neg batu ne ginapa' tu seg biyanan ne dlinebengan milulid na. ³ Aas sinumeled ilan; ma'ad nda' nilan me'ita' sug bangkay ne Ginu'u ne si Jesus. ⁴ Migindeg ilan ritu neng midlibeg seng mihitabu'; bu' enlengay niyu, sek tikmal duunid duwa' tawan ne dlai neng migindeg megaud ri senilan. Su ngak suub nilan mekesulaw gaid gupiya. ⁵ Minendek gaid su nga dlibun, aas middungkuk ilan na ma'aray. Ma'ad miktalu' sud duwa' tawan ne dlai, "Tuma ma pinengaw ma niyu sung miktetubu' rini se ngang mimatay? ⁶ ☆ Nda' giin rini; mitubu' na giin puli'! Pegena'ena' niyu bu' landunik tinalu'en riin seniye saanay ritu pa giin se Galilea: ⁷ 'Sug Bata' ne Getaw kina'enlan piyal tu se ngang mekesesala', lensangen tu se krus, bu' se ketelu endaw metubu' giin puli'.' "

⁸ Mirelendeman rayun nu nga dlibun su ngak tinalu'en, ⁹ sek peguli' nilan, inasuy nilan su dlaunen keni tu sek sepulu' bu' sala ne nga gapustulis bu' sed дума pa. ¹⁰ Su nga dlibun ketu, gilana si Maria Magdalena, si Juana, si Maria ne gina' ni Santiago, bu' sud дума pa ne nga dlibun ned дума nilan. Tinelu'an nilan su nga gapustulis se dlaun ne ngag betang keni. ¹¹ Ma'ad su nga gapustulis migena'ena' ne suk

☆ **24:6** 24.6-7: San Mateo 16.21; 17.22-23; 20.18-19; San Marcos 8.31; 9.31; 10.33-34; San Lucas 9.22; 18.31-33.

tinalu' ne nga dlibun nda'ik paluun, bu' nda' ilan pektu'u ri senilan. ¹² Ma'ad si Pedro migindeg, bu' ginumebek ritu se dlinebengan; middungkuk giin bu' mi'ita'en su ngak penepeten nek pinutus ri seg bangkay ni Jesus ned daal da runing mibilin. Minuli' rayun giin neng mitingala seng mihitabu'.*

*Suk Pedlaang Pagaw tu seg Emmaus
(San Marcos 16.12-13)*

¹³ Dengan se gendaw ketu, enlengay niyu, duunid duwa' tawan nek tinu'unan ni Jesus neng mikpagaw seg Emmaus ne ngak sepulu' bu' sala kilumitru buwat seg Jerusalem, ¹⁴ bu' miktuntul ilan duwa' metendeng ri se dlaun ne ngak penghitabu'. ¹⁵ Saanay nilan mektuntul, mikpegaud si Jesus bu' tinumendug ri senilan. ¹⁶ Mi'ita' nilan giin ma'ad nda' nilan me'ilala giin. ¹⁷ Mbuus miksaak si Jesus ri senilan, “Landun maik piktuntul niyu?”

Mikeneng ilan sek pedlaang, neng miremeng. ¹⁸ Suk sala senilan ne giningelanan ne si Cleopas miksaak, “Dya'a ra ba sug bisita ri seg Jerusalem ne genda' mekesuun se ngag betang neng mihitabu' ritu seng minayan ne nga gendaw keni?”

¹⁹ Miksaak si Jesus ri senilan, “Landun ma ne ngak penghitabu'ay run?”

“Su ngag betang metendeng riin ni Jesus nek taga Nazaret,” miksembag ilan. “Getaw keni propeta bu' ge'eman giin ri sek pengenleng ned Diwata bu' ri se nga getaw ri se dlaun neg

* **24:12** 24.12 Sed duma ne kesulatan nda'irunig birsikulu 12.

betang neg binaalen bu' sek tinalu'en. ²⁰ Su nga geseg ne ngak pari' bu' sud duma pa ne nga geseg inintrigu nilan giin arun ukuman se kemetain bu' linansang nilan giin tu se krus. ²¹ Midderama ami siya ne giin sung megbegay ne kegewasan ri seng nasud neg Israel! Ma'ad telu endaw na sung minayan buwat seng mihitabu' ini. ²² Sud duma ne nga dlibun mikepetingala senami; miritu ilan lapus se kelebengan, ²³ ma'ad nda' nilan me'ita' sug bangkain. Mipuli' ilan bu' miktalu' ned duuning mi'ita' raw nilan ne ngag anghel neng miktalu' ri senilan neng mitubu' giin puli'. ²⁴ Peketubus, sud duma ne nga dlai nek sementaun nami miritu rema se dlinebengan, bu' suk tinalu' nu nga dlibun giin remaing mi'ita' nilan. Ma'ad nda' gaid nilan giin me'ita' ritu."

²⁵ Mbuus miktalu' si Jesus ri senilan, "Pekeburabural gaid niyu! Pekepayat niyu mektu'u se dlaun nek tinalu' nu ngak propeta! ²⁶ Gena' ba kina'enlan ma neng megantus reli' sung Misiyas ri se ngag betang keni se gendi' pa giin begayan nek pesiddengeg?" ²⁷ Bu' pisabut ri senilan ni Jesus su dlaun ne Kesulatan metendeng ri seniin, buwat se ngag bala'ud ni Moses bu' se ngak sinulat ne ngak propeta.

²⁸ Peddateng nilan seg baryu nek pa'agawan nilan, maa' mendas si Jesus sek pedlaang; ²⁹ ma'ad inandyu' nilan giin, "Rinia na reli' senami ay megaud na medlelabung. Ndi' na santa', medlegebii na." Aas sinumeled giin tu seg balay bu' mikpebilin duma ri senilan. ³⁰ Bu' seng mihitabu' itu, saanay minggingkud

ilan na sek pekpengaan, minuwan si Jesus nek pan bu' mikpesalamat tu sed Diwata. Mbuus pinetapetaan ini bu' binegay ri senilan. ³¹ Sek tikmal mi'ilala nilan giin, ma'ad mi'alep ra pelum giin. ³² Salasala ri senilan miktalu', "Gena' ba gempiya gupiyaig binatang ta neng midlaang ita ri sed dalam bu' sek pekpesabuten ri senita se Kesulatan?"

³³ Mbuus mipuli' ilan rayun seg Jerusalem bu' miretengan nilan suk sepulu' bu' sala ne gapustulis neng miktampung ritu bu' sud duma pa nek sementaun nilan. ³⁴ Miktalu' ilan, "Metuud neng mitubu' puli' su Ginu'u! Mikpe'ita' giin riin ni Simon."

³⁵ Bu' miktalu' rema sud duwa' tawan ne dlai bu' landuning mihitabu' sed dalam bu' pekendun nilan sek pegilala su Ginu'u sek pinetapetaan suk pan.

Mikpe'ita' si Jesus tu se ngak Tinu'unaan

(San Mateo 28.16-20; San Marcos 16.14-18; San Juan 20.19-23; Su Ngak Pimbaal 1.6-8)

³⁶ Saanay pa mektuntul nu ngak tinu'unaan, mitikmal na ma'ad mekpe'ita' su Ginu'u neng migindeg ri sek titenga' nilan bu' migbasa ri senilan.†

³⁷ Migikmatan bu' mi'endekan ilan gaid ay laung nilan run ne kalag sung mi'ita' nilan.

³⁸ Ma'ad miktalu' si Jesus ri senilan, "Lama mesamuk amu run? Lama menduwa'ruwa' amu ri se nga gena'ena' niyu? ³⁹ Enlengay niyu su nga gemeg'u bu' nga geksud'u, gaku' gaid

† **24:36** 24.36 Sud duma ne kesulatan duuni: 'bu' migbasa ri senilan.'

ini. Ikap niyau bu' mesuunan niyu. Su kalag nda'iruni dlawasen ma'ad gaku', duuni dlawas'u bu' me'ita'u gaid niyu.”

⁴⁰ Peketubusen megasuy run nini, pi'ita'en ri senilan su nga gemegen bu' su nga geksuren.‡

⁴¹ Se kebagel ne dleliyag bu' ketingala nilan maa' ndi' ilan meketu'u seng mi'ita' nilan. Bu' miksaak rayun si Jesus ri senilan, “Duun bai gaan niyu rini?” ⁴² Binegayan nilan giin nek salabuuk nek tiniti' nek sera', ⁴³ bu' inuwanen ini bu' inaanen ri seng metungenga'an nilan.

⁴⁴ Rayun miktalu' giin senilan, “Giin nini suk tinalu'u seniyou saanay sementaunu pa niyu, ne su dlaun neng misulat metendeng ri senaan ri se Kesugu'an ni Moses, sinulat nu ngak Propeta, bu' se ngak Salmo kina'enlan gaid neng metuman.”

⁴⁵ Rayun inebangaan ilan sek peksabut ri se Kesulatan. ⁴⁶ Miktalu' giin ri senilan, “Misulat ri se Kesulatan ne sung Misiyas kina'enlan gaid megantus, ma'ad metubu' giin puli' buwat ri se kemetain ri se ketelu endaw, ⁴⁷ bu' ri se ngalanen sung minsahi metendeng ri sek pekpeddixu' bu' pekpasaylu ri se ngak sala' me'asuy tu se dlaun ne ngang nasud buwat seg Jerusalem. ⁴⁸ Gamu su ngang mekepemetuud se ngag betang keni. ⁴⁹ ✧ Bu' enlengay niyu, pawit'u ri seniyou su Gispiritu Santu nek sinaad ne Gama'u. Ma'ad ndi' amu reli' megawa' rini sek siyudad tampan merawat niyu su ga'em neg buwat se dlangit.”

‡ **24:40** 24.40 Sud дума ne nga kesulatan nda'irunig birsikulu 40. ✧ **24:49** 24.49: Su Ngak Pimbaal 1.4.

Pilentu si Jesus tu se Dlangit

(San Marcos 16.19-20; Su Ngak Pimbaal 1.9-11)

⁵⁰ ☆ Mbuus inuwit ilan ni Jesus tu seg Betania. Peddateng nilan ritu, pitaaseni nga gemegen bu' pingumpiyanaan ilan. ⁵¹ Saanay pingumpiyanaan ilan, mikpelayu'layu' giin buwat senilan bu' rayun pilentu giin tu se dlangit. § ⁵² Sinimba nilan giin bu' mipuli' ilan seg Jerusalem ned duuni gembagel ne dleliyag, ⁵³ bu' kanunay ilan ritu sek Templo sek peksaya' ri sed Diwata.

☆ **24:50** 24.50-51: Su Ngak Pimbaal 1.9-11. § **24:51** 24.51 Sud duma ne nga kesulatan nda'iruni 'bu' rayun inuwit giin pagaw tu se dlangit.'

Sug Begu Ne Kalegenan
New Testament in Northern Subanen

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Subanen, Northern)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

193ab46e-61e8-52e1-92f4-944939f948dd